

DE 1488 3(2)

IURAMENTI

Promissorii

OBLIGATIONE

Prælectiones Septem.

Habitæ in Schola Theologica

OXONII

Termino Michaelis

Anno Dom. MDCXLVI.

A

ROBERTO SANDERSONO,

S, Theologiæ in Academia Oxoniensi
Professore Regio.Præmissa Oratione ab eodem habita
cùm Publicam Professionem auspica-
retur 26. Octobr. 1646.

LONDINI,

Impensis R. Littlebury, R. Scott, & G. Wells,
MDCLXXXIII.

*Oratio habita in Schola Theologica
Oxon. à R. S. Sacræ Theologiæ
Regio PROFESSORE, cum
publicam Professionem auspicare-
tur 26. Oct. 1646.*

Postquam mihi, integro jam quadrien-
nio & quod excurrit, quicquid est hoc
professorii sive muneris delegatum, sive
oneris impositum esse sensi: dici vix potest
(Auditores) quam borruerim totus; quam
varie adversantesque sibi cogitationes mox
animum alternatim inceserint meum. Ob-
versabantur imprimis ante oculos quampluri-
ma, quæ virum longe viribus præstabiliorem,
audentiorisque quam ego me aut esse puto,
aut haberi velim, à suscipiendo tam arduo
munere prorsus absterrent. Prov. cum omni
tempore difficilis; tum illis, nisi pejora in-
secuta essent, pessimis temporibus, post tot
enatas novas, veteres renatas hæreses, multo
difficilior: Vires, cum vel maxime vigerent,
admodum exiguae; & tunc accrescentibus an-
nis fractæ plurimum imminutæque: Memoria
fragilis & infida: Impediti oris, in hac eti-
am

am balbescente senectute, infantia: Vel ipsius Latini sermonis, post quinque tum superque lustrorum absentiam, insolentia. Perorandi, prælegendi, disputandi, determinandi, ceteraque quæ huiusce sunt muneris præstandi (quæ fortassis ab his exigi fas est, qui assidui sunt in hac palestra) facultas siqua olim inerat, quum in his studiis aliquantulum versaremur, (& quantilla tum illa!) exoleta jam prorsus, & plane nulla. Denique, ut minutiora illa præteream, longinquæ migrationis cum famulatu & suppellectile qua libraria quæ domestica, tedium, reliquaque ab re familiari incommoda: vel is unus, quem & fateri pudet, pudor plusquam subrusticus, & (quam facile patior amicos amoris quodam errore Modestiam interpretari) invirilis quædam verecundia. Insuperabilis illa quidem; ut quam natura iniecit, firmavit educatio, fovit hætenus, atque etiamnum fovet tenuitatis propriæ conscientia: sed qua tamen vix aliud comperi quidquam à prima pueritia ad hunc usque diem, aut rationibus meis aut existimationi magis adversarium. Retundit hæc assidue generosiores quosque animi impetus: eximium quid ausuri conatus frangit: memoriam pessime labefaciât, sermonis vim aut præripit, aut sistit: ut, quod mihi visus sum quandoque mente concepisse haud prorsus incommode aut abs re, hoc aut non ausim prolo-

qui

qui statua taciturnior; aut sitentem, sic timide, sic gelide, sic id faciam hesitans, ut aliquanto nonnunquam præstaret non tentasse: Dicam verbo, & quod res est; una hæc timiditas, & (si dabitis vocabulo veniam) hæc infiducia mei, ut de munere hoc detrectando serio cogitarim, atque etiam aliud eam in rem tentarim; plus efficit, quam cætera illa, quantumvis gravia, quæ hæcenus commemini, univ-
ersa.

Occurrebant dum isthæc cogito, ex adverso paucæ quædam, nec aspernanda, quæ labantem animum nonnihil erigerent, cunctantemque subinde velut subiectis stimulis in hanc arenam propellerent. Optimi Regis iudicium: crebri amicorum hortatus: vester multorum (ut illi submonebant, & ego haud inexpertus humanitatem vestram facile credebam) in me proni affectus. Pepulerunt ista fateor, (ut par erat) animum meum; quin & commoverunt: sed hæcenus, ut tamen si meo unius arbitratu res statuenda foret, nec longa nec difficilis futura esset deliberatio. Quid enim? Patererne ego me ætate jam declivi, defectis viribus, memoria lubrica, balbum & pertimidum senem, ex suavissimo quo perfruebar otio & umbra, in apricum & in pulverem, iniquissimo tempore, post 25 annorum missionem, quasi postliminio, & invitum rapi? & quæ me pote-

rant satis expurgasse cicutæ, si labens confes-
sifsem? Quis non omnem mihi Anticyram
destinatam crederet, ni abnuissem & quoad
verecunde licuit, restitissim?

Ergo ne perduci poteras, inquietis, ut con-
ditioni tam iniquæ acquiesceres tandem, sa-
nus utrisque auribus atque oculis? Poteram,
ut videtis, & perductus sum; ita sunt ut
res humanæ, sic & consilia incerta: Sanus-
ne an secus ubi facti rationem edidero, vos-
met judicate. Certe non ego hac in re vel
ingenio meo obsecutus sum, vel etiam judi-
cio: cui ut optatius fuit, ita visum est sa-
lutarius, in tenebris latitare securum, quam
cum labore & periculo prodire in scenam.
Imo vero egi cum amicis, qui apud serenif-
simam Regiam Majestatem videbantur ali-
quid posse; idque non una vice, coram &
per literas semel atque iterum obtestatus per
omnem amicitiam, Regis animum pertenta-
rent fieri ne posset sine ipsius offensione, ut
de hac Cathedra aliter statueretur, nec ego
tam importunum onus tam imparibus hume-
ris sustinere cogerer. Pertentant: renun-
ciant fieri non posse; perstare in sententia
Regem, quod ante jussisset & id ratum esse
velle: non utique obniterer porro frustra,
sed onus quod excutere non possem, qua pos-
sem animi alacritate subirem & perferrem.

Hæc

Hec admonitus, officii conscientia, cujus voluntati obtemperare debui, ejus authoritati cessi: Maxime cum altius assurgerem, (namque hactenus dicta sunt ad humanas tantum rationes pertinent,) & ut decuit hominem & Christianum & Theologum, summam Dei Opt. Max. providentiam, singula quae in terris aguntur vel minutissima quaeque, prout ipsi collibitum est, & suaviter & fortiter moderantis, diligentius cogitarem: Scilicet est cor Regis in manu Domini, sicut derivationes aquarum, & pro beneplacito suo convertit ipsum. Hec ego quo saepius & attentius cum animo reputavi meo, eo mihi propius conjunctam cum Regia voluntate divinam etiam vocationem visus sum contueri. Siquidem nihil aliud est, quantum ego quidem adhuc intelligere potui, ordinaria Dei ad aliquod munus vocatio, quam ab his penes quos est plena & legitima de ejusmodi rebus statuendi potestas, personae ipsorum judicio non inidoneae, nulla intercedente prava ambitione, dolo, malisve artibus, designatio. Pervicit itaque omnia impedimenta, omnia objectamenta diluit, duplex illa parendi necessitas, voluntati Regiae, divinae vocationi. Quo mihi paratorem apud omnes bonos, aequos rerum aestimatores excusationem fore confido, si (quod indubie futurum prospicio) in obe-

undo hoc tam illustri tam arduo munere, nec votis meis, nec vestrae expectationi satisfacerem. Dabo tamen operam officio utcumque ut satisfaciam meo: & sane, ut aliquid saltem de me fidenter dicam, spero me aliqua ex parte satisfacturum: illud si concedatis, quod omnino concedi debet & est verissimum, non satisfacisse officio qui se ingessit, ni fecerit, quod debuit. satisfacisse qui admotus est, si fecerit quod potuit.

Exposui pluribus, auditores, provinciam hanc quo consilio jam olim susceperim: cur in ea administranda toto quadriennio nil gestum sit, si forte requiratis, paucioribus expediam. Quo tempore reverendus in Christo Pater Vigorniae Episcopus, cathedra pastoralis conscensa, doctorem hanc quam permultis jam annis plurimum ornaverat mihi successor designato reliquit (fuit id aestiva vacatione circiter Kal. Sextiles:) discessitum hinc ea mente, ut proximo termino Michaelis certo etiam die constituto, Kal. scil. Novembribus reverterer; res domesticas interea componerem, eaque curarem quae reditum maturarent. Quid multa? Curo, compono, & totus in hoc sum. Gliscere jam tum simultates publicae, magis magisque indies universa in pejus ruere, ardere passim omnia discordiis civilibus: versari in ore, in auribus, in oculis omnium nil nisi bellici apparatus.

paratus, armorum strepitus, tumultus militum. Ego tamen pergo, sed segnius aliquanto quam occiperam, vasa colligere, sarcinas complicare, capsas & cistulas rebus necessariis implere; ex quibus una, magno meo cum infortanio, paulo longius domo mea eo fine præmissa ut huc commodius asportaretur, post aliquot menses cum supellectile quam habui pretiosissima incidit in glutinosas manus bonorum illorum virorum, quibus pro jure vis est, & arma pro legibus: unde eam mihi reglutinandi nulla jamdiu reliqua est aut facultas, aut spes. Sed quod amissum est, missum facio, & pergo. Instat tandem destinatus itineri dies; & erant quæ ad profectionem videbantur necessaria, pleraque expedita: præstolabar tantum tabellarium hinc cum literis ex quibus nonnulla, quæ mihi usui forent, & rescire intererat, intelligerem. Miror hominem conditæ die non adesse: expecto adhuc diem alterum, tertium, quartum; compareret nullus: quinta demum luce venit, sed pedes, inops, squalidus, & mæstus. Nempe acciderat forte per illa tempora, (ipsissima hæc ferè anni tempestate,) prælium illud atrox, & utrique parti satis funestum Monticliensi, sive ad Edgehill: unde disjecti sparsique per oppida longe lateque milites vicina quæque loca occupant, & vias undique publicas nefariis de-

prædationibus infestabant. Narrat misellus homuncio, ut in hos incideret, ut se minis contumeliisque pessime exceptum, equo, vestitu, nummis, & tabellis expoliaverint: docet omnia rapinis, latrocinis, concussionibus, terroribus plena: quoad ardor ille belli refrixerit, intuta omnia viatoribus. Quibus auditis, necessitati iterum parendum ratus, abjeci professionis consilium, certus me met domi continere, donec resideret nonnihil belli æstus, & immutata rerum facies spem ostenderet commodioris professionis: quod ego sane, ut eram illarum rerum inexpertus, intra paucos saltem menses futurum non dubitavi. Sed heu! quam inanis fuit spes illa! Exarsit ex illo tempore multo quam ante æstuosius belli furor, pervagatusque est latius, & afflictiores indies res evasere publicæ: Venit interea Oxonium cum exercitu serenissimus Rex Carolus: urbem vallo & fossa cingit, præsidio firmat: figunt hic stativa prætoriani milites. Abjecta igitur protinus omni spe & pacis publicæ, & reditus huc mei: quod reliquum erat, experiri statui, veterum illud λόγος Σωκράτης an aliquid contineret sanæ ac solidæ Philosophiæ. Periculum feci, latui, eaque fui in proposita sententia, (postquam ita constitueram) siue constantia mentis siue pertinacia: ut cum alias quam parcissime, idque non nisi

nisi magna cogente necessitate, cum integro
propemodum biennio, non omnino aut ocreas
induerim aut equum conscenderim, aut pa-
rochiolæ meæ angustissimos fines (qui ubi
maxime patent vix sunt millenum passuum)
vel latum pedem unquam excefferim. Quod
quam animo meo fuerit jucundum, quam re-
bus meis salutare; nec ego satis oratione
complecti, nec vos existimatione consequi po-
testis. Qua in re ingratissimus essem quot-
quot sunt usquam mortalium, si non provi-
dentia divinæ vim, sapientiam, bonitatem
& agnoscerem lubens & letus deprecāda-
rem: cujus singulari beneficia factum est,
ut quod paucissimis in tanta rerum pertur-
batione contigisse reor, mihi domi meæ inter
meos confidere licuerit; libris, literis, otio
frui: & quod ad animi mei fructum maxi-
mum duco, ilibatam una cum libertate con-
scientiam, & dignitatem conservare. Scilicet
ab domo abductus sum mea, iniqua ut tum
videbatur conditio, sed (Deo providente)
non infelici tamen; ut alium quendam ver-
bi præconem belli lege captivum in liberta-
tem redimerem; virum sane gravem & di-
sertum, quicum intercesserat mihi à multis
ante annis ex vicinia & longo usu non le-
vis animorum conjunctio & amicitie quæ-
dam necessitudo. Ne longum faciam; uter-
que tandem data utrinque fide publica ita
domum

domum remissi sumus, ut communis incolu-
mitatis mutui invicem obsides essemus. Hac
fides sancte servata, utrique nostrum in hoc
tanto rerum æstus tranquillitatem securam
præstitit. Sicque mihi, auspice Dei bonitate,
brevis procella longam peperit halcyoniam.

Verum, ubi post deditam hanc urbem,
immutatamque in tantam rerum conditio-
nem, ut saltem itinerantibus securiores essent
viarum transitus, oblatam mihi opportuni-
tatem sensi Academiam revisendi: de or-
nanda hac quæ mihi obtigisset Sparta denno
cogitare cæpi: Nempe contractam longo situ
seu rubiginem, seu scabritiem ocyus abra-
dendam, excutiendum omnem torporem:
reptandum è latebris in apricum, ingenium
deses & inurbanum qua pote excitandum, &
ad Academicos mores, studia institutaq; pau-
latim efformandum: hoc est, ut ego inter-
preter, vim nature faciendam, & vel in-
vita Minerva Minervam colendam. Sta-
tui itaque, sed communicato prius per lite-
ras cum amicis consilio, ad medium Octob-
adesse, si & illis id opportunum videretur.
Rescribit non sibi id opportunum videri, sed
necessarium, adeoque ab omnibus expectari
proinde advolare, de prælegendo aut dis-
putando ne sollicitus essem; nec enim in tan-
ta Academiæ solitudine, in mediis castris &
int

inter arma (ubi filere solent leges) istarum
rerum rationem ullam haberi , nedum expe-
ctationem : Pergratum id fuit homini &
semper cunctatori , & subire onus ignavo ,
maxime & imparato. Quam primum itaq;
per alias occupationes , & continuos imbres
licuit , huc advolo : ita securus ab omni
publici officii metu , ut ne vel solitariam
schedam adversariarum annotatiuncularum
mecum attulerim. Alium enim mihi propo-
sueram istiusce itineris finem duplicem : alte-
rum , ut de Academicarum rerum presenti
statu certius aliquid præsens cognoscerem :
alterum , ut de futura prælegendi ratione
cum viris amicis & prudentibus consilium
caperem. Sciebam enim vi statuti atque eti-
am officii prælectiones habendas esse : sed
in prælegendo quam potissimum viam insiste-
rem , ut id sequeretur quod Theologiae studio-
sis & gratissimum esse posset & utilissimum ,
id vero nisi ab his edoctus qui quid maxi-
me esset ad gustum & sensum eorum qui
nunc sunt hominum , exploratum haberent ,
scire non poteram. Ast ubi advenissem , vix
salutatum resalutatumque est invicem , cum
mibi nova occinitur cantilena : prælectiones
ordinarias pro more solito à professoribus ex-
pectari : Egone ut aliquid sic inasperatum
præstem , hac temporis angustia , hostes , &
barum rerum insolens , & quem tot alia pre-
munt

munt incommoda? Fieri non potest, inquam:
Illi contra, At fieri oportet. Tunc ego me-
cum, Jam ergo teneris: nec est aut elabendi
spes, aut deliberandi locus. Sed bono es a-
nimo; Non est impossibile, nisi nos dialectici
fallant, quodcumque est necessarium: — ὁ-
voxus γὰρ ἀνδρῶν ἐγγυδι voxet. Auden-
dum ergo aliquid; & nunc tertium, quod à
te bis antea factum est, necessitati parendum.
Protinus ergo & calamus & chartas, &
scrinia posco: & dum meditor (pro more
publice profitentium) aliquid ipso in limine
præfari, quod apud humanitatem vestram ha-
biturum esset justæ excusationis instar, dum
eam in rem scriptario nescio quid subcisivis
horis & subsultoria opera, exit tandem de re
nibili, hoc est de me, & de rebus, factis, con-
siliis meis, jejuna hæc & (ut vereor) nimium
importuna narratiuncula.

Quam, quo mihi videmini pronioribus
animis & auribus excepisse, eo confidentius
ad illa accedo quæ supersunt dicenda: &
spero vos facile exoratum iri, ut qua me at-
tentione & patientia hætenus prosecuti estis
de præteritis rebus differentem, eadem pro-
sequamini porro, dum quid ego vobis in po-
sterum spondeam, quidque à vobis vicissim
petam, qua potero brevitate exposuero. Pri-
us illud quod attinet, imprimis aperte pro-
fiteor

fitur non esse me ex illorum numero, quibus cordi est litem ex lite serere, rixas citere doctiores quam componere, quique controversas novas movere malunt quam summovere veteres, & contentionis funem trahere quam abrumpere: ingeniosi suo, fortassis & aliorum iudicio; sed certe malo publico. Est hæc gens hominum numerosa satis & multigena: sed in triplici fere discrimine. Sunt qui suo nescio quo malo genio, vel etiam odii invidiæve æstro perciti, alienorum operum Aristarchi fiunt & censores severissimi. Executiunt hi non sententias modo & locutiones hominum, sed & vocum & syllabarum minutissimos quosque apices. Si erratum est in re aliqua quamvis levissima, si quid forte aut vehementius, aut temperatius dictum quam pro ipsorum palato; vociferantur continuo, insectantur, damnant, & tantum non diro anathemate feriunt. Si quid obscurius prolatum aut ambigue, trahunt semper in deteriorem partem; & ne desit calumniæ locus, sensum ei de suo affingunt. Quod ita sanum, solidum, pulchrum est, ut non audeant vituperare, (quod vituperio proximum est) maligne laudant. Est alterum genus eorum, qui aut ex inanis gloriolæ cupiditate, nova & inaudita opinionum monstra in Ecclesiam invehunt, quorum est hoc infelix seculum longe fera-

feracissimum; aut μηροφιλοτιμία quadam
laborantes pulchrum esse ducunt inutilibus
distinctionibus & subtilitatibus, aut pueri-
libus inaniis, gratiam apud adolescentes
captare, aut risu diducere rictum Auditoris:
Disputaturientes Theologi, nec veteri Stoi-
corum vulgo multum absimiles; qui seve-
riorem professi Philosophiam, in exilibus ta-
men Grammaticorum λεωτολογίας vel Dia-
lecticorum argutiolis omne ævum transege-
re. Tertium genus latissime patet, estque
eorum hominum qui aut studio partium sic
illos admirantur, quibus se magistris ad-
dixerunt, ut sibi nefas esse putant ab eorum
placitis vel latum unguem discedere; aut
odio partium ita se demum satis esse reli-
giosos existimant, si ab eorum sententia,
quos sibi adversarios constituerunt, quam
longissime recesserint. Hinc alios effectus
videas αμετεγ τῆς ἀνδολίας ex Antipapis-
mo Semianabaptistas, alios ex Antipurita-
nismo Sempipapistas, alios — Sed piget
ista ulterius prosequi tam innumera, tam in-
grata: & ad alia festino. Harum ne in
ulla classe nomen censerī mereatur meum,
Deum cordis mei consciū testem advoco, cui
servire in spiritu filii sui ante omnia cupio,
ea me mente ad hoc munus accedere, non ut
proprie existimationi aut affectibus, non ut
alterius cuiusquam voluntati aut gratie, sed
ut

ut unius his tribus litarem, Veritati, Pietati, Paci. Et quidem spero precorque eundem illum Deum, cujus gratia hanc misericordiam hactenus consecutus sum vilissimus licet peccator, ut tamen essem fidelis: largiturum mihi in posterum, pro sua bonitate, ne ab eadem hac mente ullis aut mundi illecebris, aut machinis tentationum, aut temporum inclinationibus unquam dimovear. Cujus ope fretus, ut cetera non ausim polliceri quæ non sunt mearum virium, spondeo vobis tamen in fungendo hoc munere, quoad Deus permiserit, sinceritatem, fidem, & postquam hospes esse desiero, diligentiam.

Sunt & nonnulla, viri, patres & fratres, ut ad ultimum illud orationis meæ caput tandem accedam, quæ à vobis ego vicissim expetto, vel saltem expeto; compluria illa quidem, si aut mihi vacaret exequi, aut vobis audire singula. Sed præterquam quod id nimis longum esset, est quoque ut mihi videtur non multum necessarium; tam qui humanitatem dixerit, hunc ego omnia illa una voce complexum esse arbitror. Cogitate obsecro, quanta sit molis, non cum uno jam Typhone Romano (quæ fuit quondam præcipua & pene singularis in hac arena contentatio)

certatio) sed cum tot efferis gigantibus, Socinianis, Pelagianis, Antinomis, Anabaptistis, Erasitianis, aliisque succrescentibus quotidie velut Hydræ capitibus novis hæreseon monstris, quorum vix audita vulgo nomina, nedum satis explorata dogmata, manus conferere: Cogitate cujus sit artis; anguillas illas lubricas & cæno gaudentes, sed quid ego anguillas dico? Apage diminutiva; quin angues potius *μεγες ἰς δαυατὴν ὄψ* (Sectarios, inquam & sophistas) è cavis & limo quibus se abdiderunt eruere, in lucem protrahere, ita constrictos tenere, nequa aut toxico noceant, aut elabantur lubrico. Cogitate quante sit solertiæ, latentem sub ovilla veste lupum deprehendere; Detrahere & pellem nitidus qua quisque per ora Cederet introrsum turpis: Hypocritarum & Enthusiastarum, quæ obtentu Reformationis orbi illudunt, qui sub larva Spiritus carni militant, qui libertatem prophetandi sibi arrogant ut aliis licentius imponant, quid sibi velint, & quo tendant occulta consilia sapienter perspicere, eorumque conatibus tempestive & prudenter obvenire, τίς πρὸς τὰ αὐτὰ; Quotusquisque est ea narium sagacitate, ea perspicacia oculorum, ea lacertorum & laterum firmitate, ut ad ista omnia debite peragenda unus sufficiat?

at? *Ista si cogitabitis, facile ut opinor
& illud una existimabitis, mihi cui omnia
jam dicta ex officio incumbunt facienda,
omnino sub tam impari onere succumben-
dum esse, ni vos me fatiscentem usque &
languentem cum omni humanitate vestra
subinde sublevetis. Condonabitis itaque ut
spero ingenio, pudori, memorie, etati, de-
suetudini, quicquid quacunque in re nolens
peccavero: si quid forte inter disputan-
dum aut alias exciderit non mature cogi-
tatum, incongrue dictum, aut incommo-
de enunciatum; si dictio aut phrasis non
occurrerit rei de qua agitur exprimende
satis idonea; si memorie diffusus, (quod
me prædico, & alias quoties opus est fa-
ciendum, & inter prælegendum constanter,)
que apud vos dicturus sum è chartis re-
citavero: si denique quod est ab anteces-
soribus meis quacunque in re egregie præsti-
tum, id ego vel non præstitero, vel admo-
dum tenuiter.*

*Hujus autem vestræ in me humanitatis
certius mihi pignus dare non potestis, quam
si præsentis instituti mei consilium resciero
vobis non improbari. Dixi modo, & vere
dixi, nihil mihi adhuc certi constitutum
esse, in hoc prælegendi officio, quam viam
insisterem.*

B

Utrumne

Utrumne primò, quod à multis factum video, Epistolam aliquam Apostolicam analytice explicarem & Scholiis illustrarem, corollaria inde ad fidem & pietatem utilia breviter deducerem, controversias emergentes digressionem facta fasius pertractarem, loca revincendis hereticis & sectariis opportuna urgerem & confirmarem, vicissim quæ sunt ab iis in rem suam prave detorta nativo sensui restituerem, utraque ab ipsorum sophismatis & cavillationibus vindicare?

An potius secundo, Historiam Evangelicam Domini nostri Jesu Christi vel juxta filium Narrationis unius alicujus quatuor Evangelistarum, vel etiam magis ex omnibus harmonice contextam proponerem & explicarem; & nodos historicos aliasque difficultates, quæ ἐκ φαινομένων ἀντιλογίας quæ ex rei subjæctæ qualitate aut circumstantiis ortas dissolverem?

An tertio, pari ratione historiam sacram Ecclesiasticam ex Apostolorum Actibus & Epistolis secundum temporum ordinem dispositam?

Vel etiam quarto, integram historiam Biblicam utriusque Testamenti à mundo condita

dito ad constitutam usque ab Apostolis Ecclesiam Christianam perpetuo filo deducerem, & rerum gestarum exempla ad usum conscientie & vitæ institutionem, quoad res ferret, accommodarem?

An quintò, ex textu aliquo Scripturæ breviter exposito, locum communem Theologicum, maxime de re aliqua fidei controversa proponerem methodice explicandum: ut de Scripturæ perfectione, de satisfactione Christi, de auctoritate Ecclesiæ, de peccato Originali, de Justificatione fidei, de Merito operum, de Purgatorio, Transsubstantiatione, & id genus aliis.

An sextò, locum aliquem communem Theologiæ practicæ sive Moralis pari modo explicarem; & casus dubios Conscientiæ eo pertinentes ex certis agendi regulis & principiis illustrarem & dissolverem: ut, de Votis, de Juramentis, de Scandalo, de Rebus Adiaphoris, de libertate Christiana, de Obedientia & Subjectione, de civilibus Contractibus, de Divoritiis, de Restitutionibus, aliisque ad Dei cultum aut ad fraternæ dilectionis & justitiæ officia spectantibus?

An denique utramque Theologiæ partem (Scholasticam dico, & moralem) sic pariter excolerem, ut neutra se merita conqueri posset neglectam penitus aut exclusam; sed alternis terminis ac vicissim nunc in controversiis fidei dirimendis, nunc in conscientie casibus enucleandis, exercerer?

En vobis indicavi quotquot estis Theologiæ studiosi, quæ cum aliqua vestra utilitate fieri posse videbantur, singula: vestrum erit statuere ex his quid fieri velitis. Qua vestra inclinant studia, hac me comparabo: & quod plerisque vestrum gratissimum esse sensero, id universis utile judicabo. Sed enim hoc unum interim non possum dissimulare, ad practicam hanc Casuum Theologiam sponte sua & quasi natali ingenio multo propensorem esse animum meum, quam ad illam rixosam Controversiarum. Cum itaque mihi nunc aliquid esset necessario & subito faciendum, nec qua spiraret favoris vestri aura in hac tanta temporis angustia satis explorare possem: obsecutus ingenio meo, ad Moralem Theologiam inflexi cursum. Cumque cogitarem quam sit grave Perjurii peccatum Deo pariter & hominibus exosum; simulque animadverterem quot hominum myriades his perturbatissimis temporibus tam
nefario

nefario crimine se implicuerint, dum aut metu adacti, aut inducti dolo, juramentis se obstrinxerunt variis, & interdum sic inter se adversis, ut alterutrum sine certo perjurii periculo nec suscipi potuerit, nec præstari: existimavi non potuisse me utilius operam collocare, quam si aliquid, quod ad Juramenti & Perjurii rationem pertineret, discutiendum susciperem, atque ex tota hac materia deligi potissimum eam partem hoc termino explicandam, quæ est de Obligatione Juramenti, de Juramenti, inquam, promissorii Obligatione. Ordinar autem hanc tractationem, Deo volente & auspice, comite patientia vestra die Veneris proximo, hora consueta. Unicum illud interea à me exorandi estis, viri, patres & fratres per dilecti in Christo, pro summa vestra humanitate & pietate, Deum Opt. Max. omnis boni fontem & largitorem mecum comprecemini: ut in omnibus meis studiis & conatibus sic me spiritu suo regat, verbo dirigat, benedictione prosequatur; ut ea sola sentiam, faciam, doceam, cum omni sobrietate & prudentia, quæ ipsius gloriæ, Ecclesiæ Christi ædificationi, matris Academicæ honori & ornatui, studiosorum in vera fidei & conscientiæ puritate profectui, meæ denique ipsius & paci internæ & æternæ

*ne saluti aliqua ex parte inserviant, per
& propter merita Domini nostri Jesu Chri-
sti, cui cum Patre & Spiritu sancto Tri-
uni Deo, sit omnis Honos, Laus & Glo-
ria in secula seculorum. Amen.*

De

De

Juramenti Obligatione.

PRÆLECTIO PRIMA.

NUM. XXX. 3.

Vir si voverit votum, aut si juraverit juramentum, ligando ligamen super animam suam, non polluet verbum suum: secundum omne quod egressum est ex ore suo, faciet.

SUMMARIUM.

1. *Propositio dicendorum.*
2. *Juramenti definitio.*
3. *Juramentum est actus Religiosis.*
4. *In Juramento Deus testis invocatur.*
5. *Materia Juramenti est Res dubia.*
6. *Finis Juramenti fides.*
7. *Dati Juramenti definitio continet 4. causarum genera.*
8. *Juramentum Assertorium & Promissorium.*
9. *Juramentum Comminatorium.*

10. *Juramentum Execratorium.*
11. *Obligationis definitio & distinctio.*
12. *Obligatio ad Culpam & Pœnam.*
13. *Juramentum est sua natura obligatorium.*
14. *Obligationis in Assertorio & Promissorio discrimen.*

S E C T. I.

DE qua expeditius, & vestro majori cum fructu dicturum me arbitror, si in ipso statim vestibulo futuræ transactionis generalem quasi typum & *συναγχαίαν* vobis ante oculos posuero. Sic enim & vobis melius constabit instituti mei ratio; & ego certas orationi meæ metas figam: ut aut intra debitos fines usque se contineat; aut si quando forte extra oleas paululum procurrerit, non tamen ita laxè evagetur, quin ut possit mature & cito in ordinem cogi, & ad lineas revocari. Tribus itaq; capitibus rem totam absolvam. Primum, ut qua de re agitur clarius intelligatur, ostendam quid sit *Juramentum* in genere, quid in specie *Promissorium juramentum*, quid item *Obligatio*. Deinde, quoniam de rebus incertis ex certis statuerendum est, proponam Axiomata quædam, sive *παραδείγματα*, hoc est regulas generales è fonte juris naturalis hausas, & communi gentium consensu comprobatas; velut *Hypotheses* & futuræ disquisitionis *κερήνη*; è quibus (ut conclusiones ex principiis, in quibus virtualiter continentur,) deducendæ; & ad quas, sicut ad Canonem & normam, exigendæ sunt particularium casuum decisiones. His duobus necessario præmissis, quorum ex altero lumen accipiant quæ sunt post dicenda, ex altero robur & firmamentum: tertio demùm loco ad dubia illa dissolvenda deveniam, quæ aut nodum aliquem

aliquem vindice dignum in se continere, aut piorum hominum mentibus & conscientiis scrupulum injicere posse videbuntur. Quæ quum sit totius negotii præcipua pars, eaque longe diffusissima; conabor universam illam casuum varietatem in certas classes redigere; idque secundum quatuor Causarum genera, quod ad *Obligationis Vinculum* attinet: rejectis in calcem operis, tum quæ ad *vinculi illius ὀφειλῶν solutionem* spectant, tum si quod aliud aut nulle à me debito loco prætermisum deprehendero, aut alias ad vitæ conscientiaque institutionem posse utiliter atrexi judicavero.

II. Exhibito hunc in modum *ὡς ἐν πῶτα* totius futuræ tractationis diagrammate, rem ipsam nunc tandem aggredior. Ubi primo explicandum occurrit, *quid sit juramentum*. De voce nulli litem moveo, seu quis *Jusjurandum* malit vocari, sive alia quacunque appellatione. Neque vero opus est, ut hac in re vocis alicujus Latinæ, Græcæ, aut Hebrææ vim & originem, vel etiam *ἑμμενῆαν, συνωνυμῆαν* aut *παρωνυμῆαν* operotus exequar. Efficit enim jurandi passum cacoethes, & rei sanctissimæ his tam profanis moribus nimium familiaris abusus, ut *Quid sit Nominis* nemini, ne puerulis quidem, possit esse ignoratum. Rei ipsius definitionem varie (ut fit) auctores expressere, pro suo quisque ingenio. Brevissima est illa Ciceronis: *Est, inquit, Jusjurandum affirmatio religiosa*. Quo magis, ut illud obiter dicam, præcoces hujus ævi adolescentulos, nescio quo præjudicii errore, sed magno suo cum damno, Cicero-nem ut nimix prolixitatis scriptorem defugere, & miror & indignor. Sed redeo. Pleniorẽ Juramenti definitionem si quis desideret, hæc esto: *Juramentum est actus religiosus, in quo ad confirmandam rem dubiam Deus testis invocatur*. Hanc definitionem

Cic. Lib. 3.
Offic.

definitionem membratim per partes explico.

III. Dixi primò, quod sit *Actus Religiosus*. Actus hic ponitur loco generis. Quamvis enim Juramentum sit proprie in Prædicamento *Relationis*: quia tamen respectus ille relativus qui in Juramento est, fundatur in *actione* Jurantis, idcirco non incommode per talem actum definitur: siquidem in definiendis Relativis plerunque adhibetur Generis loco aut *Materia*, aut *fundamentum* illius Relationis. Quod autem sit actus *Religiosus*, constat primo ex autoritate Scripturæ, Deut. 6. 13. ubi Moses ita populum alloquitur, *Dominum Deum tuum timebis, & ipsi servies, & per nomen ejus jurabis*. Ex quo loco concludunt uno ore Scholastici Juramentum esse actum (a) *cultus* (ut illi vocant) *Latræ*, i. e. cultus sacri soli Deo debiti. Constat secundò, ex consensu omnium populorum: apud quos, etsi unius naturæ lumine ducerentur, sanctissima semper est habita Juramenti religio; usq; adeo ut ipsa *Sanctitatis Religionis*, aliaque his cognata vocabula apud rerum Gentilium Scriptores vix ulla alia in re frequentius usurpata occurrant, quam in hac materia Juramentorum: & quum plurima ipsis alia sacra haberentur, Juri-jurando tamen soli, non alia de causa quam quod inter tot sacra sacerrimum quodammodo esset, peculiari quodam jure *Sacramenti* nomen remansit. Unde id nomen effluxit postea in Ecclesiam, nempe ob similitudinem aliquam cum (b) *militari Romano-*rum sacramento, ad alia tamen quædam significanda. Quin & Gallis hodie ipsum etiam Juramentum, ex inclinato, ad suæ linguæ formam Latino nomine, pro Sacramento un *Serement* appellatur. Constat tertiò, ex evidentissima ratione: quia Juramentum tendit in honorem Dei; per agnitionem Veritatis, Scientiæ, Justitiæ, & Potentiæ divinæ. Etsi enim Juramentum falsum, vel leviter, temere,

(a) V. Aquil.
2. 2. qu. 89.
4.

(b) ὁ πρῶτος
σεπτῆς
ἀόε, Dion.
Halicar. lib.
6.
Primum Mi-
litiæ vin-
culum est
Religio. Sen.
Epist. 95.

emere, aliasve indebite susceptum, prodit quidem ex parte jurantis irreverentiam quandam vel potius contemptum Dei, & nimis sapit Atheismus: ipse tamen jurandi actus ex natura sua divini nominis reverentiam includit. Quum enim omne Juramentum adhibeatur ad id confirmandum quod à jurante dicitur, & fieri debeat omnis confirmatio per aliquod certius & majoris auctoritatis, (*ἀνθρώποι μὴν γὰρ κατὰ μείζονα ὁμνύουσιν*, Heb. 6. *Homines per majorem jurant:*) qui jurat, ipso facto agnoscit Deum se superiorem, summæ auctoritatis testem, infallibilis veritatis, καὶ ἀπολύτως, omnisque perjurii ac falsitatis justissimum potentissimum vindicem. Est ergo Juramentum actus Religiosus.

IV. Dixi secundo, *In quo Deus testis invocatur.* Hi sunt tria, Deum adhiberi & ut testem, idque per modum invocationis. (c) Deus imprimis in omni Juramento advocatur. Quantumvis enim Ethnicis, & Judæis, & Christianis solenne olim fuerit, aut per creaturas jurare, aut saltem interponendum tacito Dei nomine creaturas solum nominare, ut infinitis testimoniis è scriptura sacra & inde peritis, si id opus esset, probari posset; quorum utrumque, an & quatenus fieri liceat, asserere non est præsentis instituti:) in omni tamen Juramento, quod quidem est proprie & formaliter Juramentum, aut explicite, aut saltem implicite Dei testimonium adhibetur. Nam & qui per Idola jurat, quæ revera (d) nihil sunt, & (e) Deus, jurat per ea quæ putat esse Deos: & qui per aliquam creaturam jurat, id facit aliquo modo ordine & ratione ad Deum; quia creaturam istam advocat tanquam aliquid Dei, in quo scilicet fulget Dei veritas, bonitas & potentia, & quo se agnoscit per Dei misericordiam frui, tum non per Dei justitiam privari. Verbi gratia: si quis

(c) *ἵμῶν ὁ θεὸς*
Dei, Nazianz. in defensionem Juramentum Domin.
Exod. 22. 11.

(d) 1 Cor. 8. 4.
(e) Jerem. 5. 9.

(f) Qui per
Salutem su-
am jurat per
Deum jura-
re videtur:
respectu e-
nim divini
nominis ita
jurat. Ulpi-
an. l. 32. ff.
de jurejur.

quis juret per vitam, per animam, per caput, per sa-
lutem suam, &c. perinde est ac si diceret, (f) per
illum Deum cui vitam, animam, caput debeo; à
quo salutem expecto, &c. Et per hanc particu-
lam distinguitur Juramentum à nuda assertione vel
promissione; quæ ambæ fiunt hominibus sine a-
liqua nominis divini aut expressa aut tacita inter-
ventione. Adhibetur autem Deus ut testis: & per
hoc distinguitur Juramentum à Voto. In Voto
enim transigitur cum Deo ipso, ut cum Parte
cujus vota immediate nuncupantur: ast in Juramen-
to transigitur cum homine; Deus autem adduc-
tur, non ut Pars, sed ut Testis. Dixi autem in de-
finitione Deum Testem ἀπλῶς & præcise, non au-
tem Judicem aut Vindicem, quod tamen est
nonnullis additum: vere quidem, sed fortasse
non necessario; & abesse debet à definitione om-
ne superfluum. Fateor utrumque facere eum qui
jurat; viz. Deum & testem adducere veritatis ex-
pressionem, & vindicem falsitatis: sed illud pri-
marium & per se, hoc secundarium & ex conseque-
nti. Nam ut Deus attestetur veritati, pertinet pri-
mo ad naturam testimonii: sed ut puniat falsi-
tatem, non tam ad naturam spectat testimonii, quam
ad effectum. Sed nec satis est ad Juramenti obli-
gationem, ut Deus testis adducatur, nisi & invo-
cetur. Potest enim Deus ut testis adhiberi, idcirco
ad rei dubiæ confirmationem etiam sine Juramen-
to. Ut si ad confirmandam hanc thesin, non e-
sset imaginis adorandas, adducerem aliquot Scripturæ
loca: proculdubio hoc esset adducere Dei testi-
monium ad confirmationem rei Dubiæ; & tamen
proculdubio hoc non esset Juramentum. Est
nim longe aliud citare Deum testem, respectu
testimonii jam olim exhibiti, quod citra invo-
cationem fieri potest: aliud invocare Deum testem
respectu Testimonii jam nunc exhibendi,

quo Juramenti quasi formalis ratio consistit:

V. Dixi tertio, & est ultimum definitionis membrum, invocari Deum testem ad hoc ut conformetur *res dubia*. Quibus in verbis continetur Juramenti cum *Finis*, tum *Materia* sive *Objectum*. Juramenti *Materia* circa quam, sive *Objectum* est *Res dubia*: hoc est, cujus certitudo ita pender ex fide dicentis, ut non possit ulla alia ratione commode investigari. *μαρτυρία δὲ πρὸς πείραξι* & *ἀποσβεστικὴν*, inquit Philo. Unde primo *Scibilia*, qualia sunt *res universales*, quæ certæ sunt semper sibi quæ similes, nec possunt aliter se habere; secundo *res particulares* quæ nituntur sensuum testimonio, aut sunt ita indubie certa ex monumentis historiarum traditione universali, aut alio publico & ab omni falsi suspicione immuni testimonio, ut apud eos qui sunt sanæ mentis nullus possit esse dubitandi locus; non sunt idonea Juramenti materia. Quam enim ridiculum foret, & sobria ratione alienum, si quis juramento confirmare velit Triangulum habere tres angulos æquales quobus rectis, aut Virtutem esse propter se expectandam, aut Aristotelem fuisse Philosophum, vel Ciceronem Oratorem? Aut si adolescens disputans in Scholis, cui propositio negata incumberet probanda, destitutus argumento, (a) juraret eam se veram? *Res ergo particulares*, ut sunt facta angularium hominum cum suis circumstantiis, quæ propter varios casus & contingentias quibus sunt obnoxia, ita sunt mutabiles & dubiæ, ut de his nulla possit haberi certitudo (b) per demonstrationem, aut alia nisi quæ pender ex fide humana: sunt ea, quibus confirmandis proprie inservit Juramentum. Quod innuit Apostolus, *Heb. 6. per quod πείρας ἀνθρώπων*. Quasi diceret, Ibi jurando locus est, ubi contradicendi finis nullus est; uno, puta Accusatore, affirmante; altero, puta

(a) Derisibile esse si quis in disputatione aliquid scientiæ, vellet propositum per juramentum probari. Aquin. 2. 2. q. 87. 1.
(b) οὐδὲν ἀναγκαῖον. Aristot. 2. Rhet. puta

puta Reo, negante: nisi interposito juramento altera parte contradictionis confirmata, cessaret pars altera, & sic tota lis terminaretur.

(c) Heb. 6. 16. VI. Et hæc *Confirmatio* (βεβαίωσις vocat Apostolus (c) loco jam dicto) est ipsissimus Juramenti Finis. Nam cum res particulares incertæ essent & dubiæ ob earum contingentiam, nec possent probari nisi per testes, esset autem humanum omne testimonium valde infirmum & fallibile, & duplici maxime defectu; *Scientia* scilicet (multa enim nos latent,) & *Conscientiæ* (cum sit (d) Omnis homo mendax;) & tamen expediret hominibus, ut de rebus inter ipsos controversis & murmuris agitaris haberetur aliqua certitudo; qua sine nulla esset inter homines fides aut justitia, quæ sunt firmissima vincula humanæ societatis: necesse fuit recurrere ad testimonium Dei, qui nec fallere potest nec falli. Sicque receptum est apud omnes gentes, ex instituto Dei vi juris naturalis, vel huic malo congruum (e) *remedium* Juramentum.

(d) Rom. 3. 4.

(e) *Maximum remedium expediendarum litium*, l. 1. ff. de jurejur. *Maximum dirimendarum causarum remedium*, l. 3. Sect. 8 Cod. de jurejur.

Omnium judicio *μείζων παρ' ἀνθρώποις πίστις* inquit Diodorus Siculus; & Dionysius Halicarnassensis *τελευτεία πίστις*: & utroque elegantius major utroque Apostolus *πάσης ἀντιλογίας πίστις*, Heb. 6. Huc ubi ventum est, *Ne plus ultra*: sicut se portet omnis humana disceptatio & contradictio. Non quod omne quod juramento confirmatur simpliciter certum, (tum enim nulla essent pericula, quorum heu nimium plena sunt omnia:) Sed quod in hac mortalium conditione, (ubi periculum visum est divinæ sapientiæ humanum genus multa rerum caligine & incertitudine versari, quæ magis supernis rebus quæ certiores sunt animis adjicerent,) nulla potest esse major fides humana, quam quæ Juramento, per invocationem divini nominis, quasi de cælo attestata & confirmata est.

VII. In hac juramenti definitione ita ut audivistis evoluta, continenter aliquo modo *omnes Juramenti Cause*. Primum illud membrum, quo dicitur esse *Actus Religiosus*; ejus nimirum qui jurat, necessario includit Agentis, hoc est Jurantis, Voluntatem (cum sit omnis homo agens liberum, & actus humanus omnis Voluntarius) ut causam *Efficientem* primariam. Secundum Membrum exprimit *Formale* Juramenti, quod est divini nominis attestatio, sive *Dei ut testis Invocatio*. Tertium membrum reliquam utramque causam complectitur: Materiam scil. & Finem. Est enim propria Juramenti *Materia circa quam versatur Res dubia*; cujus scil. ex nudo dicentis testimonio apud eum quicum igitur non est satis firma fides: & proprius Juramenti *Finis*, ut ex invocato Dei testimonio res dubia habeat eam *certitudinem*, qua circa res humanas contingentes nulla potest esse major. Hoc eo dixi, Auditores, quo excusatio apud vos esset hæc mea in explicanda Juramenti definitione prolixitas. Siquidem ubi ad casus duobus statuminandos Deo volente pervenero, quod me facturum pollicitus sum per respectum ad *quatuor causarum genera*: tum demum vos omnes non dubito facile perspecturos, quam studiosis utile fuerit, quam instituto meo conducibile, ista quæ sunt à me de Juramenti natura paulo explicatius dicta, præcognita habuisse.

VIII. Sed de Juramento in genere hætenus: explicandum proxime, sed paucioribus, quid in specie sit *Juramentum Promissorium*. Variæ extant apud Theologos & Jureconsultos, pro diverso respectu, Juramentorum seu divisiones, sex distinctiones. Dividitur alias in Judiciale, & extrajudiciale: alias in Publicum, & privatum: in simplex, & Solenne: in Nudum, & Execratorium: in Absolutum, & conditionale, & alias aliter. Sed nobilissima

nobilissima omnium, nec ulli eorum qui de Juramenti scribere (quod sciam) prætermissa, ea est qua distinguitur in *Affertorium* & *Promissorium*. Quum enim in omni Juramento, ut ante dictum est, assumatur à jurante nomen Dei per modum invocationis in testimonium rei alicujus dubiæ: advertendum est id posse contingere tribus modis. Potest enim res aliqua in dubium vocari, vel de præterito, Ita ne fuerit, vel non fuerit: ut vidiſtine heri Caium in foro, vel non vidiſti? Vel de præſenti, Itane sit, vel non sit: ut, Habesne pecunias quas apud te deposui, vel non habes? Vel denique de futuro, Itane futurum sit, vel non: ut Dabisne mihi cras mutuo centum, vel non dabis? Quoties ergo adhibito Juramento Deus advocatur in testimonium rei præteritæ, vel præſentis, dici solet ejusmodi *Juramentum Affertorium*: quia jurans sine ulla in futurum sponſione, aſſerit tantum rem ita eſſe vel fuiſſe ſicut ipſe tunc jurat. Quod si Deus interposito juramento invocetur in testimonium rei futuræ, dicitur id *Juramentum Promissorium*: quia jurans pollicetur se aliquid in posterum facturum vel non facturum. Affertorii usus præcipuus est in judiciis, ad lites terminandas maxime in Quæſtione facti: Promissorii exiguus usus est in judiciis; sed in Promissis, pactionibus & contractibus, plurimus. Extant hujus generis juramenti multa in Historia Sacra, & alibi paſſim, exempla. Jurat (f) pie *Abrahæ ſervus*, ſe Domini mandata in aſſumenda herili filio uxore fideliter observaturum. Jurant, ſed incaute (g) *Joſue* & viri Principes populi Iſraelitici ſœdus cum Gabaonitis. Juravit (h) *Rex Herodes*, ſed perquam temere, filiæ Herodiadis daturum ſe quicquid poſtularet.

IX. Advertendum eſt ulterius, ſed Juramenti Promissorii appellatione comprehendendi & Commi-

natorium:

(f) Gen.

24. 9.

(g) Joſ. 9.

15.

(h) Mat. 14.

7.

natorum: quale fuit illud (i) Davidis de perden- (i) 1 Sam.
do Nabale temerarium Juramentum; & impium 25. 22.
illud quorundam (k) *Judeorum* Zelotarum, quo (k) Act. 23.
se devoverunt nihil gustaturos, donec occidissent 12.
Paulum. Hæc, & alia id genus, non sunt proprie
Promissiones: quæ vox potius rem alteri gratam
significare videtur: Sed per Synecdochen quan-
dam cum Catachresi conjunctam, (cum alias fami-
liare apud bonos authores, tum præsertim in his
ditionibus quæ futurum aliquod spectant, ut *Spe-
rare pro Timere*, & similibus) extendi potest Me-
taleptice *Promissionis* nomen & ad *Comminationes*.
Ita Dei juramentum illud, quo (l) *juravit in ira* (l) Psal 95.
sua, Israelitas qui ipsum variis provocationibus ten- ult.
taverant in eremo non ingressuros in requiem suam,
non minus promissorium dici potest & solet, (etsi
minus proprie) quam illud ejusdem quo (m) *Ju-* (m) Deut.
raverit patribus eorum se daturum eis terram Chana- 1. 8.
neorum in hæreditatem.

X. Neque vero, quod ad Juramenti Promisso-
rii rationem aut effectum attinet, quicquam om-
nino interest *nude* proferatur Juramentum, an *cum*
adjuncta execratione. Etsi enim sint è Scholastico-
rum grege, quibus videtur Juramentum illud,
quod fit per *simplicem contestationem*, specie dis-
ferre ab eo quod fit per *adjunctam insuper exe-
crationem*; ea ratione adducti, quod in illo Deus
advocetur solum *ut Testis*; in hoc etiam *ut Judex*:
tamen si rem attentius consideremus, ex ante di-
ctis facile constat utrumvis fiat, perinde esse.
Omne enim Juramentum, quocunque modo prola-
tum, sive *nude* sive *execratorie*, aut expresse, aut
saltem implicite, Deum & *ut Testem* invocat, & *ut*
Judicem: sed *ut testem*, primario & per se; *ut*
Judicem, secundo & consequenter: & est ea
forma Juramenti explicatissima, cum expicite &
Deus adducitur testis, & execratio vel imprec-

rio attexitur: ut si quis sic juraret, *Deum Testor qui me perdat ni fecero, me hoc vel illud facturum.* Sed plerunque fit, ut omitta nunc hac, nunc illa parte, contractius juretur: ut ex illis exemplis Sacrae Scripturae, in quibus Deus pro more humano jurans inducitur, satis manifestum est. Ubi Deum jurantem reperire est, modo per simplicem attestationem sine ulla execratione; qualia sunt illa, (l) *Vivo ego dicit Dominus*, (m) *Per me ipsum juravi*, (n) *per sanctitatem meam*, &c. modo sine aliqua expressa attestatione per solam execrationem, sed & illam (ob honorem & reverentiam tantae Majestatis, atque etiam pro more hominum verba (o) *malii ominis* per aposiopesis fere reticentium,) elliptice & diminute enunciatam, in particulis אנ & אנ involutam & subauditam; ut in illo Psalmi, אנ אנ אנ (p) *Juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.* Illud interim videtur esse certum, omne juramentum promissorium, quacunque forma concipiat, explicatio vel contractiore, modo sit *Juramentum* & non mera *Asseveratio* vel *Obtestatio*, utramque virtualiter continere; Attestationem scil. & Execrationem. Nam in Juramento & Execratio supponit attestationem ut quid sibi natura prius: & Attestatio subinfert Execrationem, ut suum necessarium consequens. Scitum est illud Plutarchi, (b) *ἡς ὅρκος εἰς καλὰ καὶ κακὰ ὁμορρίμης.* Et hæc de Juramenti promissorii natura sufficiant.

XI. Reliquum est, ut de *Obligationis* etiam natura & vi aliquid ultimo demum loco attexam. De Obligationibus multa & satis prolixè Jurisconsulti: Definunt autem illi Obligationem, quod sit *vinculum juris, quo quis astringitur ad solvendum id quod debet.* Quæ definitio non minus commoda erit iis rebus explicandis quæ pertinent ad fo-

rum

(l) Ezk. 14.

16, 13, &c.

(m) Gen.

22. 16.

(n) Psal. 96.

25.

(o) *μὲν πῦρ.**Aristo. ph. in**Ran. 5. 2.**Ubi Scholi-**astes in ἐν**πικρῶς ὁμ-**νύει, καὶ ὁ**ἰσχυρὸς ἐστὶ**πῦρ ἀφ' ὅ-**ς, ἵνα οἱ**μὴ πῦρ σιθι-**ται τὸν θεόν**δολαέτας**ῥάειν ἐν**ῥάσι δὲ τοῖς**πῦρ πῦρ ὁρ-**κίς καὶ δει-**κνύμεται.**Et**male omitta-**ris parone**verbis. Ho-**rat. 3. carm.**11.**Hinc formu-**la, 'Εὐρη-**μῆτις, bona**verbi, &c.*

(p) Psal. 95.

ult.

(q) Plutarc.

in Roman.

quaest. 44.

rum internum Conscientiæ, quam illis quæ versantur in foro externo Ecclesiæ aut Reipublicæ: si Juris vocabulum non contrahatur ad *Jus Humanum* positivum, sed ita extendatur, ut universum etiam *Jus Divinum* & naturale complectatur. Quum autem, ut ex ipsa illa definitione colligitur, vinculum omne obligatorium ex aliquo jure originem ducat: quemadmodum duplex est *Jus*, alterum divinum & naturale, civile & humanum alterum; ita duplex est *vinculum* sive *obligatio* inde consurgens. *Vinculum* scil. *Naturale*, quod obligat naturaliter & in foro externo, ex vi legis divini: & *Vinculum Civile*, quod obligat civiliter & in foro interno, ex vi legis humanæ. Illud nonnulli *Æquitatis Obligationem* vocant; hoc *Obligationem Justitiæ*. Sive id illi commode loquantur, sive incommode, non disputo: nam ubi convenit de re, quid opus est de verbis contendere? Sed quod iidem illi tertium addunt Obligationis genus, quod sit ex utroque priore mixtum: id certe aut parum commode faciunt, aut saltem minus necessario. Nam si quis ad idem officium præstandum, (ut exempli gratia ad alendum parentes in senectute) & lege naturali, & lege civili teneretur: non hoc esset nova Obligationis species ex utraque mista, sed potius *duæ obligationes*; conjunctæ quidem *Subjuncto* simul & *Objecto*, (*Subjuncto*, in quantum obligant eandem personam; & *Objecto*, in quantum obligant ad idem officium) naturalia tamen & origine distincta. Ratio manifesta. Plures enim res non possunt producere ex mixtione sui novam speciem, nisi cum aliqua sui immutatione reali. Unde (r) Aristoteles *mixtionem* definit *miscibilium alteratorum unionem*. Oportet enim esse in omni mixtione alterationem; & omnis alteratio est mutatio realis: ut patet in generatione mixti ex quatuor elementis, non integris.

(r) De Gen.
& corr. i.
tex. ult.

sed reſtaſtis & alteratis. Aſt ubi accedit priori obligationi obligatio nova, ut in praſenti negotio civilis naturali, nulla ſit realis mutatio utriuſve: ſed prior illa obligatio manet in eodem omnino ſtatu in quo fuit ante acceſſionem novae poſterioris. Sed nolo his ſubtilitatibus diutius immorari. *Obligationem* in hac juramenti materia *Naturalem* ſive *Moralem* vel ſolum vel praecipue intelligimus: Jurisconſultis illam alteram *Civilem* relinquitur.

XII. Praeter illam Obligationis diſtinctionem ex *Origine* natam, per reſpectum ad *Jus* unde oritur obligatio: eſt & alia ab *Objeſto* ſumpra, per reſpectum ſcil. ad *Debitum* ſolvendum, quo tendit & in quod fertur Obligatio. Duplex autem eſt Debitum. *Debitum Officii*, quod quis ex praecpto juris tenetur facere: & *Debitum Supplicii*, quod quis ex ſanctione juris tenetur pati, ſi officium ſuum neglexerit. Priori ſenſu dicimus mutua charitatis officia eſſe debita, quia Lex Dei illa praecipit, juxta illud, *Rom. 13. (s) Nihil cuiquam debete, niſi ut diligatis invicem.* Poſteriori ſenſu dicimus Peccata eſſe debita, ut in oratione Dominica, *(t) Demitte nobis debita noſtra: & mortem aeternam eſſe debitam, juxta illud, Rom. 6. (u) Stipendium peccati mors.* Obſervandum tamen debitum poſterius contrahi ex inſoluto priori: ita ut ſiquis *Debitum Officii* plenarie diſſolveret, faciendo id quod Lex imperat, non teneretur aliquo debito *ſupplicii* ad patiendum id quod Lex minatur. Reſpondet duplici huic *Debito* duplex item *Obligatio*, ejuſdem plane denominationis: Obligatio ſcil. ad *Officium* faciendum, & Obligatio ad *Supplicium* perferendum; vel quod communiter dicitur & eodem recidit, Obligatio ad *Culpam*, & Obligatio ad *Poenam*. Ita tamen ut illa ſit prior & potior, ſicut natura ſua, ſic & intentione Juris.

Tyrannidis

(s) Rom.
13. 8.

(t) Mat. 6.
12

(u) Rom. 6.
23.

Tyrannidis enim est, non juris, pœnam intendere aliter quam in ordine ad culpam : & verum est illud Apostoli dictum etiam in hoc sensu, etsi fortassis alio rectius intelligendum, (x) *Lex Justo non est posita.* Intendit ergo Lex primario, directe, per se, & ἀπλῶς, obligare ad officium & obedientiam : ad supplicium autem & pœnam non obligat nisi secundo, indirecte, consequenter, & ex hypothese; supposito scil. officii aut contemptu aut neglectu, Vtramque hanc obligationem conjunxisse videtur Apostolus, Rom. 13. ubi agit de subjectione Supremæ potestati debita : (y) *Necesse est, inquit, subjici, non solum propter iram, sed & propter conscientiam.* E quibus verbis tria colligo ad præsens institutum pertinentia. Primum, duplici vinculo posse nos obligari ad idem præstandum; vinculo officii, & vinculo supplicii : hoc enim volunt illa, διὰ τὴν συνείδησιν, & διὰ τὴν ὀργάν. Alterum, priorem & potius apud omnes pios esse debere officii conscientiam, quam supplicii metum. Tertium, ex debito officii præcise exurgere obligationem conscientiae. Unde etiam manifestum est, nos, cum de *Juramenti Obligatione* loquimur, quatenus conscientiae res est, Obligationem illam intelligere primario & potissimum, qua tenemur officium præstare; non eam, qua tenemur pœnam perjurio debitam sustinere.

XIII. Positis duabus his Obligationum distinctionibus, illud porro sciendum est, Juramentum omne ex sua natura esse obligatorium. Ita ut si quis juret, non intendens se obligare, imo etiam si juraret intendens se non obligare, nihilominus tamen suscipiendo juramentum ipso facto obligetur : ut posthac suo loco (si Deo volente eo pervenero) plenius ostendam, Recte Cicero, *Nul-* Cic. 3. Offic.
lum vinculum ad astringendam fidem majores nostri jurejurando arctius esse voluerunt. Sed quid dilu-

cidius hanc in rem dici poruit, quam quod est à Mose dictum in ipso textu? *Cum vir voverit votum, vel juraverit juramentum, וְלִי וְלִי וְלִי וְלִי*, ligando ligamen super animam suam. Ubi geminatio illa ex Hebræorum idiotismo plurimam habet emphasin, & auget significationem vocis.

Gen. 22. 16. *Ut multiplicans multiplicabo, & benedicens benedicam*, id est, valde multiplicabo, valde benedicam, &c. sic *ligando ligamen*, id est, valde ligando. Quasi diceret, Etsi promissio vel nuda obliget conscientiam, addita etiam asseveratione aut obtestatione, fortius adhuc obliget: omnium tamen fortissime obligat *votum*, quod ipsi Deo nuncupatur, & *Juramentum* quod homini, sed Deo tamen teste, præstatur. Obligat ergo omne Juramentum conscientiam; tam *Affertorium* quam *Promissorium*. De Promissorio, quandoquidem tempus futurum respicit, nulli potest esse dubium: sed de Affertorio fortassis non sine ratione dubitari posset ex eo, quod omnis Obligatio est ad aliquod futurum; dictum autem sit prius Affertorii juramenti à Promissorio discrimen in hoc consistere, quod illud rem præsentem vel præteritam respiceret, hoc futuram. Sed facilis est solutio. Nimirum juramenti qua tale Obligatio non cadit primario *super Objectum*, sive Materiam juramenti; sic enim Affertorium juramentum, cujus objectum est res præterita aut præsens, non posset obligationem de futuro inducere: sed obligatio cadit immediate & directe *super Subjectum*, hoc est conscientiam jurantis, qui in utraque Juramenti specie tenetur ad aliquod officium de futuro præstandum.

XIV. Quod ut manifestius fiat, simulque liquidando constet, (quod explicandum suscepi) quæ sit juramenti promissorii obligatio: ostendam ut poterò utrique Juramenti speciei quid sit commune, quantum ad obligationis effectum; & quid sit Promissorio

Promissorio Juramento peculiare. Concedendum autem est imprimis, quod est ex se ita evidens, ut ejus contradictorium manifestam implicet contradictionem, Obligationem omnem ad officium respicere officium *de futuro præstandum*; hoc est, aliquanto saltem tempore, etsi fortassis minutissimo, post contractam obligationem. Neque est observatu difficile, rem attentius paulo consideranti, hoc in omni Juramento tam Assertorio quam Promissorio contingere. Obligat enim se quisquis jurat ipso facto *ωὅς τὸ ἀληθεύειν*, hoc est ad manifestandam veritatem in eo quod dicturus est, sive illud sit de re præterita aut præsentī in Assertorio, sive de re futura in Promissorio Juramento. Et est ista obligatio hæcenus utrique speciei pariter communis: Ita ut in utraque si jurantis verba animo non congruant, violati officii *culpæ* reus sit, & inde per necessariam consequentiam etiam & poenæ. Sed in Juramento Promissorio, præter hanc obligationem quæ cadit *super Conscientiam Jurantis*, & est ipsi cum Assertorio communis, quatenus est *Juramentum*; est & alia ulterior obligatio, ipsi propria & peculiaris quatenus *Promissorium* est, quæ cadit *super Materiam Juramenti*; Cujus virtute tenetur promissorie jurans, non solum intendere de præsentī id facere quod juravit, quod est *τὸ ἀληθεύειν*, ut scil. *verba animo congruant*: sed etiam conari de futuro (quantum in ipso est) id implere quod juravit, ut *facta verbis congruant*. Hoc est, non modo obligat se ad id solum promittendum quod revera intendit: sed etiam ultra obligat se ad id omne faciendum quod jurando promisit. Quod vel ipsa verba Moſis in hoc versu clare ostendunt: *Ver*, inquit, *qui juraverit juramentum ligando ligamen super animam suam, secundum omne quod egressum est ex*

ore suo faciet. Atque ita quam debui plene, & quam potui dilucide, exposui vobis sensum meum de primo capite hujus tractationis; Quid Juramentum, Quid Promissorium, & Quid Obligatio. Pergam reliqua, quo ordine proposui, proxima prelectione (Deo volente) persequi.

PRÆ.

PRÆLECTIO SECUNDA.

SUMMARIUM.

1. *Præmonitio de Stylo.*
2. Hypoth. 1. *Juramentum decet ante omnia simplicitas.*
3. *Repugnat Simplicitati dolus malus, sive simulatio.*
- 4, 5, 6, 7. *Simulatione non vitatur perjurium.*
8. Hypoth. 2. *Juramentum est stricte juris.*
9. *Juramentum non nimis laxè interpretandum.*
10. *In juramento conditiones communiter subintelligendæ.*
11. Hypoth. 3. *Juramentum non tollit Obligationem priorem.*
12. Hypoth. 4. *Rei impossibilis nulla Obligatio.*
13. Hypoth. 5. *Rei illicitæ nulla Obligatio.*
14. *Juramenti illiciti, & Juramenti de re illicita discrimen.*

SECT. I.

EXposito superiore Lectione quid *Juramentum* in genere, quid in specie *Promissorium Juramentum*, & quid *Obligatio*: pergendum nunc porro ad proponendum, quod proxime pollicitus sum, quasdam *ὑποθέσεις* sive *Hypotheses* instituto nostro accommodas, velut fundamento, aut (si malitis) *Canones* & *κεντήρια* totius futuræ disquisitionis: è quibus scil. petendæ sunt, & ad quas exigendæ, plerorumque

rumque dubiorum determinationes. Sed unum vos interim, antequam id faciam, non jam exortum eo, (quod facerem si aut suspecta mihi esset vestra humanitas, aut res ipsa non esset multo iustissima:) sed pramonitos tantum velim; mihi constitutum esse, dum reperiam quod rei de qua agitur utcumque significandæ sufficiat, de verbis non ultra laborare, multo minus de sermonis puritate, nedum elegantia sollicitum esse. Curent ista scilicet, quibus vacat, & cordi est, negotium facessere sibi non necessarium. Repetere soleo cum amicis non sine aliquo risuque jocoque, quantum sudarit, ut tandem ineptiret magis, vir alias sine non ineruditus, *Paulus Cortesius*: Qui dum, post Thomam & Scotum & complures alios meditatur in quatuor libros Sententiarum commentarios, pertæsus scil. voces in Scholis recepras ut minus Ciceronianas, pro Ecclesia (delicias hominis!) maluit ubique *Senatum* dicere, pro Legibus Ecclesiasticis *Senatus-Consulta*, pro Prædestinatione *Præsignationem*, pro Sacerdotum Ordinatione *Initiationem*, pro Angelis *Genios*, pro Episcopis *Flamines*, & alia passim ad eundem modum plurima. Quo eodem morbo laborasse invenio & alios quosdam, ut *Petrum Bembum* Cardinalem, & *Sebastianum Castalionem*: sed eos & paucos admittendum, & aliquanto temperatius. At nobis non libet, nobis non licet esse tam disertis. Oratori condonabitur, imo laudi erit, si sit verborum paulo diligentior: cujus inter virtutes est, non apte modo & dilucide, sed etiam pure & ornate dicere; quemque non dedecebit floridius quandoque & picturatus incedere. Ast *Philosophum*, aut *Theologum*, præsertim in Scholasticis meditationibus & nodis Controversiarum, tam decet compra & ornata oratio, quam bovem aratorem bullatæ phalaræ. Materia in qua operam sumimus, doceri contra,

centa, non postulat ornatum; sed nec patitur. Nimirum non est idem *in Rostriis* & *in Scholis* versari: & aliud longe est liberiore campo frui, in quo cum copia quadam & ubertate exultare possit oratio; aliud spinas inter & vepretra impedireturi teneri, unde se quovismodo expedire sine sanguine & vulnere optimus est triumphus. Sed quid ego ista tam operose? Si vocibus & locutionibus in hoc tractandi genere receptis passim utar, quod est omnino faciendum: quin sit ea res veniam apud vos habitura nullus dubito; verendum magis ut sit habitura hæc tam prolixa defensio. Desino itaque orare; & ad *Hypotheses* festino.

II. Quarum esto Prima, *Juramentum ante omnia decet simplicitas.* Hoc est, Ea est Juramenti natura & obligatio, ut quisquis se ad aliquid faciendum tam sacro vinculo obstrinxerit, Juramenti Religione omnino teneatur, & ex animo serio intendere, & quantum in ipso est sedulo conari, id omne facere bona fide quod se facturum promiserit, sine omni astu, fraude, dolo malo aut simulatione. Recte, ut pleraque omnia in hoc genere Cicero. *Quod affirmate quasi Deo teste promiseris, id tenendum est.* Secus qui fecerit, nec curaverit id re ipsa præstare ad quod se jurejurando obligavit, cum hic Moses censet polluisse verbum suum: hoc est, rem sacram nec temere prophanandam sœde & indigne conspurcasse, & perjurii reum esse, aut aperti aut palliati. Cum enim tradantur fere tria perjuriorum genera, quorum primum est Assertorio Juramentorum generi pene peculiare, viz. cum quis jurat aliquid esse verum, quod aut falsum esse putat, aut saltem sit necne verum dubitat; reliqua duo ad promissorium hoc genus pertinent; *Secundum* nimirum, cum quis jurando promittit quod nec inquit implere; & *Tertium*, cum

Lib. 3. Offic.

cum, non student implere quod promiserat & intenderat: non sane multum refert, quod quidem ad Perjurii rationem attinet, maxime in foro conscientiae; apertene aliquod trium fiat & *τομὴ τῇ κεφαλῇ*, an simulate & *ἐν ὑποκρίσει*. Scilicet est illud prophani cordis indicium; hoc dolosi: quorum utrumque, nisi sit (a) *fraus odio digna* maiore, pariter (b) abominatur sanctissimus ille Deus, qui amat *simplices corde*, & diligit (c) *veritatem in intimis*; (d) *declinantes autem in perversitates suas*, id est, hypocritas & dolosos facit *ambulare cum operantibus iniquitatem*, id est, pariter habet cum palam impiis & facinorosis.

(a) Cic. 1. Offic.

(b) *Ὁ Θεὸς μὴ δὲν, μὴ δὲ*

ἀπατην, μὴ δὲ π

κίβδηλον, γὰρ

ἐπικύλη-

μυθ' ὁ Θεὸς,

μὴτε λόγῳ,

μὴτε ἔργῳ

πράττειν, ὁ

μὴ δόμοσε-

σαι ἔτε-

σαι μὴν.ον.

Plat. de legib. 11.

(c) Psal 51.

6.

(d) Psal.

125. ult.

(e) Psal. 24.

3, 4.

Psal. 15. 14.

III. Pugnat cum hac Juramenti simplicitate duplex *Simulationis* genus: alterum à parte ante quod ad actum jurandi aut antecedenter se habet aut concomitanter; à parte post alterum, quod consequenter: quorum illud etsi deterius sit, neutrum tamen perjurio vacat. Utrumque completum videtur David, locis diversis, sed propemodum parallelis; Psalmis viz. decimo quinto & vigesimo quarto. Quorum in altero, illi quaestio (e) *Quis ascendet in montem Domini?* inter alia respondetur, *Qui non juravit in dolo* (*הַנִּשְׁבַּע בְּדֹל*) id est, qui non juravit cum animo fallendi: ubi excluditur omnis simulatio à parte ante, ipso scilicet tempore, & inter ipsum factum jurandi. In altero, consimili quaestioni, *Quis habitabit in tabernaculo Domini*, &c. inter alia respondetur non multum dissimiliter, *Qui juravit in malum* (*הַנִּשְׁבַּע בְּרָע*) & non mutavit; id est, qui postquam se juramento obligavit, maluit vel cum magno suo damno praestare quod incommode juravit quam alicujus temporarii commodi intuitu datam fidem violare: ubi excluditur omnis simulatio à parte post. Illa mihi aut non cogitare videntur, aut non serio, eorum qui nunc sunt hominum pleraque

pleraque pars : qui in omne illud quodcunque de-
 mum fuerit, quod est ab his quibus nocendi pote-
 stas est propositum, sine ulla ambage prolixè &
 conceptis verbis jurare non verentur : quin sibi
 potius soli sapere videntur, ridentque non sine
 aliquo fastu eorum simplicitatem & inanem me-
 tum, qui ne conscientiam lædant, nodum in scirpo
 quarunt scilicet & perscriptas ab iis qui proseri-
 bere possunt formulas sollicitant. Securi interim
 se ab omni perjurii crimine metuque liberant, si-
 bique & conscientiæ suæ egregie consultum existi-
 mant, si vel inter jurandum, Jesuitarum more ta-
 citæ alicujus æquivocationis aut mentalis reserva-
 tionis, aut subtilis coactivæ & à verbis prorsus ali-
 eni interpretamenti adminiculo se quoquo modo
 tueri utcunque possint ; vel etiam postquam jura-
 verint, rimam qua elabantur, artificiosam aliquam
 evasionem reperire queant, velut σοφὸν πάρεμ-
 αζον, quo juramento sic fraus fiat, ut salvis verbis
 sententia tamen sophismate aliquo eludatur, & vis
 ejus omnis penitus enervetur. Non agnoverunt
 hanc *Theologiam* veteres Christiani : non hanc mo-
 dum *Philosophiam* saniores Ethnici. Multo aliter
 ex illis Augustinus, *Perjuri sunt, qui servatis*
verbis, expectationem eorum quibus juratum est dece-
perunt. Aliter & ex his Cicero, (h) *Quod ita ju-* (h) Lib. 3.
ratum est, ut mens deferentis conciperet fieri oportere, de Offi-
id servandum est.

IV. Sed ne aut declamare videar, aut authori-
 tate sola pugnare : confirmabo aliquot rationibus,
 neutra simulatione tolli Perjurium. *Ratio prima.*
 Ex permultis illis Scripturæ locis, in quibus *cordis*
simplicitas, cum in omni cultu Dei & officiis vitæ
 communis, tum vel maxime in contractibus, pro-
 missis, votis, & juramenti exigitur. Ut alia mit-
 tam, in textu proposito disertis verbis requiritur
 ab homine jurante, ut omnino faciat secundum id
 quod

quod egressum est ex ore suo. ut omnino faciat, id est, ut & tunc temporis bona fide intendat facere, & postea bona fide quantum in ipso est conetur facere; secundum id quod egressum est ex ore suo, id est, secundum eum sensum quem verba ab ipso prolata juxta communem & receptum morem loquendi apta sunt ingenerare in mente audientium, & non secundum eum sensum, quem ipse fortassis inter jurandum intra semetipsum tacita mentis cogitatione reservatum dolose intendit. Quo facit illud quod ex Isidoro solet afferri,

(i) Lib. 2. sent. & habetur 22. qu. 5. c. quacunque.

(i) Quacunque arte verborum quis juret, Deus tamen qui conscientiae testis est; ita hoc accipit sicut ille cui juratur intelligit. Neque etiam secundum eum sensum, quem juratus, postquam coepit eum facti poenitere, de novo tandem comminiscitur ἀποσώσεως χάριν, seu dicis causa ut loquuntur; non ut integre & sincere exolvat sicut debet Sacramenti fidem, sed ut sibi aliisque videatur quoquo modo officio functum esse, & perjurii crimen isthoc artificio caute & provide admodum declinasse.

V. Ratio secunda. Ab exemplo ipsius Dei: quem scribit Apostolus, Heb. 6. ea ipsa de causa promissiones suas fidelibus factas jurejurando confirmatas esse voluisse, ut (k) ἀειπότερον abundantius, id est, quam fieri potest cumulatissime, & ita ut nullus posset esse ultra dubitandi locus, testatum ipsis faceret τὸ ἀμετάκλητον ὃ βελῆκε αὐτῷ, quam immutabile esset consilium ipsius in eo praestando quod se juravisset praestitutum: arque hoc omne eo fine, ut haberent credituri in ipsum ἰσχυρὴν παραχρησιν, validam consolationem, spem firmam. Quam tamen non haberent, si in his quae jurando promisit possibile esset Ἀποδοῦναι ὅτι, id est (ut (l) docti vim ejus vocis exprimunt) fallere posset Deus eos quibus juravit, frustrando ipsorum

(l) V. Grot. 2. de jur. bell. 13.

Ipſorum expectationem. Faſſeret autem, & fruſtraret credentium ſpem, & ex ſpe conſolationem, ſi, aut cum juraret non intenderet facere quod promiſit; aut mutato poſtmodum conſilio idipſum debito tempore non præſtaret, idque *eo ipſo ſenſu* quo ab eis promiſſiones illas par erat juxta verborum tenorem intelligi. *Juravit (m) Deus, & non pœnituit eum. Juravit Dominus (n) Davidi veritatem, nec diſcedet ab ea.*

(m) Pſal.
110. 4.
(n) Pſal.
132. 11.

IV. *Ratio tertia.* Ex natura Veritatis: quæ prima eſt & potiſſima è tribus illis decantatiſſimis Juramenti conditionibus, quæ extant apud Jeremiam (o) Prophetam, & ab omnibus inculcantur, & à Scholaſticis *Tres juramenti comites* appellantur; *Veritas* ſcil. *Judicium*, & *Juſtitia*. Cui *Veritati* repugnat, non modo quod falſum eſt, ſed & quod *ſc̃itum* eſt: nec mendacium ſolum apertum & nudum, ſed opertum quoque & qualitercunque palliatum. Polluit certe verbum ſuum mendacio, quicumque falſum dixerit proximo ſuo, & falſum iſ dixiſſe putandus eſt proximo ſuo, per quem ſtetit ut falſus eſſet proximus ſuus ea ſpe, quam ex dictis ipſius rationabiliter conceperat. Quum ergo per iſtiusmodi utriuſve generis ſimulationem non evitatur *Mendacium*, dummodo iſd nostra culpa fiat ut dicipiatur proximus adhibendo fidem dictis noſtris: certe nec *Perjurium* evitatur, ſi noſtra culpa decipiatur adhibendo fidem Juramento noſtro: Siquidem nihil aliud eſt *Perjurium*, quam *Mendacium juramento firmatum*. Ita ut omnino idem ſit accedente juramento *Perjurium*, quod eſt in nuda pollicitatione *Mendacium*.

VII. *Ratio Quarta.* A fine Juramenti proprio: qui, ut ex antediſtis cum explicarem Juramenti definitionem ſatis patuit, eſt * *rei dubie conſirmatio*; nempe ut habeatur, de rebus alias incertis & ex humana fide pendentibus, certitudo quantum

* V. præl. 3.
I. numb. 6.

quantum expedit rebus humanis. Est enim Juramentum à Deo institutum vi luminis naturalis, in remedium defectum humanorum circa veritatem : ut esset cūctendæ veritatis ultimum inter mortales præsidium, quoties omnia alia probationum genera deficiunt. Everteretur autem omnino hic finis, nec possit ulla esse apud homines certa fides, si liberum esset juranti pro suo arbitrio, quod verbis enunciat ad fidem faciendam ; id aut tacita aliqua ambiguitate inter jurandum, aut postquam juraverit exquisito aliquo novo & quasi posthumo commento ita subnervare, ut vim suam omnem amittat, & effectū penitus careat. Horum alterum si liceret, non esset juramentum (q) ἀνταρ-
 ῥῆς πέγ, sed ἀρχή; & ansam novis contradictionibus & litibus præberet potius quam sedaret veteres. Hac aperta semel fenestra, quid cogitari possit tam falsum, pro quo tuendo non possit excogitari aliquod saltem effugium aut diverticulum, quo à mendacio liberaretur? Interim quantæ perversitatis est, ut quod est à sapientissimo Deo in *subsidium fidei* institutum, id ab improbis hominibus verteretur in *instrumentum fallendi*. (r) πέδς ἀπάτην ὀρεῖσθαι σφίσιν ὁρί-
 ἀξίόχρεως. Profecto nisi quis iacro Dei instituto aliorum uti maluerit, quam in eum in quem institutum est finem, (quod non facile commiserit vir pius) qui juramenti finis est, idem debet esse & jurantis : is autem est, ita audienti fidem facere, ut de rei prius dubiæ veritate certior fiat & securior. At qui simulat, falsam fidem audientibus ingenerare studet : atque ita non solum alterum falli permittit, (quod tamen est *contra charitatem*, cum potest & debet impedire) sed etiam fallere intendit, quod præterquam quod est *contra omnem Justitiam & Honestatem*, est etiam cum summa Dei injuria & nominis divini contemptu conjunctum.

(q) Heb. 6.
 it.

(r) Erasmi.
 in Chil. ex
 Simochati
 Epist.

Perjurium
 est nequiter
 decipere credentem, 22.
 qu. 2. c. in
 dolo.

conjunctum. Et mihi sane vix aliud Perjurii genus *Tertii Decalogi præcepti* aut scopo, aut ipsis etiam verbis (de non assumendo in vanum Dei nomine) magis ex diametro adversari videtur, quam quod ex ista simulatione exurgit. Vanitatis enim vox ut proprie & adæquate omne id quod quovismodo falsum est complectitur: sic peculiari quodam modo & propriissime id significat, quod ita falsum est, ut tamen veri speciem aliquam præ se ferat. Adeo ut si quis Vanitatis (cum sit Ens rationis tantum nec habeat veram essentiam, per analogiam tamen quandam ad Ens reale) naturam & essentiam definiendo exprimere conaretur, non posset id commodius facere, quam si mentis imaginatione ideam quandam sibi fingat rei compositæ ex Nihilo velut *Materia*, & mendacio velut *Forma*. Nimirum *Spes*, quæ se alit interim Mendacio, & tandem frustra est, nec invenit quicquam, ea *Vana spes* est. Et in præsentī negotio, qui promittit aliquid quasi revera futurum, assumpto in veritatis confirmationem Dei nomine, quod tamen totum abijt in nihil, aut non intento aut non præstito, quod promissum est: is directe & ad literam assumit Dei nomen in vanum, violat præceptum Dei, & gravissimi criminis (perjurii) reus est. Atque ita sat confirmatam habetis primam Hypothesin, de Juramenti Simplicitate.

VIII. Secunda sequitur, huic cognata: quæ ad Juramenti justam interpretationem pertinet; estque breviter hæc, *Juramenti Obligatio est stricti juris*. Jus strictum hic intelligo, non ea significatione qua sæpissime occurrit apud Jurisconsultos, pro illo rigore juris quod ἀνελκοσύναν vocant, & apponitur τὸ ἐμμενῆν sive æquitati: quo scilicet convertitur (s) Judicium in absinthium, quodque (1) Amos 6. est ita cum injuria fere conjunctum, ut pene in proverbium abierit illud, *Summum jus summa injuria*.

juris. Sed mitius aliquanto, pro interpretatione juris ita iusta & suis cancellis circumscripta, ut non trahantur verba juris ultra quam par est in alicujus partis gratiam & favorem, aut cujusquam facto vel commodo inservire cogantur. Ut verbo dicam, *Strictum Jus* hic ita accipitur, non ut excludat juris interpretationem æquitate temperatam, sed ut excludat juris interpretationem gratia corruptam. Quum autem sit *Interpretari* nihil aliud, quam rem cui subest aliquid aut obscuri aut ambigui, exponere: sciendum est dari posse ejusdem rei *triplicem* expositionem sive interpretationem: *Rigidam, Favorabilem, Justam*. Extremæ sunt *Rigida* & *Favorabilis*: & est utraque, ut pleræque res extremæ, in vitio. Et ut est plerunque *Extremorum coincidentia* quædam, sed adeo infelix dum utrinque à Medio recessum est, ut semper convenient in eo quod malum est, & ut plurimum in eo quod pessimum: ita *rigida nimis* & *nimum favorabilis* interpretatio Juris in eo conveniunt, quod utraque per iniquam *negotiorum pollicitationem* vim quodammodo faciat legi, torquendo eam nimum subtili expositione, in compendium unius partis, & gravamen alterius; Sed cum hoc discrimine, ut rigidiorum premat interpretationem qui agitur odio partium, favorabiliorem selectetur qui studio ducitur. *Justa* autem & inter utramque media interpretatio ea est, quæ citra respectum omnem ad personas, ex naturali æquitate & justitia, & ex verbis ipsis quatenus congrua sunt æquitati & justitiæ, verum & genuinum sensum legis venatur. Et hæc, si possit aperte satis ex verbis constare, est in omni re simpliciter retinenda. Verum quoniam fieri potest, & sæpenumero fit, ut de Legum aliorumque quæ indigent interpretatione proprio & naturali sensu oriatur controversia: ubi *justa interpretatio* ob rei dubietatem haberi

haberi non potest, concedenda est ex necessitate huic mediocritati sua quædam (ut ita dicam)

(1) *latitudo prudentialis*. Quemadmodum Ethici ^{(1) sic dicitur in Aristotele. A-ristot. 2. Ethic. 6.} negant virtutis Mediocritatem in puncto indivisibili positam esse, aut constare proportionem Arithmetica, sed Geometrica. In jure ergo dubio supplet vicem *justæ interpretationis*, pro rei natura de qua agitur, nunc strictior, nunc benignior Interpretatio: quarum *Stricta*, à favorabili remotior, vergit magis ad Rigidam; *Benigna* vero favorabili propior à rigida magis declinat. Perinde atque in moralibus, Virtus ea, quæ *Avaritiam* inter & *Prodigalitatem* media est, prout remotior est ab alterutra extremarum, aut liberalitatis nomine censetur, aut *Frugalitatis*. Sunt ergo res aliquæ ita natura comparatæ, ut benignam tibi interpretationem suo quodam jure concedi postulent; quæ scil. non sit interclusa verborum angustis, sed cum quodam (ut Ciceronis verbo utar) ^{Cic. pro Clau-ent.} *laxamento* liberior: qualis habetur exempli gratia in jure nostrati *Res Testamentaria*. Sic ex lege charitatis aliena dicta & facta, præsertim Principum, parentum, aliorumque Rectorum; scripta item hominum piorum & eruditorum. (nisi ubi iusta admodum subest suspicionis causa in contrarium) lenienda sunt *benigna interpretatione*; juxta id quod dici solet, Dubia esse interpretanda in meliorem partem. At sunt aliæ res permultæ ut *Privilegia*, *Contractuum* ex debito *Syngraphæ*, & pleraque eorum quæ inducunt obligationem juris, inque his *Juramentum*: in quibus ubi de justo sensu ambigitur, longe satius est & naturæ rei accommodatius, strictiore quam benigniore uti interpretatione.

IX. Cum ergo dico *Juramentum esse stricti juris*, id ita intelligendum est, Juramenti sententiam ubi ea ex verbis satis manifesta est, omnino

tenendam esse : ast ubi sententia dubia est, unicuique sedulo cavendum, ne nobis nostrisque affectibus nimium indulgeamus, aut nimis liberam laxamque interpretandi licentiam nobismetipsis concedamus, quo facilius nos vinculo juramenti quo obligati sumus eximamus ; neve sensum aliquem juramento à nobis præstito aut ejus alicui parti assignamus ; proprii commodi aut utilitatis causa quem non quivis vir alius pius & prudens (qui est liberioris judicii, utpote cuja nihil interest) ex ipsis verbis facile eliceret. Ratio duplex. Altera *respectu aliorum*, ob metum scil. *scandali* : nequis alius infirmior nostro exemplo adductus quod à nobis factum videt id sibi quoque licere putet, etsi ignaro illarum subtilitatum, quibus tamen solis nobismetipsos a perjurii crimine tueri solemus. Altera *respectu nostri ipsorum*, ob metum scil. Perjurii : quod gravissimum crimen sine dubio in nos admittimus, si nos forte fallat benignior illa interpretatio, quæ nobis jurandi fecit audaciam. Naturæ autem hæc ratio generali illa & utilissima regula, quæ jubet *in dubiis partem sequi tutiorem*. Tutius autem est non jurare, ubi verba juramenti propositi secundum communem & obvium sensum verborum videntur aliquid illiciti in se continere, quam laxa interpretatione ita ea lenire in rem nostram, ut securius possimus in ea jurare : Quatenus istiusmodi juramentum sine perjurii periculo constat recusari posse ; non constat sine aliquo aut periculo aut metu posse suscipi.

X. Sed tamen & ex altera parte cavendum, ne *stricta hæc* de qua loquimur interpretatio abeat in *rigidam*. Quod enim de *Privilegiis* dicunt Jurisconsulti, id & in aliis universim obtinent, quæ sunt ejusdem rationis, & speciatim in *Juramentis* : neque ea nimis stricte, neque nimis large esse interpretanda. Quum ergo dicimus Juramentum esse

esse stricti juris, non est id ita intelligendum quin ut in omni juramento utcumque simpliciter enunciato & sine exceptione, subintelligi tamen possint & debeant omnes illæ sive *Exceptiones*, sive *Conditiones*, quæ de jure communi subintelligi solent ad hoc ut Juramentum obliget. Quarum sunt præcipuæ, & ad quas fortassis reliquarum pleraque reduci possunt, istæ quæ sequuntur. Subintelligendum primo, Si *Deus permiserit*: secundum illud Jacobi, (x) *Si Dominus voluerit & vixerimus, faciemus hoc vel illud.* Unde si Cajus Titio juret se ad kal. Januarias Londini affuturum, & pecunias quas ei debet allaturum; si ad id tempus gravi morbo correptus decubuerit; aut in itinere à latronibus expoliatus nummos amiserit: in hoc casu non tenetur perjurii. Ratio est: quia cum omnia Divinæ Providentiæ & voluntati subsint, nec fit in cujusvis hominis potestate omnes futuros casus præstare: qui fecit quod in se fuit ut adimpleret quod promiserat, juramenti fidem exolvit. Nam cum *rei impossibilis nulla sit obligatio*, ut mox audietis: omne juramentum ex lege communi debet intelligi cum clausula (y) *Nisi Deo aliter visum fuerit*, aut alia simili. Subintelligendum secundo, *Quod licet*: quia *nec rei illicitæ nulla obligatio est.* Ut si quis juret indefinite observare omnia statuta & consuetudines alicujus communitatis; non obligatur ad observandam nisi ea tantum quæ sunt licita & honesta. Subintelligendum tercio, (z) *Salvi Potestate Superioris.* Unde si filius familias juret se facturum aliquid in se licitum, pater autem rei ignarus aliud ei faciendum imperet quod impediatur id fieri quod juratum est, filius non tenetur juramento; quia lege divina naturali tenetur parere imperio patris. Et qui juravit non exire domo, citatus à legitimo iudice ad comparandum, non obstante juramento

(x) Jac. 4.

(y) In omni voto vel juramento intelligantur hujusmodi generales conditiones, si Deus voluerit, si vixerit, si potest, Gloss. ad 2°. qu. 2. c. B. Paulus.

(z) In juratione superioris juris superioris intelligitur exceptio. 2°. D. de iur. 24. 19.

tenetur exire. Ratio est, quia actus unius non debet præjudicare juri alterius. Subintelligendum quarto, *Rebus sic stantibus*: id est, si res in eodem statu permanerint quo nunc sunt. Unde qui juravit reddere gladium, non tenetur reddere furioso. Et qui juravit ducere aliquam uxorem, non tenetur ducere si deprehendat eam esse ex alio viro gravidam. Has & istiusmodi condiciones, quarum est perspicua ratio, in omni Juramento subintelligi fas est, etsi non exprimantur: & rigidus nimis esset juramenti interpretes, qui istarum aliquam exclusum irret. Sed si quis exceptiones admiserit magis dubias, & non à verbis juramenti solum sed & ab omni recta ratione alienas, nec jure communi & consensu populorum approbatas: nã is ausu temerario fines Juramenti à Deo præstitutos loco moverit, & omni perjuriorum generi latam portam aperuerit. Maneat ergo secunda hæc nostra hypothesis, de *stricta juramenti interpretatione*.

XI. Cujus, ut & Superioris de *Juramenti Simplicitate*, propterea fusiolem instituti tractationem, (etsi plurima alia meditantem mihi in mentem venerint, scitu non indigna, quæ tamen brevitate causa prætermittenda judicavi:) tum quod rerum istarum clarior explicatio visa est mihi his dissolutissimis maxime temporibus admodum necessaria, in quibus viri passim ludunt juramenti, ut * *pueri astragalis*; tum quod utriusque hypotheseos permagnus erit usus, in his quæ Deo volente futuris prælectionibus à me dicenda sunt. Reliquas absolvam brevius. Hypothesis tertia, *Juramentum non tollit obligationem priorem*. Habet quidem Juramentum ex natura sua vim obligatoriam: sed *constructivam* tantum, non item *destructivam*. Hoc est, potest inducere novam obligationem ubi nulla fuit, vel etiam confirmare eam

* *Lysandri dictum*; apud *Plut. in apoth.* Idem tamen lib. de fort. *Alexan.* id tribuit *Dionysio tyranno*.

eam quæ præfuit : sed non potest tollere eam quam invenit, aut aliam ei repugnantem superinducere. Cujus ratio est ; quia per omnem obligationem jus alteri accrescit ; quisquis enim obligatur, alteri obligatur : & iniquissimum videtur, ut per merum actum unius lædatur jus alterius sine ipsius consensu. Neque vero intererit quicquam hac in re, fueritne prior illa quam supponimus obligatio, *Naturalis an Acquisita. Obligatio Naturalis* & necessaria est, qua astringimur ad aliquod officium alteri præstandum, quod ei debemus ratione personæ nostræ vi legis Naturæ : ut dicitur quibusdam (ut superiore lectione monui) *Obligatio Aequitatis* : quia ex lege naturali, quæ & æquissima est & omnis æquitatis norma, originem ducit. Talis est mutua obligatio, quæ est inter virum & uxorem, inter patrem & filium, inter dominum & famulum, inter principem & subditos. *Obligatio Acquisita & Voluntaria*, quæ & *Civilis* (per synecdochen speciei dicitur) & *Iustitiæ*, quia iustum est ut quod quis voluntate sua fecit eo teneatur ; est qua astringimur ad aliquod officium alteri præstandum, quod ei debemus ex condicto, virtute alicujus voluntarii actus proprii. Talis est illa obligatio, quæ ex promissis, votis, juramentis, scæderibus, aliisque humanis contractibus & conventionibus oritur. Si cui ergo Juramentum suscipiendum deferatur continens aliquod quod *obligationi* priori, sive naturali sive acquisitæ adversatur, ut si adversetur officio quod parenti debetur aut principi ; vel si repugnet ei quod ante licite juratum fuit, vel promissum, ejusmodi juramentum non potest à quoquam salva conscientia vel præstari, vel præstitum adimpleri. Qui utrumvis fecerit, pejeraverit.

XII. Sequitur *Hypothesis quarta*, quæ est ita ex se evidens, ut sit *Regula Juris*, nec probatione indigeat.

(1) L. 185.
F. de divers.
reg.

(c) Si stipu-
lor ut id fi-
at, quod na-
tura fieri non
concedit, ob-
ligatio non
consistit. l. 25
F. de verb.
obligat.

(2) Ubi con-
ditio jure
impleri non
potest, nul-
lius momen-
ti est stipula-
tio. l. 137. ff.
F. de verb.
obligat.

--- genera-
liter quovis
positum à ju-
re commu-
ni remanet
est, servari
hoc non oportet. l. 7. ff.
16. F. de
pactis.

(e) Tum li-
ber eris à
juramento.
Gen. 22. 8.
(1) V. d. 7.
& l. 1. ff. f.
3. F. de
verb. Obli-
gat.

digeat. (b) *Rei impossibilis nulla est Obligatio.* Extenditur autem ad omne genus impossibilitatis, quæ in materia Juramenti potest contingere. Contingit autem rem aliquam esse *impossibilem*; aut per se, aut ex accidente. Per se autem tripliciter. Primo (c) *impossibilitate Nature*: quomodo impossibile est hominem volare, piscem loqui. Secundo, *impossibilitas Facti*: quomodo impossibile est Caium hodie Londini commorantem cras convenire Titium Venetiis. Tertio, (d) *impossibilitate Juris*, quomodo illud dicitur impossibile alicui, ad quod non habet potestatem legitimam; de quo etiam illud intelligendum est, quod dici solet, *Id tantum possumus, quod jure possumus*. Sic impossibile est Pretorem istius Urbis conferre alicui gradum Doctoratus. Si quis aliquod in aliquo istorum trium generum impossibile se facturum juraret; vanum esset Juramentum, & ab initio nullum; & per consequens non eum omnino obligaret, non modo ad faciendum quod juravit, sed ne ad conandum quidem. Sed *Rei Impossibilis ex accidente tantum*, aliquantum diversa est ratio. Ut si quis juratusolvere centum infra mensem, quod non est per se impossibile, casu aliquo inopino interim impediatur, ut non possit tantam pecuniæ summam tempore præfinito conficere; etsi non obligetur in foro Conscientiæ ad faciendum id quod promisit, scil. ad solvendum totum debitum debito tempore, quod jam redditum est ei impossibile; obligatur tamen ad faciendum quod in se est, viz. ad solvendum quantum potest, & quam cito potest. Ratio utriusque est, quia cum in hoc casu sola impossibilitas impediatur obligationem; obligatio (e) tollitur quoad id solum quod est factu impossibile; (f) quoad reliquum vero manet. Et qui non potest omne quod debet, debet tamen omne quod potest.

XIII. Hypothesis

§ XIII. Hypothesis Quinta. *Res illicitæ nulla est obligatio.* Est autem *illicitum*, quicquid est contra aliquod Dei præceptum in decalogo, aut contra bonos mores; quicquid repugnat pietati erga Deum, aut charitati erga proximum; quicquid bono publico adversatur, aut paci Ecclesiasticæ, Politicæ, domesticæ: ut semel dicam, quicquid in se continet aliquam rationem peccati. Huc illa pertinent vulgarissima, (g) *Juramentum non est vinculum iniquitatis. In malis promissis rescinde fidem, &c.* Ratio est: quia omne illicitum est contra officium. Obligatio autem omnis est ad officium. Præterea, quicquid est illicitum, est aliquo modo à Deo prohibitum, (ut immediate, aut per consequentiam;) prohibitio autem Dei obligat ad non faciendum id quod prohibitum est, quam obligationem ex tertia hypothesis subsequens Juramentum tollere non potest. Imo qui juravit facere id quod sine peccato fieri nequit, tantum abest ut obligetur ad id faciendum, ut potius obligetur omnino ad non faciendum. At juratum non adimplere perjurium est, inquit. Imo vero si res sit illicita in quam juratum est, tunc pejerasti cum jurasti, non pejeras, cum contra facis. Et rem illicitam ideo adimplere quia juravisti, nihil aliud est, quam perjurio flagitium addicere velut *Pelion Ossæ & siti ebrietatem*; quam juramenti vice perjurii potius mensuram implere; quam in perjurio obdurare & sine poenitentia perseverare.

(g) Vide
Canonicos 22.
qu. 4.

Deus & Sacerdos
veneranda
sacramenta
Philos.

XIV. Est tamen advertendum circa hanc hypothesisin; multum distare questionem hanc *An hoc vel illud Juramentum sit licitum?* ab ista, *An hoc vel illud juramentum obliget?* Exsi enim certum est, quod constat præstari non debere: ne jurari quidem debere, potest tamen fieri, & sic sapissime, ut quod jurari non debuit debet tamen

men præstari. Exemplum clarissimum, sædus à Josue cum Gabionitis pactum. Discriminis autem ratio hæc est. Ubi Juramentum ideo est illicitum, quia id in quod juratur est res illicita; ibi utrobique peccatur, & jurando & adimplendo: ut si quis juraret occidere innocentem, & idipsum faceret, & perjurii reus esset, & homicidii. Et revera tale juramentum nullatenus obligat: quæ ultimæ istius hypothesis ipsissima mens est. Verum ubi juramentum de re non illicita fit aliunde illicitum, ex aliquo externo defectu, & propter aliquam indebitam circumstantiam: obligare potest jurantem ad implendum quod promisit, nisi appareat aliud impedimentum. In quo casu locum habet quod vulgo dicitur, *Fieri non debet, factum valet*. Possumus ergo distinguere, Juramentum dici posse illicitum duobus modis: vel respectu rei juratæ, vel respectu actus jurandi. Juramentum illicitum respectu rei juratæ nullatenus obligat: juramentum illicitum respectu actus jurandi obligat, nisi aliunde impediatur. Sed de his hætenus. Istæ sunt illæ *προλήψεις* sive hypotheses quas præponendas nuxi infecuturæ tractationi: quibus velut pedamentis & tibicinibus suffulcianur quæ posthac de juramenti vinculo, & ejus vinculi solutione dicturus sum: Quæ quamvis sit materia valde diffusa: ex his tamen duabus præmissis partibus confido tertiæ parti tantum & luminis & roboris accessurum, ut non desperem posse hoc Termino universam de re proposita dissertationem absolvi. Conabor certe (si Deus permiserit) omnem illam *Casuum* varietatem ita compingere & in arctum cogere, ut Quinque Prælectionibus, (quatuor scil. de *Vinculo* juxta toridem *Causarum* genera, & quinta de ejus vinculi *Solutione*) totam quæ superest partem, si potero, complectar.

PRÆLECTIO TERTIA.

Continens Casus Sedecim.

SUMMARIUM.

- 1, 2. *Methodi ratio, & Ordo dicendorum de Juramenti materia.*
3. *Juramentum de re simpliciter Impossibili.*
4. *Juramentum de re impossibili, & ab initio improbabili.*
5. *Juramentum de re impossibili sed ab initio probabili.*
6. *Juramentum de re Necessaria.*
7. *Juramentum de re Illicita.*
8. *Juramentum de re simpliciter illicita.*
9. *Juramentum de illicita ex circumstantia.*
10. *Juramentum de re quæ juranti videtur illicita.*
11. *Juramentum repugnans priori obligationi.*
12. *Juramentum impeditivum alicujus boni.*
13. *Juramentum cedens in incommodum ipsius jurantis.*
14. *Juramentum alteri scandalum præbens.*
15. *Juramentum de re Adiaphora.*
16. *Juramentum de faciendo quod alius voluerit.*
- 17, 18. *Juramentum de conservandis juribus, & de observandis statutis.*
19. *Supradicta omnia caute esse intelligenda, submonitio.*

SECT. I.

S E C T. I.

Immensum jam tandem pelagus ingredior : de *dubii Conscientiæ casibus*, quod ad Juramenti vinculum attinet, idque quoad quatuor Causarum genera, prout pollicitus sum dicturus. Sed antequam è portu solvam, illud vos adhuc præmoneo, non me fore de *Methodo* eorum quæ sunt dicenda nimis sollicitum. Est quidem *Ordinis* in omni genere studii & tractationis plurimus & necessarius usus : quo sine, poterit fortasse quis vasta & assidua lectione comparare sibi varix eruditionis molem ; sed eam confusam & indigestam, nec multum utilem. Ast illam ex altera parte *disquisitionum*, & nimiam *Methodi* accuratorem, (quain video nonnullos nimis anxie sectari,) ut molestam quandam superstitionem, & non levem studiorum remoram, vitandam semper judicavi. Mihi sat erit, omnia dicenda ad certas classes ita revocare, ut aliqua saltem cognationis vel analogiæ ratio appareat cur id factum sit : parum sollicito, nequis excipiat Juramenti sensum & interpretationem ad *Formalem*, aut effectum aliquem ad *Finalem Causam* non satis concinne reduci. Cum autem, ubi omnes causæ concurrunt ad effectum producendum, *Materia* imprimis requiratur, ut primum Subiectum generationis ; proxime *Efficiens* causa, quæ agendo formam producat ; tertio *Forma*, quæ in materiam per actionem efficientis introducatur ; *Finis* denique cujus gratia efficiens operatur : nos hunc quasi naturæ ordinem, sequuti, à *Materia* ordiemur ; hinc ad reliquas suo ordine progrediemur.

II. *Materiam Juramenti* intelligo rem illam circa quam versatur, & in cujus confirmationem adhibetur Juramentum : sive ea res spectetur ut *Juranda*,

randa, sive ut *Jurata*. Ad rem Jurandam pertinet illa quaestio, *Liceatne* hoc vel illo modo jurare? ad rem Juratam ista, Posito quod juratum sit, juramentum illud sive licitum sive illicitum, *An & quatenus obliget* in conscientia? cum ex facto etiam illicito possit oriri obligatio. Et est hæc quaestio sola instituti nostri propria: Exponam tamen plerunque obiter & ὡς ἐν τῷ παρόντι, saltem ubi eadem fidelia utrumque parietem dealbari posse arbitrabor, quid de illa etiam quaestione sentiam: maxime cum id & à quibusdam expectari, & plerisque vestrum gratum fore, ab amicis admonitus nuper intellexerim. Est ergo Juramenti Materia, ut tandem rem ipsam aggrediar, aut *Definita* aut *Indefinita*. Quæ certa & definita est, considerari potest, vel quoad suum *Esse Naturale* sive ratione *Existentiæ*; utrum scilicet res factu Possibilis sit an Impossibilis: vel quoad *esse Morale* sive ratione *Qualitatis*; utrum scilicet res sit factu Necessaria, Illicita, an Libera?

III. *Primum* ergo *Dubium* est, qualis sit obligatio Juramenti de re impossibili: Hoc est Siquis juraverit id se facturum quod adimplere non poterit, an & quatenus obligetur? Ubi tres potissimum occurrunt *Casus*. Primus, ubi res juranda fuit ab initio & in ipso tempore jurandi palam & simpliciter impossibilis. Sive *Impossibilitate Naturæ*: cum res ipsa in se & nude considerata, citra respectum ad circumstantias, implicat apertam contradictionem, aut repugnat naturæ alicujus speciei entium; ut si quis promitteret se asinum docendum literas. Sive *impossibilitate facti*: cum res est in potentia (ut loquuntur) remota ad fieri, hoc est cum nulla est repugnantia ex parte naturæ rei ipsius quin ut possit fieri, tamen propter defectum in aliqua circumstantia, ut (verbi gratia) ob nimiam loci distantiam, aut præ angustia

stia temporis, aut à quavis alia causa, illa potentia ita impeditur ut non possit exire in actum: ut si Caius hodie Oxonii existens promitteret se cras cum Tizio una coenaturum Parisiis. Sive denique *impossibilitate Juris*: cum quis aliquid se recipit facturum quod est ei à Jure prohibitum, & ad quod non habet legitimam potestatem; ut si Caius non hæres promitteret de Titii defuncti bonis daturum se Julio trientem. Pro responsione ad Dubium in hoc primo Casu, dico breviter; Juramentum de re simpliciter impossibili, nec licitum esse, nec obligare. *Non est licitum*, quia & iudicio destituitur, & veritate, Quis enim homo, aut sani iudicii sperare, aut bonæ fidel intendere posset id facere, quod ipse sciret fieri non posse? *Nec etiam obligat*; non modo ad faciendum, sed ne ad conandum quidem. Rei enim impossibilis, in quantum impossibilis, nullam esse obligationem, ante dictum est: Et stultum est conari, quod nequeas efficere.

Casus 2.

IV *Causa secundus* est, Cum res in se non impossibilis, sed tamen ipso tempore Juramenti præstiti ita improbabilis visa, ut eam multo verisimilius esset non posse quam posse postea præstari, ex aliquo objecto impedimento evadit tandem impossibilis. Ubi enim ad efficiendum aliquod intentum ita necessario requiritur complurium rerum concursus, ut si ex multis unum defuerit, reliquis necesse sit frustra esse universas; velut si subtraheretur horologæ machinæ rotula aut clavicula quantumvis exigua, inutilis esset reliqua compages: fieri vix potest quin ut inanis futura sit omnis in eam rem opera collocata. Ut si Caius Titium hominem novum & obscurum sua opera futuris Comitibus consulem creandum reciperet, adversus competitores natalibus, gloria, virtute, auctoritate totius urbis præstantissimos. Respondeo, tale

tale juramentum *non esse licitum*, nisi disertim additur istiusmodi clausula, *Si potero, Quantum in me est*, aut alia similis. Si dicas, non opus esse addi clausulam, quæ de lege communi subintelligi debet. Respondeo, subintelligi licere ejusmodi clausulas ex interpretatione Juris, ubi præsumitur jurans non potuisse prævidere aliquid quod impediret ad impletionem promissi: verum ubi id præsumi non potest, sed contrarium magis, nempe eum ignorare non potuisse multa contingere posse quæ impedirent, non concedi de lege communi tam benignam interpretationem. *Obligat* tamen hoc genus juramenti: non *ad effectum* quem supponimus esse impossibilem; sed *ad conatum*, quamdiu superat spes ulla, quantumvis debilis, rem fieri posse. Imo, quo plures & majores obijciuntur difficultates, eo obnixius conandum, & fortioribus animis obnitendum. At postquam palam desperata est, & constat fieri non posse; cessat obligatio; ex jam dicto fundamento, quod nemo teneatur ad impossibile.

V. *Casus tertius* est, Cum jurans ex animi sententia, rem probabilem ratus, & bona fide intendens facere, nec dubitat (Deo volente) quin possit efficere, quod promissit; postea tamen emergente aliquo insperato casu, qui nullis rationibus humanis aut prævideri potuit aut præcaveri, sentit tandem rem factu esse impossibilem. Ut si Callias Thebis habitans, juratus solvere Socrati Athenis quinque talenta die condicto, pecunias diligenter comparatas, furto, rapina, aut aliquo dolo malo amiserit, aut in via captivus alio abducatur, ita ut æs alienum debito tempore dissolvere non poterit. Tale juramentum *est licitum*: etiam si non addatur illa clausula; *Si potero*, &c. quæ tamen ex communi juris interpretatione intelligi censenda est. Qua ex parte, discriminis inter
hunc

συμβολὴν
πιστῆος. Phi-
lo.

hunc Casum & cum qui præcessit, hæc mihi videtur idonea ratio. Cum juramenti finis sit, ut fiat ei cui juratur *promissi fides*: expedit, ut id omne inter jurandum diserte exprimatur, quod videtur conducere ad hoc, ut firmior sit apud alterum fides nostra; illud vero è contra reticeatur, quod fidem nostram reddere posset suspectiorem. In re utique parum probabili juranti non facile crederetur, ut homini præcipiti, temerario, & nimium præidentis si nulla adjecta exceptione, aut difficultatis significatione, rem plenam aleæ simpliciter se facturum sponderet. E contra, addita exceptio, ubi nullus appareret periculi metus, suspectum redderet jurantem, quasi nihil aliud tam importuna diligentia quæreretur, quam fidei violandæ *περίστασις* quædam & *παραλογισμός*. Obligat autem jurantem hoc juramenti genus ad faciendum * *quantum potest*, siquidem non poterit totum: &, si grave idamnum alteri ex non præstito juramento acciderit, ad faciendum illud aliqua saltem ex parte aliquo alio beneficio pro oblata sibi opportunitate, præsertim si impedimentum illud aliqua sua negligentia, imprudentia, aliave lata culpa contigerit. Et hæc de Dubio primo.

* Videtur
excusatus
esse à facien-
do quod ju-
ravit, licet
teneatur fa-
cere quod in
se est. A-
quin. 2. 2.
qu. 89. 7.
Casus 4.

VI. *Secundum* sequitur, de juramento rei Necessariæ. Rem necessariam intelligo, quæ nobis ex officio incumbit vi præcepti divini etiam citra juramentum; ita ut si eam debitis loco & tempore etiam injurati non faceremus, omnino peccaremus: ut alere parentes egenos, depositum reddere & similia. Quo pertinent illa Juramenta, quæ à subditis exiguntur de fidelitate Regi servanda, & de suprematu regio agnoscendo tuendoque, quæque conceptis verbis ab iis præstantur, qui ad Magistratum aut munus aliquod publicum admittuntur, ut quæ sui sunt muneris fideliter faciant.

ciant. De obligatione hoc genus Juramentorum nulla potest esse controversia. Ad quæ enim præstanda vel injurati tenemur, jurari certe (b) multo tenemur magis : accedente scil. ei quæ præfuit ex præcepto, nova obligatione ex Jure jurando. Non ergo isti Dubio ulterius immorabimur.

(b) ὅρα δὲ
πρὸς τὴν
τοῦ ἱμῦ-
λῶς ἐκ τῆς
κατὰ τὴν. So-
pho. in Hip-
podam.

VII. *I ubium Tertium*, de Juramento rei Illicitæ: *Rem illicitam* dico, quæ sine peccato fieri non potest, in quantum obviat (ut loquuntur) alicui præcepto divino: quum sit peccatum omne *ἀνομία* & legi Dei adverſetur. Est autem hoc genus Juramenti adeo *illicitum*, ut non solum is peccet qui sic jurat, sed & is quoque qui alium ad sic jurandum auctoritate, consilio, aut alio quocunque modo impellit inducitve. Sed de impellente fortassis alias. Peccat interim qui sic jurat, sive intendat facere quod juravit, sive non intendat. Si intendat, peccat volendo rem illicitam, & sic non jurat in Justitia: Si non intendat, peccat mentiando, & sic non jurat in veritate. Sed sive intendat, sive non; certum est *nullatenus obligari*. Fit quidem sæpiſſime (qui est apud homines divinæ majestatis contemptus) ut aut iræ impatientia, aut metu periculi, aut spe commodi, aut amicorum impulsu, aut verecundia quadam & obsequio, aut alia quavis causa inducti plurimi (dum affectibus suis nimium indulgent) ea se faciendos Deo adhibito teste confirmant; quæ ipsi aut jam tum certo sciunt esse illicita, aut saltem postea cum sunt à pravis affectibus liberiores facile intelligunt, non posse à se sine peccato præstari. Et tamen, quæ est humani judicii perversitas, pericissimi istiusmodi technarum artificis Satanæ officiis & præstigiis effascinari; plurimos videas quos nulla officii conscientia ad recte agendum compuleris, juramenti tamen religione ad

E

prava

(c) *Sæpe ple-
rique con-
stringant se
juri jurandi
sacramento,
ut cum ipsi
cognoverint
promittere-
dum non fu-
isse, sacra-
menti tamen* contemplatione faciunt quod spon-
derunt, Amb. 1. de of-
fic. 12.

prava agendum (c) ita constrictos teneri, ut quod
malo consilio juratum est ad id ipsum adimplen-
dum pessimo errore se (d) putent ex juramenti
vinculo obligatos. Atqui dictum est jam ante in
quinta nostra hypothefi, & apertis rationibus con-
firmatum; nec rei illicitæ quatenus illicita est ul-
lam esse obligationem, nec rem malam ullam vim
accipere à Juramento.

(d) ---Et juravit illicitè, & perseveravit injustè. Veruntamen non vo-
luntate, sed verecundiâ. Nam probro ducitur apud Francigenas juramen-
tum solvere, quamlibet malè publice juratum sit. Bern. ep. 219.

VIII. Quod ut rectius intelligatur, & accommo-
datus ad Casus particulares, cum non sint omnes
res illicitæ ejusdem generis & gradus: distinctius
mihi paulo hac in re agendum esse sentio. Quicquid
ergo illicitum est, aut *ex se* illicitum est, aut *ex ac-
cidente*: Ex se rursus dupliciter; *Primario* & *Se-
cundario*. Illud dicitur *illicitum ex se primario*, &
ut ita dicam in summo gradu, quod est ita illicitum
ex natura ipsius rei, ut sit universo humano generi
à Deo prohibitum. Sic illicitum est, quicquid est
contra sacram Dei legem duabus Decalogi tabulis
comprehensam: quicquid aut pietati in cultu Dei,
aut charitati fraternæ in operibus justitiæ & mis-
ericordiæ adversatur.

Et de re hoc primo modo illicita, sit *primus*
Casus. Ut si quis juraret se sacrificaturum Idolis,
aut B. Virginis imaginem adoraturum; quæ sunt
peccata Admissionis: vel si juraret nunquam se di-
vinis officiis interfuturum, aut sacras conciones
auditurum, aut Cœnæ dominicæ participaturum,
aut sanctificaturum Diem dominicum; quæ sunt
peccata Omissionis adversus præcepta *Primæ Tabu-
læ*.

le Aut si quis juraret occidere patrem, natum infantem exponere, adulteram dictis loco & hora convenire, aut cum aliis conjuraret in societatem furti, latrocinii, fraudis, aut alterius cujusvis criminis; quæ sunt *peccata Admissionis*: vel si juraret patrem senem & egenum non alere, pauperibus eleemosynam non erogare, depositum non reddere, &c. quæ sunt *peccata Omissionis* adversus præcepta *Secundæ Tabulæ*. In his & istiusmodi rebus simpliciter & universim illicitis, ex omnium consensu etiam simpliciter & universim obrinet Hypothesis antedicta, nullam esse posse ex Voto, Promisso, Juramento vel aliunde Obligationem.

(d) *Pacta quæ turpem causam continent, non sunt observanda*: inquit Jesu Christi. Imo et si graviter peccatum fuerit vovendi, paciscendo, jurando, aliasve promittendo rem in genere illicitam: multo tamen gravius peccatur (e) adimplendo promissum. Quod qui facit, duplicis peccati se reum constituit: unius, ejus speciei cujus est factum in se consideratum, puta homicidii aut furti; alterius, violatæ religionis ex irreverentia & abusu Nominis divini, quatenus res mala ejus auctoritate quantum in ipso est confirmatur.

(d) Si quis
ff. de pñis.

(e) Impia
est promissio
quæ scelere
adimpletur.
22. qu. 4. c.
in malis.

IX. *Secundus Casus* est de re ex se illicita secundario: id est, non ex natura ipsius rei omnibus illicita, sed quibusdam tantum pro conditione suarum personarum, prout sunt membra alicujus communitatis, aut in certo aliquo vitæ genere versantur. Illicitum enim est (idque ex se, non ex accidente tantum) his qui sunt membra alicujus communitatis, quicquid (f) *legibus illius communitatis* repugnat: quod tamen illicitum est ut à Deo prohibitum, non primario, immediate, & in specie; sed secundario, mediate, & in genere, vi illius generalis mandati divini quod præcipit obedientiam rectoribus in omnibus licitis

Casus 6.

(f) Fas jurandum contra vim legum & auctoritatem juris nullius est momenti.
l. si quis ff. de legat. & fidei c.

& honestis. Illicitum item est eodem fere gradu, & ex eodem fundamento, his qui aliquo munere aut officio funguntur, aut in certo aliquo vitæ statu aut conditione constituti sunt, (quam nostrates vocabulo minus proprio fortassis, sed tamen usu recepto, *particularem Vocationem* appellant) quicquid naturæ aut rationi illius muneris sive *Vocationis* non est consentaneum. Potest enim id licere Magistratui politico, quod non licet verbi Ministro, aut è contra: itemque mercatori, quod non agricolæ; domino, quod non servo: conjugî, quod non cœlibi; & sic de cæteris. Quibus omnibus Deus in genere legem hanc fixit, ut quisque quod suæ vocationis est fideliter faciat, intraque fines ejus modeste se contineat. Si quis ergo *Mercator Anglus* juraret lanas, aut alias merces extra regnum Angliæ lege deportari prohibitas Hamburgum mittere; aut si *Magistratus* aliquis juraret se non puniturum furtum aut adulterium; aut *Episcopus vel Presbyter* se nunquam concionaturum, aut *Sacramenta Administraturum*; Aut servus rusticus se domino jubenti boves jungere vel fruges demetere non pariturum: quorum primum illud *Legibus Regni*, reliqua *conditionibus propriæ vocationis* adversantur. Essent ista omnia Juramenti rei eo quo jam dixi gradu illicitæ; & ipsa etiam propterea Juramenta *illicita & ordinarie non obligarent*. Dico *Ordinarie*: Quia fortassis possunt dari casus: in quibus Juramentum quod videtur alicui legi *communitatis* aut *vocationis* adversari, etsi non debuerit suscipi, susceptum tamen potest obligare. Ut exempli causa, in lege pœnali disjuncta. Sit Lex Civitatis: *Nemo civis Prætoris munus, ad id electus, detestato: qui faxit, centum aureorem multa esto*. Caius civis, quod se imparem putet muneri, aut ut caveat sibi ab aliquo quod inde metuit incommodo,

jurat

jurat se nunquam urbana Prætura functurum. Eligitur à civibus: jurejurando se tueretur: ab illis poscitur tamen ad gerendam præturam, posthabito jurejurando. In hac specie facti quæritur, In foro conscientiæ quid juris? Respondeo, debuit non jurasse; nulla præsertim cogente necessitate: potuit enim vel injuratus recusasse. Juratus tamen videtur obligari, nec posse sine perjurio poscentibus civibus morem gerere: tenetur itaque multam solveré, Præturam recusare. Intelligi velim præcise quantum spectat ad id de quo nunc agitur, materiam scil. juramenti, atque etiam præcise in quantum adversatur legi civitatis. Nam respectu finis, aut alterius causæ, imo respectu ipsius etiam materiæ quatenus est impeditiva majoris boni publici, aut aliunde, potest justa subesse ratio quæ obligationem tollat. *Ordinarie* tamen ut dixi, Juramentum præstitum contra leges *totius Communitatis* aut *propriæ vocationis* non obligat. Atque hæc de rebus ex se illicitis dicta sunt.

X. Sequuntur quæ ex se non illicitæ, sunt tamen illicitæ ex accidente. Accidit autem rei licitæ, ut fiat illicita; aut ex errore personæ jurantis, aut ex effectu malo rei juratæ. *Tertius Casus 7.* ergo *Casus* est, cum quis juramento pollicetur se facturum aliquid in se fortassis licitum, quod tamen ipse putat esse illicitum, aut certe veretur ne non sit licitum. Ut si quis ante hæc tempora admittendus ad beneficium (ut vocant) Ecclesiasticum, promississet in publicis sacris observare omnes ritus legibus Ecclesiasticis imperatos; vestem scil. lineam, crucis signum ad sacrum fontem, ingenuclationem in percipiendis symbolis in sacra cœna, & id genus alios; quos ipse tamen ex aliquo levi præjudicio putaret esse superstitiosos & Papisticos. Quæritur In hoc casu quæ sit Obligatio? Pro responsione dico *tria*. Dico *primo*, non

posse tale juramentum, duranti tali errore, sine gravi peccato suscipi. Peccat enim graviter, qui contra conscientiam peccat, etsi erroneam. Judicium enim intellectus cum sit unicuique proxima agendi regula: voluntas, si judicium illud non sequatur, deficiens à regula sua necesse est ut in obliquum feratur. Tritum est illud. *Qui facit contra Conscientiam, ædificat ad gehennam.* Sane qui jurat in id quod putat esse illicitum, nihilo minus juraturus esset, si esset revera illicitum: atque ita res illa, ut alii licita, est tamen ipsi illicita; sententiam ferente Apostolo, *Rom. 14. 14.* Ubi distinguit inter κοινὸν δι' ἑαυτῶ, & ἐκείνῳ κοινὸν, & aperte docet, posse id quod non est κοινὸν δι' ἑαυτῶ, impurum & illicitum in se, esse tamen ἐκείνῳ κοινὸν impurum & illicitum homini, πρὸς λογισμένῳ πὶ κοινὸν εἶναι, nempe illi homini qui æstimat aliquid esse impurum aut illicitum. Dico secundo, tale juramentum non obligare. Ratio manifesta, ex tertia hypothesi: quia juramentum non potest tollere obligationem priorem, nec inducere obligationem aliam ei contrariam. Ast illi juramento quod suscipitur contra dictamen Conscientiæ, præfuit alia prior ex illo dictamine orta. Conscientiæ enim dictamen sive rectæ sive erroneæ semper obligat, saltem ad non faciendum contra eam. Istam autem obligationem Juramentum subsequens remove non potest. quin ipsum potius invalidum sit, & vim obligandi amittit. Dico tertio, Si jurans postea melius edoctus errorem suum agnoscat & corrigat; Juramentum quod prius non obligabat, exinde incipere de novo obligare. Juramento enim inest obligandi potentia quasi naturalis & inseparabilis; sicut lapidi naturaliter & inseparabiliter inest potentia movendi deorsum: quæ potentia semper nata est exercere vires suas, & prodire in actum, nisi ab aliquo

aliquo impediēte prohibeatur : Quemadmodum ergo lapis, ut moveatur postquam aliquandiu quievit, non indiget nova aliqua potentia sibi aliunde indita, sed remoto prohibente statim suapte vi deorsum fertur : sic Juramentum, remota illa errantis conscientiae obligatione quæ ipsius vim prius impediēbat, sine omni mora aut alterius rei ope, ex vi sua obligat.

XI. Alii sunt Casus de *re illicita ex accidente*, ratione mali effectus ipsius rei : quatenus scilicet potest esse *impeditiva boni*, aut *causativa*, vel saltem (sic enim loquendum est) *occasionativa mali* : Impediri autem bonum supponitur aut Antecedens, aut Futurum. *Quartus ergo Casus* est, ubi *Casus 8.* res jurata videtur illicita, eo quod impediat effectum alicujus boni antecedentis ; puta Voti, aut Promissi prius facti : ut si is qui voto se prius obstrinxerat ad aliquod opus pietatis aut charitatis, postea juramentum susciperet, quod impediret adimpletionem prioris voti. Veluti si Voto obstrictus dimidiam lucri partem hebdomadatim pauperibus dare ; juraret postea totum lucrum in usus belli conferre : vel si Caius pollicitus Titio fundum vendere certo pretio, Julio postea se venditurum juret majori pretio. Hic casus nihil habet difficultatis. Clare enim respondetur, & fundatur responsio in tertia hypothesi ; ejusmodi juramentum nec *licitum* esse, nec *obligatorium*. Quia obligatio illa prior, undecunque contracta, sive ex pacto, sive ex voto, sive ex nuda promissione, sive ex officio mero, valida manet, & ponit obicem omni actui contrario subsequenti.

XII. *Quintus Casus* est, cum id quod juratur *Casus 9.* videtur esse *impeditivum alicujus boni futuri*. Ut si quis juraret se nunquam futurum fide jussorem alieni debiri ; aut verbi ministrum, cum sit tamen ad illud munus valde idoneus ; aut artem utilem

quem solus novit nemini communicaturum; & similia. Ratio dubii est, quia minus bonum respectu majori boni habet quodammodo rationem mali: ergo juramentum etsi alias honestum, si sit impeditivum majoris boni videtur esse malum. Solutio dubii in hoc casu non potest aliqua afferri generalis & certa, quæ factis singularibus universis conveniat: quia versatur in comparatione magis & minus boni, quæ plurimum pendent ex circumstantiarum collatione; quæ cum sint infinitæ varietatis, non possunt omnes certis & definitis regulis ita comprehendere; quin ut viri prudentis arbitrio res plurima ex parte sit permittenda, ut id demum faciat; quod expensis qua licet fide & diligentia utrinque rationibus sibi videbitur tandem pro hic & nunc magis expedire. Interim tamen, quum non sit simpliciter verum (nisi caute intelligatur) unumquemque semper obligari ad id faciendum quod est melius: pro solutione dubii in hoc casu dici potest, Juramentum non esse illicitum, aut obligandi vim amittere, præcise ob hoc quod videatur esse impeditivum majoris boni; nisi concurrant aliæ etiam circumstantiæ (ut quidem fere fit,) quæ illud evincant aut non licere, aut non obligare. Exemplo res erit illustrior. Caius pharmacum eximie virtutis, aut aliud artificium insigne à Titio inventore edoctus, sed ea conditione, ut cum nemine alio, ipso superflite & inconsulto, juret se communicaturum. Non-communicatio tanti arcani videtur esse contra bonum publicum: & tamen ratio dicitur Caium obligari, & teneri bona fide observare quod promissit. Aliàs Titio fieret injuria, cujus interest arcanum non communicari: quod nec ipsi Caio ab initio, nisi tali interposito juramento communicatum fuisset.

XIII. Restat proxime ut de re agamus *per accidens illicita* ex eo quod videatur esse *causativa*, vel saltem *occasionativa alicujus mali*, idque vel ipsi juranti, vel alteri. *Sextus* ergo *Casus* est, ubi *Casus 10.* quod juratur incommodum est ipsi juranti: vel inferendo ei certum *damnum temporale*, vel exponendo eum periculo *tentationis*. Ut si Caius juraret se Titio decoctori mutuo daturum centum aureos, nunquam fortassis recepturus; quod ei cederet in damnum. Aut si Fabius petente id uxore jam morti vicina, ex qua liberos aliquot sustulisset; ne induceretur eis noverca, juraret ad secundas nuprias se non transiturum; unde se fortassis periculo exponeret ustionis. Pro responsione dico *primum*, istiusmodi promissionem non esse temere aut sine magna deliberatione faciendam, nec nisi gravis causa subsit: non tamen simpliciter esse illicitam. Etsi enim omnis *mali occasio* sit diligenter vitanda: tamen cum nihil quod non est ex se & alia ratione illicitum, sit necessario & universaliter *mali occasio*; nec sit aliquid simpliciter & de sua specie illicitum ob hoc solum quod possit esse *occasio mali*: non videtur simpliciter damnanda omnis istiusmodi promissio; præsertim si juranti quo tempore juravit, debita adhibita diligentia, non appareret alicujus magni incommodi periculum probabile. Dico *secundo*, si cedat juramentum in damnum temporale ipsius jurantis solum, citra injuriam tertiæ personæ, jurantem obligari etsi cum gravi suo damno, ni is cui juratum est velit remittere. Verba disertata sunt, *Psal. 15. גִּשְׁכֶּעַ לְחָרֵעַ וְלֹא יִמָּדַר* *Juravit in malum, & non mutabit.* Ubi in Hebræo prius verbum præteriti temporis est (*juravit in malum*) posterius futuri (*& non mutabit*) quasi diceret, Viri pii officium est, postquam juravit proximo suo, quod sine magno suo malo præstari nequit,

quit, constare tamen sibi, & quod promissit ratum esse jubere, & (ut est in hoc textu) secundum omne quod egressum est ex ore suo facere. Dico *tertio*, Juramentum obligare : etiamsi videatur exponere periculo tentationis, nisi sit aliunde vitiosum. Quia si id sufficeret tollendæ obligationi, vix remaneret quidquam quod posset obligare : quum ex astu Satanz & corruptione cordis humani nihil sit à mali periculo tam immune, quin ut inde necti possit in perniciem nostram (nisi nos Dei gratia præstaret incolumes) laqueus tentationis. Quin potius ex adiutorio divinæ gratiæ poterit ista obligatio, velut clypeus repellendæ tentationi idoneus, ex adversum obijci : nempe tentationi non cedendum, sed animosius obnitendum ; quia juramenti religione teneris, ne id facias ad quod tentaris.

Casus II.

XIV. *Casus Septimus* est, ubi id quod juratur videtur ex eo illicitum, quod alteri possit inde creari *periculum Scandali* ; præbendo scil. ei ex facto nostro occasionem ruinæ. Plurima exant eaque gravissima in Epistolis Paulinis de vitando scandalo monita : præsertim *Rom. 14.* & *I Cor. 8.* & *10.* Et sane viro vere Christiano summopere cavendum est, ut in omni conversatione sua non propriæ tantum conscientiæ consulat, sed & ædificationi alienæ ; nec quærat quod sibi utile est, sed quod multis : videatque tam quid illis expediat, quam quid sibi liceat : ne libertate sua abutatur in perniciem fratris. Sed quatenus à rebus licitis abstinendum sit ob scandalum vitandum ; nec paucis expedire potest, neque est præsentis instituti despiciere. Dicendum videtur, quod ad præsens negotium attinet, unius *scandali periculum*, si nulla adsit alia ratio cur res illicita censeatur, non sufficere ad impediendam juramenti præstiti obligationem : sicut in præcedente casu de

de periculo tentationis jam dictum est: quum utriusque periculi videatur esse eadem per omnia ratio.

XV. Emenſus jam tandem de Materia *Impoſſibili, Neceſſaria, & Illicita* præcipuos Caſus: ad reliqua Dubia pergo. *Dubium Quartum* eſt, de Juramento rei *Liberæ*; hoc eſt rei neque Neceſſariæ neque Illicitæ, ſed Mediæ & Indifferentis. Quæ *ἀδιαφορία* cum ex duplici cauſa oritur; ſcilicet ex *voluntate Legislatoris* nec præcipientis nec prohibentis, & ex *levitate Rei*: occurrunt proinde in hac materia duo Caſus. *Caſus prior* eſt, cum res nullo aut præcepto aut interdicto divino vel humano legitimo ita determinata eſt, quin ut poſſit quiſque pro hic & nunc ſecundum exigentiam circumſtantiarum pro ſuo arbitrio facere vel non facere, prout ipſi viſum fuerit expedire. *Ὁ θεὸς ποιεῖτω* — quod vult faciat, non peccat, 1 Cor. 7. 36. Ut ſi Caius juret ſe Titio fundum venditurum, aut daturum mutuo centum. Reſpondendum breviter, Juramentum in hoc caſu, & licitum eſſe, & obligare. *Caſus poſterior* eſt, cum res aut ob ſui levitatem indigna eſt viri prudentis deliberatione, nec caſſa nuce intereſt feceritne an non fecerit; ut levare ſeſtucam de terra, fricare barbam, &c. aut ob parvitatem materiæ non eſt multum æſtimabilis; ut dare pomum puero, aciculam commodare, &c. Juramentum de re iſto ſenſu adiaphora omnino eſt *illicitum*. Arguit enim ſancti nominis Dei aut nimiam irreverentiam, ſi (ut fere fit) ex quodam habitu jurandi longo uſu contracto, imprudenti forte exciderit; aut apertum contemptum, ſiquis id ſciens prudensque admiſerit. Scilicet non eſt Deus advocandus teſtis, niſi ubi dignus vindice nodus inciderit; ubi cauſa exigit, non juſta modo ſed & gravis.

Et

Caſus 12.

Caſus 13.

Et in hoc omnes consentiunt. Cæterum de Obligatione quid statuendum? Video quidem ple-
rosque Casuistas Pontificios in ea esse sententia,
juramentum de re exigua & parvi momenti esse
sua natura nullum, & non obligare, quia scilicet
res levis non est idonea materia Juramenti, &
Lex non curat de minimis. Sed miror potuisse
eos, qui alias videri volunt esse tam Lyncei,
in re tam aperta cæcutire: nisi quod putidæ
illi distinctioni *Peccati Mortalis & Venialis*,
quo velut fermento totam Theologiæ Moralis
massam scæde corruperunt, locum relictum cu-
piant. Sed obligare Juramentum in re vel le-
vissimi momenti constat; *Primo*, quia in re
gravi & levi eadem est veritatis & falsitatis ra-
tio. *Secundo*, quia in Assertorio Juramento qui
aliter dicit quam res est, etsi in re levissima, pe-
jerat: ergo à simili & in Promissorio, qui ali-
ter facit quam juravit. *Tertio*, quia aliter, quan-
tum in se esset, Deum falsæ rei testem faceret.
Quarto, quia omnis jurans tenetur facere totum
quod promissit, quatenus potest & licet: sed
dare puero pomum & possibile est & licitum;
ergo tenetur præstare. Non debuit ergo sic ju-
rari: sed ubi juratum est, debet impleri.

Casus 14.

XVI. Reliquum est *Dubium Quintum*, ubi ju-
ratur in Materiam *Indefinitam & incertam*: &
continet tres potissimum Casus. *Primus Casus*
est, cum quis se tradit quodammodo in alienam
potestatem, promittendo se facturum quicquid
ille alter voluerit. Ut si princeps juraret se da-
turum aulico amico ob præstitum sibi fidele of-
ficiū quicquid is petierit: aut si servus cujus-
quam vel amicus juraret se omnia heri jussa vel
amici mandata facturum. In isto casu dico *pri-
mo*, Juramentum istiusmodi si simpliciter intel-
ligatur ut verba sonant, esse *illicitum*. Injuriam
facit

facit Deo, cujus unus servus est omnis homo, quis
 quis se facit (g) *servum hominis*, & alienæ remeri- (g) 1 Cor.
 tatis mancipium. Dico secundo, ut licitum esse 7. 13.
 possit, aliud aliquid necessario subintelligi. Ut
 exempli gratia, Juro me facturum quod voles:
 subintellige, si rem voles honestam, possibilem,
 æquam. Atque eatenus, & in eo sensu obligat.
 Videntur hac quasi solenni formula jurasse soliti
 olim Reges Persarum & Judæorum. idque indefi-
 nite ad ampliorem magnificentiæ suæ & gratiæ o-
 stentationem; *Pete quod vis, & dabitur tibi usq;*
ad dimidium Regni. Hac forma Rex Persarum
 (b) *Assuerus* Reginæ conjugii juravit: & cum hæc (t) Est. 5. 3,
 rem æquam & necessariam peteret, ille pro fide 6, & 7. 2.
 data rem fieri jussit. Eadem pene forma cum (i) 3 Reg. 2.
Salomon Reginæ matri promississet, daturum se ei 20, & c.
 quicquid peteret; & ipsa Adoniæ nomine rem
 peteret quæ Salomoni, cui comperta erat jamdiu
 hominis ambitio, visa est iniquior, *Salomon* non
 obstante Juramento postulatam matris non fecit.
 Quo facto satis indicavit, non se alia mente pro-
 misisse, quam si res justa postularetur: suoque ex-
 emplo nos docuit, ubi indefinite in alienam vo-
 luntatem Juratur, subintelligi semper oportere
 hanc conditionem, si is id voluerit, quod ex æqui
 boni jure ab illo modeste expectari, à nobis ho-
 neste concedi fas est. Suppetit & tertium ex-
 emplum ejus formæ juramenti, quod narratur,
 Math. 14. *Herodis sc. Tetrarchæ*, qui saltatriculæ ex
 fratre nepti gratiam facturum, juravit se ei datu-
 rum, quicquid peteret. Petiit illa rem iniquissi-
 mam; hominis innocentis & indemnati amputa-
 tum in patina caput. Rex fieri jussit *διὰ τὴν ὁρ-
 νον καὶ τὴν συνανακειμένον.* Religiosum scilicet
 & verecundum hominem puduit presentibus tot
 convivis non adimplere id, nefatio licet facinore,
 ad quod se juramenti sacramento obstrinxerat.
 Esto

ἀ' κ' ἔσται
 ὅτι ἐὰν ἀ-
 δ' ἡλθὲς ὁρῶν
 ἀποφάσκειτο.
 Chrysost. in
 Matth.
 Hom. 48.

(k) Condi-
tio intelli-
tur. Si a-
quum sit
l. jus publi-
cum, ff. de
pact.

Casus 15.

Esto hoc nobis exemplum in cautelam; ast illud Salomonis in imitationem. Et meminerimus Juramentum sic indefinite prolatum (k) cum sua *justa exceptione* tantum esse semper intelligendum; & extendendum ad ea solum quæ sunt verissimiliter cogitata cum juraretur; non ad ea, quæ si tunc cogitata fuissent, non fuisset juratum.

XVII. *Casus Secundus* est, cum à subdito exigitur Juramentum conservandi & tuendi jura, privilegia, prærogativas & præeminencias superioris alicujus potestatis; ut Regis, Civitatis, aut domini alicujus feudi: qualia sunt apud nos juramenta homagii, Juramentum Suprematus Regii, & similia. *Licita* esse hoc genus Juramentum nemo non agnoscit, æque etiam *Obligare*: sed ob illorum jurium plerumque incertitudinem, merito dubitari potest, *quatenus obligent*. Dicendum est, obligati subditum indubie ad conservandum quantum in ipso est omnia jura quæ *νόμος* aut *Δέσμος*, legibus aut moribus constat esse legitima; id est quæ aut jure scripto definita sunt aut longo temporis usu & diuturna (ut vocant) præscriptione invaluerunt: quatenus scilicet sibi nota sunt, vel etiam posthac moraliter innotescere poterint. Non tamen pariter obligari ad omnia ea conservanda quæ sunt dubii aut controversi juris: præsertim cum soleant fere qui potestate præditi sunt funiculos agrorum extendere, & ultra lapides clientium salire, nec jurium suorum funibus contenti esse. Debet tamen subditus animo esse semper parato, & illa quæ sunt dubia, ubi justa esse constiterit, agnoscere & rueri.

Casus 16.

XVIII. *ultimus Casus* est, ubi exigitur Juramentum à membro alicujus communitaris, puta Civitatis, Academix, Collegii, aut societatis Mercatorum vel Artificum, ad *observanda statuta*, privilegia, consuetudines, & libertates illius communitaris.

niratis. Quæritur, Qualis est obligatio? Respon-
 deo, *Imprimis* Juratus obligatur ad omnia *statuta*
fundamentalia, quantum in ipso est, simpliciter
 observanda. *Fundamentalia* autem dico, quæ ne-
 cessario & proxime tendunt ad conservandum pub-
 licum statum, ordinem, & honorem totius corpo-
 ris sive communitalis. Sed id *secundo* non semper
 & necessario ad rigorem licet; sed prout in more
 posita sunt, & usu communi recepta, & prout ap-
 probata consuetudine ab aliis observantur. *Tertio*,
 ad minorum gentium statuta quod attinet, quæ
 pertinent ad externam tantum formam & decus:
 vel quæ aut ex conditione materiæ, aut ex forma
 sanctionis, aut alio probabili indicio vir prudens
 judicaret non fuisse condita cum intentione (1) *ri-*
gide obligationis; obligatur ea ordinarie observa-
 re: sic tamen ut liceat ei quandoq; justa de causa
 sine scrupulo conscientie id prætermittere quod
 statuto aliquo faciendum præscribitur; modo id
 fiat citra scandalum aut contemptum. *Quarto*, Ob-
 ligatio extenditur & ad statuta de futuro sancien-
 da, modo sint possibilia, justa & honesta. *Quin-*
to, si aliquod statutum post juramentum præstitum
 abrogatur, vel in desuetudinem abeat; obligatio
 juramenti quoad illud statutum cessat, ita ut non
 teneatur illud ultra observare: nisi juratum fuerit
 verbis specialibus in ipsam rem statuto decretam;
 in eo enim casu sublato statuto manet tamen obli-
 gatio. *Sexto*, cum statuta Communitalium fere
 plurima sint, & multa multis ignota; & difficilli-
 mum sit, imo vix possibile omnia & singula exacte
 & examussim observare: qui bona fide ita se com-
 paraverit, ut nihil quod est officii sui lubens præ-
 terierit, debitamque adhibuerit moralem diligen-
 tiam: ut ea omnia sciret quæ ad ipsius officium
 pertinent; statueritque statui, honori, paci suæ
 Communitalis, quantum humana patitur infirmitas,
 fideliter

(1) *Jura-*
mentum non
debet plus
obligare
quam volu-
erit aut ra-
tionabiliter
velle debu-
erit obligare
ordinator ta-
lis juramen-
ti. Gerson.
de ult. spi.
cit. lect. 4.

fideliter & sine scandalo inservire; hunc ego non dubitarim fidem de statutis observandis à se datam bona conscientia hætenus liberasse, & debitum ad quod se obligavit æqui boni lege exsolvisse. Quod item & de publicis *Regni legibus* intelligendum est.

XIX. Atque hæc de prima casuum classe dicta sufficiant. Ne quis autem me existimet nimiam propterea jurandi licentiam voluisse permittere, quod toties dixerim hoc vel illud Juramenti genus *non esse illicitum*: illud necessarium duxi me vos mature submonere, non id ea mente aut hodie dictum, aut posthac dicendum, quasi cuivis licere putarem pro suo arbitrio cum voluerit sic jurare; quum sciam juramentum rem esse sacram, nec nisi magna cogente necessitate, idque rarissime, & summa cum reverentia adhibendum. Sed id ita ubique intelligendum, non esse juramentum ex illa vel illa causa simpliciter & de toto genere illicitum. Exempli gratia, cum dixi Juramentum *impeditivum majoris boni* non esse illicitum, vel *Juramentum de re adiaphora* non esse illicitum: sensus fuit, non debere concludi Juramentum aliquod esse simpliciter & de toto genere illicitum, (modo habeat alias omnes debitas condiciones,) ex eo solum quod sit *impeditivum majoris boni*, aut ex eo solum quod sit *de re adiaphora*: sive quod eodem recidit, non esse ex hac parte aliquod impedimentum quin ut possit esse licitum, si sit alias necessarium & omni alia ex parte debite conditionatum.

PRÆLECTIO QUARTA.

Continens Casus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Causa Efficiens, & Propositio dicendorum.*
2. *Juramentum puerorum.*
3. *Juramentum amentium, & Morionum.*
4. *Juramentum hominis Ebrii, aut Irati.*
- 5, 6. *Juramentum ejus qui est sub alterius potestate.*
7. *Authoritas deferentis Juramentum.*
8. *Fides hosti, hæretico, perjuro, servanda.*
9. *Juramentum an & quatenus obliget jurantis hæredes.*
10. *Fides data, heredi & successori præstanda.*
11. *Juramentum spontaneum.*
- 12, 13. *Juramentum dolo elicitum.*
14. *Juramentum ex metu levi susceptum.*
15. *Juramentum vi & metu extortum. Latroni pacta pecunia solvenda.*
16. *Solvuntur objecta.*
17. *Pactus cum Latrone silentium an teneatur.*

SECT. I.

Absolutis superiore Lectione præcipuis difficultatibus, quæ ad Juramenti Materiam proprius pertinebant: pergendum nunc porro ad ea dubia solvenda quæ ad Causam ejus

F

efficientem

efficientem quoquo modo reduci posse videbuntur. Est autem Juramenti *Causa Efficiens*, quod ad nostrum institutum attinet, duplex. Altera quam *Agentem* dicimus, cujus propria est effectio: altera, quæ agentem ad operandum impellit, quam *ὁρμητικὴν* seu *Impulsivam* causam solemus appellare. Agens rursus aut est proxima & principalis, aut minus principalis & ab effectu remotior. Cum enim ad Juramenti obligationem duas minimum personas concurrere necesse sit, velut terminos istius relationis; personam scilicet *Jurantis*, qui fidem suam alteri jurejurando confirmat, & personam ejus cui juratur, qui fidem alterius sibi juramento interposito firmari postulat, quem plerique Ciceronem secuti *Deferentem* vocant: utriusque personæ suæ sunt quasi partes in hoc negotio; sed Jurantis primæ & potiores, secundæ Deferentis. Possunt autem spectari in utroque Agente, imprimis *conditio* (sive ut ita dicam idoneitas) *personæ*, deinde & *extensio Obligationis*. Sunt ergo in hoc genere Causæ Efficientis illa dubia primo loco consideranda, quæ oriuntur ex defectu alicujus conditionis requisitæ ex parte *Agentis principalis* ad hoc, ut sit idoneus ad suscipiendum juramentum. Duo autem potissimum requiruntur, ut quis ad jurandum idoneus sit, *Judicium* scilicet rationis, & *legitima potestas*. Oportet enim ad jurandum accedere animo, & deliberato, & ad implendum promissum parato. At neque deliberare potest, qui non est præditus judicio rationis: nec fidenter aliquid polliceri & cum effectu, qui sub aliena potestate est, & non sui juris.

Casus 17.

II. *Dubium* itaque *Primum* est, Quatenus obligat juramentum ejus, cui deest judicandi facultas? Qui defectus cum possit à variis causis oriri, varii propterea in hoc capite occurrunt casus.

Primus

Primus est de *Pueris*, quoad pervenerint ad usum rationis; quod qua demum aetate fiat, nec à quocquam definitum est, nec definiri posse puto: quum alii celerius maturescant, alii tardius. Jura quidem cum civilia Romanorum, tum plerarumque gentium municipalia certos annos constituerunt, ad quos antequam perventum sit, pueri nec ad juramentum assertorium præstandum sunt admittendi, nec cogendi ad promissorium. Qualis est apud nos annus ætatis decimus sextus, quo minor qui sit nec admittitur testis in judiciis, nec exigitur ab eo Juramentum aliquod fidelitatis: imo omne Juramentum ab eo præstitum est in jure nullum. Obtinet hæc in foro externo: ceterum in foro conscientiae interno non eadem est ratio. Instituti quidem sunt à prima pueritia liberi & pupilli à parentibus & tutoribus, ut *juramenti* vim & religionem, *perjurii*que gravitatem & debitas ei poenas mature intelligant, & serio expendant: quo diligentius sibi caveant ne se temere tam foedo crimine polluant, sed à prava jurandi consuetudine discant ab initio abstinere linguam suam. Vix enim cogitari potest, quis possit esse *puerilis* *juramenti* necessarius & legitimus usus, tum ob judicandi imperitiam, tum ob illud quoque quod sub potestate aliena sunt: nisi forte à parentibus in quorum potestate sunt pro jure suo ad aliquod mandatum suum fideliter exequendum exigatur. Quemadmodum *Annibalem* fama est novem ferme annorum puerum à patre Annibale inter sacrificandum aris admotum, & jurejurando adductum, ut Romani nominis perpetuus hostis esset. Sed heu, proh pudor! ex collapsa dudum ubique apud homines Christianos disciplina domestica, audias passim in vicis & in triviis pariter pueros atque puellas, ubi vix dum articulate loqui didicerint, sacrum & verendum Dei nomen ore pro-

V. Liv. l. 27.

phano & intrepide & impune temerantes: cujus vitii teterrimum foetorem, quo puerili velut recentes testæ penitus imbuti sunt, vix tandem senes facti deponunt. Sed nolo me aliorum rapiat doloris & indignationis æstus: redeo protinus ad rem. Dico ergo *juramentum puerorum*, antequam pervenerint ad annos (ut nostri loquuntur) discretionis, vel sint doli capaces, ob defectum iudicii, *nec licitum esse, nec obligare*. At quamprimum sunt doli capaces, ut possint quæ sit juramenti natura & vis, etsi tenuiter, aliquatenus tamen intelligere; quod ordinarie & ut plurimum contingit completo jam fere primo ætatis septennio, in multis etiam maturius, aut qui sunt præcocioris ingenii, aut in quibus malitia supplet ætatem: *juramentum puerile*, etsi sit (nisi fortasse excipi debeat is unicus casus, si à parente exigatur) alias penitus illicitum; præstitum tamen obligat, nisi aliunde impediatur. Ratio est, quia actus ex sua natura obligatorius, qualis est ille jurandi actus, processit, ab animo judicandi facultate aliquatenus prædito.

Casus 18.
& 19.

III. *Secundus Casus* est de amentibus & furiosis: & *Tertius* itidem de stultis & morionibus. Quorum utrique generi hominum familiare vitium est, ex ore impuro etiam incogitantes juramenta importune eructare. Quod etsi est illis à nobis condonandum; & fortassis à Deo qui summe misericors est, nec messem expectat ubi sementem non fecit, non imputabitur eis in peccatum, quia ex invincibili mentis errore promanat: certum tamen est, quod de omni juramento pronunciavit Servator, *ἐν τῷ πονηρῷ ᾧ*, ex instigatione Diaboli & communi pravitate cordis humani provenire, quæ sumus omnes Adæ filii inflexiles ad bonum, ad omne mali genus cæci. De ejusmodi juramentis, vana quæstio est, & nulli usui, Sint ne licita

Matt. 5. 37.

licita an illicita? quia expensio rei licitæ & illicitæ ad eos tantum pertinet, qui possunt aliquatenus judicare de rebus actis aut agendis, utrum sint suæ Regulæ (id est legi Dei & rectæ rationi) conformes vel non. Qua facultate cum destituantur qui sunt impotes mentis, frustra illis legem dixeris. Næ is cum ratione sua vel magis insanit, qui ab insano rationem factorum exposcit. Interim constat ejusmodi juramenta, in quantum sunt actus amentium, nullatenus obligare. Quod si quis alias furiosus & amens, lucidis tamen animi intervallis per certa tempora ita fruatur. ut sit per illa intervalla mentis suæ compos: juramenta ab illo tunc præstita non minus obligant ad sui impletionem, quandiu contigerit eum recto rationis usu frui, quam si ab homine sanæ & sedatæ mentis præstita fuissent.

IV. *Casus Quartus & Quintus* sunt de Obligatione Juramenti, quo quis aut *ebrius pollicetur* aut *iratus minatur* se aliquid facturum, quod sobrius & pacatus fieri noller. Ratio dubitandi est, quod cum ad hoc ut juramentum aliquod obliget, requiratur aliquod saltem animi deliberati judicium *ebrietas & iracundia*, quarum utraque est amentia quædam brevis, sic judicium perturbant, & rationis usum tollunt pro tempore, ut quoad alter crapulam edormierit, alteri nonnihil deferbuerit æstuantis animi dolor, neuter sane à furioso multum distare videatur. Cæterum de istiusmodi Juramenti illud imprimis certum est, neutrum genus excusari posse à peccato: sed utrum ebrietas aut iræ impetus peccatum quod est in illo jurandi actu aggraves an extenuet potius, non satis inter omnes convenit; neque profecto videtur illi problemati una affirmatione simpliciter & sufficienter responderi posse, cum judicium hac in parte pendeat plurimum ex circumstantiis.

Casus 20. & 21.

fideliter & sine scandalo inservire; hunc ego non dubitarim fidem de statutis observandis à se datam bona conscientia hactenus liberalisse, & debitum ad quod se obligavit aequi boni lege exsolvisse. Quod item & de publicis *Regni legibus* intelligendum est.

XIX. Atque hæc de prima casuum classe dicta sufficiant. Ne quis autem me existimet nimiam propterea jurandi licentiam voluisse permittere, quod toties dixerim hoc vel illud Juramenti genus *non esse illicitum*: illud necessarium duxi me vos mature submonere, non id ea mente aut hodie dictum, aut posthac dicendum, quasi cuivis licere putarem pro suo arbitrio cum voluerit sic jurare; quum sciam juramentum rem esse sacram, nec nisi magna cogente necessitate, idque rarissime, & summa cum reverentia adhibendum. Sed id ita ubique intelligendum, non esse juramentum ex illa vel illa causa simpliciter & de toto genere illicitum. Exempli gratia, cum dixi Juramentum *impeditivum majoris boni* non esse illicitum, vel *Juramentum de re adiaphora* non esse illicitum: sensus fuit, non debere concludi Juramentum aliquod esse simpliciter & de toto genere illicitum, (modo habeat alias omnes debitas condiciones,) ex eo solum quod sit *impeditivum majoris boni*, aut ex eo solum quod sit *de re adiaphora*: sive quod eodem recidit, non esse ex hac parte aliquod impedimentum quin ut possit esse licitum, si sit alias necessarium & omni alia ex parte debite conditionatum,

PRÆLECTIO QUARTA.

Continens Casus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Causa Efficiens, & Propositio dicendorum.*
2. *Juramentum puerorum.*
3. *Juramentum amentium, & Morionum.*
4. *Juramentum hominis Ebrii, aut Irati.*
- 5, 6. *Juramentum ejus qui est sub alterius potestate.*
7. *Authoritas deferentis Juramentum.*
8. *Fides hosti, hæretico, perjuro, servanda.*
9. *Juramentum an & quatenus obliget jurantis hæredes.*
10. *Fides data, heredi & successori præstanda.*
11. *Juramentum spontaneum.*
- 12, 13. *Juramentum dolo elicitum.*
14. *Juramentum ex metu levi susceptum.*
15. *Juramentum vi & metu extortum. Latroni pacta pecunia solvenda.*
16. *Solvuntur objecta.*
17. *Pactus cum Latrone silentium an teneatur.*

SECT. I.

Absolutis superiore Lectione præcipuis difficultatibus, quæ ad Juramenti Materiam proprius pertinebant: pergendum nunc porro ad ea dubia solvenda quæ ad Causam ejus efficientem

F

efficientem quoquo modo reduci posse videbuntur. Est autem Juramenti *Causa Efficiens*, quod ad nostrum institutum attinet, duplex. Altera quam *Agentem* dicimus, cujus propria est effectio: altera, quæ agentem ad operandum impellit, quam *αεγρ. τρεψιλήν* seu *Impulsoam* causam solemus appellare. Agens rursus aut est proxima & principalis, aut minus principalis & ab effectu remotior. Cum enim ad Juramenti obligationem duas minimum personas concurrere necesse sit, velut terminos istius relationis; personam scilicet *Jurantem*, qui fidem suam alteri jurejurando confirmat, & personam ejus cui juratur, qui fidem alterius sibi juramento interposito firmari postulat, quem plerique Ciceronem secuti *Deferentem* vocant: utriusque personæ suæ sunt quasi partes in hoc negotio; sed Jurantis primæ & potiores, secundæ Deferentis. Possunt autem spectari in utroque Agente, imprimis *conditio* (sive ut ita dicam idoneitas) *personæ*, deinde & *extensio Obligationis*. Sunt ergo in hoc genere Causæ Efficientis illa dubia primo loco consideranda, quæ oriuntur ex defectu alicujus conditionis requisitæ ex parte *Agentis principalis* ad hoc, ut sit idoneus ad suscipiendum juramentum. Duo autem potissimum requiruntur, ut quis ad jurandum idoneus sit, *Judicium* scilicet rationis, & *legitima potestas*. Oportet enim ad jurandum accedere animo, & deliberato, & ad implendum promissum parato. At neque deliberare potest, qui non est præditus judicio rationis: nec fidenter aliquid polliceri & cum effectu, qui sub aliena potestate est, & non sui juris.

Causa 17.

II. *Dubium* itaque *Primum* est, Quatenus obligat juramentum ejus, cui deest judicandi facultas? Qui defectus cum possit à variis causis oriri, varii propterea in hoc capite occurrunt casus.

Primum

Primus est de *Pueris*, quoad pervenerint ad usum rationis; quod qua demum aetate fiat, nec à quocquam definitum est, nec definiri posse puto: quum alii celerius maturescant, alii tardius. Jura quidem cum civilia Romanorum, tum plerarumque gentium municipalia certos annos constituerunt, ad quos antequam perventum sit, pueri nec ad iuramentum assertorium præstandum sunt admittendi, nec cogendi ad promissorium. Qualis est apud nos annus ætatis decimus sextus, quo minor qui sit nec admittitur testis in judiciis, nec exigitur ab eo Juramentum aliquod fidelitatis: in omne Juramentum ab eo præstitum est in jure nullum. Obtenet hæc in foro externo: ceterum in foro conscientiae interno non eadem est ratio. Instituti quidem sunt à prima pueritia liberi & pupilli à parentibus & tutoribus, ut *iuramenti* vim & religionem, *perjuriique* gravitatem & debitas ei poenas mature intelligant, & serio expendant: quo diligentius sibi caveant ne se temere tam foedo crimine polluant, sed à prava jurandi consuetudine discant ab initio abstinere linguam suam. Vix enim cogitari potest, quis possit esse *puerilis iuramenti* necessarius & legitimus usus, tum ob judicandi imperitiam, tum ob illud quoque quod sub potestate aliena sunt: nisi forte à parentibus in quorum potestate sunt pro jure suo ad aliquod mandatum suum fideliter exequendum exigatur. Quemadmodum *Annibalem* fama est novem ferme annorum puerum à patre Annibale inter sacrificandum aris admotum, & jurejurando adactum, ut Romani nominis perpetuus hostis esset. Sed heu, proh pudor! ex collapsa dudum ubique apud homines Christianos disciplina domestica, audias passim in vicis & in triviis pariter pueros atque puellas, ubi vix dum articulate loqui didicerint, sacrum & verendum Dei nomen ore pro-

V. Liv. l. 27.

phano & intrepide & impune temerantes: cujus vitii teterrimum scœtorem, quo puerili velut recentes testæ penitus imbuti sunt, vix tandem senes facti deponunt. Sed nolo me aliorum rapiat doloris & indignationis æstus: redeo protinus ad rem. Dico ergo *juramentum puerorum*, antequam pervenerint ad annos (ut nostri loquuntur) discretionis, vel sint doli capaces, ob defectum iudicii, *nec licitum esse, nec obligare*. At quamprimum sunt doli capaces, ut possint quæ sit juramenti natura & vis, etsi tenuiter, aliquatenus tamen intelligere; quod ordinarie & ut plurimum contingit completo jam fere primo ætatis septennio, in multis etiam maturius, aut qui sunt præcocioris ingenii, aut in quibus malitia supplet ætatem: *juramentum puerile*, etsi sit (nisi fortasse excipi debeat is unicus casus, si à parente exigatur) alias penitus illicitum; præstitum tamen obligat, nisi aliunde impediatur. Ratio est, quia actus ex sua natura obligatorius, qualis est ille jurandi actus, processit, ab animo judicandi facultate aliquatenus prædito.

Casus 18.
& 19.

III. *Secundus Casus* est de amentibus & furiosis: & *Tertius* itidem de stultis & morionibus. Quorum utrique generi hominum familiare vitium est, ex ore impuro etiam incogitantes juramenta importune eructare. Quod etsi est illis à nobis condonandum; & fortassis à Deo qui summe misericors est, nec messem expectat ubi sementem non fecit, non imputabitur eis in peccatum, quia ex invincibili mentis errore promanat: certum tamen est, quod de omni juramento pronunciavit

Matt. 5. 37.

Servator, *ἐὰν τὸ πονηρὸν εἴη*, ex instigatione Diaboli & communi pravitate cordis humani provenire, quæ sumus omnes Adæ filii inflexiles ad bonum, ad omne mali genus cerei. De ejusmodi juramenti, vana quæstio est, & nulli usui, Sint ne licita

licita an illicita? quia expensio rei licitæ & illicitæ ad eos tantum pertinet, qui possunt aliquatenus judicare de rebus actis aut agendis, utrum sint suæ Regulæ (id est legi Dei & rectæ rationi) conformes vel non. Qua facultate cum destituantur qui sunt impotes mentis, frustra illis legem dixeris. Næ is cum ratione sua vel magis insanit, qui ab insano rationem factorum exposcit. Interim constat ejusmodi juramenta, in quantum sunt actus amentium, nullatenus obligare. Quod si quis alias furiosus & amens, lucidis tamen animi intervallis per certa tempora ita fruatur. ut sit per illa intervalla mentis suæ compos: juramenta ab illo tunc præstita non minus obligant ad sui impletionem, quandiu contigerit eum recto rationis usu frui, quam si ab homine sanæ & sedatæ mentis præstita fuissent.

IV. *Casus Quartus & Quintus sunt de Obligatione Juramenti, quo quis aut ebrius pollicetur aut iratus minatur se aliquid facturum, quod sobrius & pacatus fieri noller. Ratio dubitandi est, quod cum ad hoc ut juramentum aliquod obliget, requiratur aliquod saltem animi deliberati judicium ebrietas & iracundia, quarum utraque est amentia quædam brevis, sic judicium perturbant, & rationis usum tollunt pro tempore, ut quoad alter crapulam edormierit, alteri nonnihil deferbuerit æstuantis animi dolor, neuter sane à furioso multum distare videatur. Cæterum de istiusmodi Juramentis illud imprimis certum est, neutrum genus excusari posse à peccato: sed utrum ebrieras aut iræ impetus peccatum quod est in illo jurandi actu aggraves an extenuet potius, non satis inter omnes convenit; neque profecto videtur isti problemati una affirmatione simpliciter & sufficienter responderi posse, cum judicium hac in parte pendeat piurimum ex circumstantiis.*

Casus 20. & 21.

Sed utcumque, est ea quaestio non hujus instituti. Evincit ratio dubitationis expedire, ne quis aut ebrius aut iratus quidquam omnino juret: quia in illa mentis intemperie non potest jurare *in judicio*, sed necesse est ut id temere effutiat quicquid demum id sit, quod suaserint (quæ *nil moderabile suadent*) vinum & dolor, quodque sanus & fectus indictum injuratumque magno redemptum cupe-
ret. Sed tamen de Obligatione distinguendum est. Nam primo, aut res illicita est in quam juravit, aut licita & honesta. Si *illicita* fuerit (ut plerumque fit in his praesertim juramenti quæ iratis nimia vindictæ cupiditate obcæcatis ex animo quodam imperu excidunt) manifestum est non obligare: rei enim illicitæ nullam esse obligationem ante demonstratum est satis. Idcirco & prudenter ab Abigaile admonitus est, & monenti pie obsequutus est *David*, postquam indigna hominis ingrati contumelia paulo commotior, in intercessionem Nabalis & universæ domus ejus jurasset: cum posthabito jurejurando manum abstinuit à sanguine. Quod si res jurata sit *licita*, ut sæpe sunt ea quæ ebrii magnifice pollicentur; tum dis-
piciendum est *secundo*, qualis quantusque fuerit ebrietatis excessus: num in eo gradu ut impediret tantum aut perturbaret usum rationis, an in eo ut ipsam mentem penitus auferret, hominemq; sum-
mota ratione quasi in bestiam aut feram converterer. Rationis usu penitus sublato, qui juravit tenetur ubi ad sanam mentem redierit, & ebrietatis & temerarii etiam juramenti seriam agere poenitentiam: non tamen obligatur ad faciendum quod se facturum juravit; quia quo tempore juravit, non habuit eum usum rationis qui necessarius esset ad judicandum de rebus agendis cum aliqua animi deliberatione. At rationis usu præpedito tantum, non autem ita sublato, quin ut posset
quantumvis

1 Sam. 23.

quantumvis ebrius de rebus agendis aliquo modo judicare & statuere, videtur etiam aliquo modo obligari ad juramentum aliqua saltem ex parte adimplendum, si fieri possit sine suo admodum gravi incommodo; tum ratione antecedentis deliberationis ad obligandum sufficientis, tum in aliquam temeritatis suæ poenam, ut discat in posterum sapere, & sobriam vitam agere, no id in se temere admittat ebrius, quod cum sobrium ringat. Sed si adimpletio promissi cedat juranti in grave damnum aut incommodum; ut si quis ebrius juraret fundum unde familiam alit vendi utrum vili pretio: videtur non obligari. Ob eam scilicet rationem, quod vix ullum potest esse cerrius indicium emotæ sede sua mentis, quam cum quis vino tuncius id se facturum magnifice pollicetur, quod est cum suo magno malo conjunctum. Quin ergo animus inter jurandum non fuit plene liber; propterea nec erit obligatio plena. Is itaque fortassis in hoc casu erit rei non bonæ exitus non pessimus, si utraque pars, jurans scilicet & is cui juratur, viri boni & prudentis arbitrio rem totam permittat: qui statuatur scilicet ex circumstantiis, quotam partem par sit jurantem ejus quod promissum, in ebrietatis & ex ebrietate temeritatis poenam persolvere.

V. *Dubium Secundum* est, de Juramento ejus *Causa 12.*
qui non est sui juris, sed sub potestate alterius: ut si filius-familias aut pupillus qui sunt sub potestate parentum & tutorum, vel servus qui est in domini potestate, vel uxor sub mariti potestate, vel subditus alicujus principis, vel miles sub imperio ducis, vel alius quivis qui alterius potestati ita subjicitur ut non sit plenarie sui juris, juramentum aliquod præstet sine permisso superiorum: quaritur an & quatenus valeat ejusmodi juramentum? Respondeo. Non licet ei qui alterius potestati

subest, de his rebus in quibus subest, aliquod jurando statuere, sine consensu sui superioris: vel expresse, si commode haberi potest; vel saltem tacito; id est, ubi jurans potest verisimiliter præsumere superiorem, si consuleretur, non contradicturum. Si secus fecerit, peccat jurando: nec obligatur ad faciendum quod juravit; imo obligatur ad non faciendum, nisi accedat superioris, ubi rem rescierit, licentia. Id quod fuscè explicatum est à Mose toto hoc capite, in casu *voti vel juramenti*, (nam quantum ad vim obligandi ex hoc ipso versu videtur esse eadem utriusque ratio) à *Virgine* præstiti dum est in domo patris sui, vel à *Muliere* in domo mariti sui. Summa est, Votum Virginis, si pater resciverit nec contradixerit, ratum esse; quia tacendo consensisse videtur: si contradixerit, irritum. Quod idem per analogiam de aliis omnibus statuendum est, qui alienæ potestati subsunt, quatenus subsunt; Ut ex antedictis manifestum est, his duabus rationibus. *Primo*, quia injuriam alteri facit, qui quasi jure suo statuit de iis quæ sunt juris alieni: nemo autem tenetur alteri injuriam facere, ex quinta nostra hypothefi, cum nulla sit rei illicitæ obligatio. *Secundo*, tenetur quisque ex officio superiori in his quibus superior est subjici, atque ipsius voluntati parere: quam obligationem ex tertia nostra hypothefi subsequens juramentum tollere non potest. Proinde omnino dicendum est, Juramentum ejus qui sub alterius potestate est, absque ipsius consensu nec *licitum* esse, nec *Obligatorium*.

VI. Quod tamen non est ita absolute intelligendum, quin ut *duplicem* admittat *exceptionem*: quarum altera *personam* respicit *jurantis*, altera *consensum superioris*. Quod ad jurantem attinet, sciendum est vix quenkumque qui gaudet usu rationis,

nis, ita plene sub alterius esse potestate, quin ut sit, quantum ad aliqua saltem, sui juris. Et de his ita licet unicuique statuere pro suo arbitrio, etiam inconsulto superiore, ut possit aliquo actu suo sine ejus licentia inducere sibi obligationem. Non debet Caii servus Titio operam suam locare aut herilium bonorum partem aliquam ei donare vel commodare, sine consensu ipsius Caii: quia in his quæ ad obsequium præstandum, ad disponendum de bonis, vel ad quamcunque familiæ administrationem spectant, habet pater-familias merum imperium. Potest tamen Caii servus de (a) *peculio* suo, vel Caii filius de *peculio* (quod vocant) *castrensi* vel *quasi castrensi*, aliquid Titio donare vel promittere, Caio inconsulto; & si promissi nem juramento firmaverint, tenentur vel eo invito promissis stare: quia habet uterque peculii sui liberam potestatem & dispositionem, etique quoad hoc sui juris. Secundo, quod ad *consensum superioris* attinet, sciendum ad ratihabitionem juramenti à subdito præstiri, non necessario requiri consensum præcedaneum expressum, sed sufficere *consensum tacitum*, hve antecedentem sive subsequentem. *Consensum tacitum antecedentem* intelligo, cum ex rei æquitate vel levitate, vel alia probabili causa verisimiliter præsumi potest, superiorem facto consensurum, vel saltem non contradicendum si consuleretur. Ut si Caio absente, vel inconsulto, uxor ejus pauperem nudum trita veste donaret, aut stipem mendico erogaret; aut filius ejus vel servus Titio vicino petenti bovem, aut plaustrum, aut aliud quid rusticæ domesticæve suppellectilis utendum commodaret; aut ad ædes extruendas, fruges comportandas, aut aliud opus necessarium perficiendum operam ei suam collocaret. *Consensum tacitum subsequentem* intelligo, cum superior cujus in potestate est quamlibet promissionem

(1) Servus
quod juravit
servetur, si
peculii ad-
ministratio-
nem habuit.
l. 20. ff. de
Jurejur.

missionem à subdito temere factam, si sibi commodum visum fuerit, rescindere; postquam promissum rescivit, non statim & palam contradicit, nec ullo certo indicio prodit quod hactenus factum est ita sibi improbari, ut impleri porro nolit. Juxta id quod à Moyse præscriptum est hujus capitis versibus sexto, octavo, aliisque: ubi ad irritandum à patre vel marito filia conjugisve votum, requiritur dissensus sui & *aperta & matura* significatio. Nec enim satis est patri ad irritandum (sic in Scholis loquuntur) filia votum dixisse id sibi displicere: sed oportet ut aperte contradicat, ἐὰν ἀνανδῶν ἀνανδῶσιν, vers. 6. & 9. ἐὰν μετὰ τῶν μετὰ τῶν, vers. 13. & 16. si renuendo renuat, & tollendo tollat. Quasi diceret, oportet ut facto constanter abnuat, & interposita omni auctoritate sua prohibeat quod promissum est fieri. Requiritur etiam ut id statim fiat, & ἀν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ, vers. 6, 8, 9, 13, 15. quo primum die audivit ea de re inaudiverit. Quasi diceret, si dissensum suum vel uno die dissimulet, votum in perpetuum stabilivit: qui enim sero se nolle significat, putandus est aliquandiu voluisse.

VII. Post considerationem personæ Jurantis, ut Agentis principalis; considerata proxime venit persona Deferentis juramentum, sive ejus cui juratur, cujus post ipsum jurantem sunt hac in re partes secundæ. De qua est dubium Tercium: ubi duo occurrunt Casus: prout ejus spectari potest vel *Authoritas*, vel *Fides*. Casus ergo primus est; ubi de ejus auctoritate ambigitur qui exigit à nobis Juramentum. Si enim sit *Legitimus Superior*, atque ita à nobis agnoscatur, neque aliud à nobis Juramentum exigit quam quod est lege sancitum, aut diuturna & approbata consuetudine stabilitum: nemini potest esse dubium ejusmodi juramentum

Casus 23.

juramentum & licite præstari posse, & debere fideliter adimpleri. At ubi videtur is qui juramentum exigit, id nullo suo jure facere, sed ejus & potestatem sibi indebitam usurpare: dubitari potest non immerito, liceatne jusjurandum ab eo sic delatum suscipere; & si susceperimus, an & quatenus obligemur. Dicendum *primo*, debere hominem pium & fortem juramenta omnia ab eo qui non habet legitimam potestatem imposita, quantum in ipso est omnino declinare. Non modo quia solenne est τοῖς ἐξουσίῳις ad iniqua promittenda eos in quos tyrannidem exercent compellere: sed etiam quia tenetur quisque jus suum libertatemque pro virili tueri; nec se facile alienæ tyrannidi in servitutem tradere. At *secundo*, si præter imperium vis insuper adhibeatur, cui resistere non poterit, ita ut nullus jam sit sine summo discrimine recusandi locus: dicendum posse virum pium tale juramentum ob vitandum grave incommodum in se admittere, sed agere tamen & gravate & cum aliqua reluctantis animi significatione, dummodo tamen ipsa juramenti verba (quod in hoc genere rarissimum est) nihil contineant aut ex se illicitum, aut legibus publicis contrarium, aut juri alicujus tertiæ personæ derogatorium: Alias recusare debere, etiam cum vitæ discrimine, & ultima quæque pati potius quam inhonesto vinculo obligare caput. Dicendum *tertio*, qui juramentum susceperit à persona justam auctoritatem non habente delatam, sed nulla alia ex parte vitiosam, omnino teneri ad implendum quod juravit.

VIII. *Casus secundus* est, si sit is cui jurandum est infidelis, vel Hæreticus, vel qui nobiscum antea egit non bona fide; Dico *primo*, licitum esse homini infideli aut hæretico aut perjuro fidem dare

Casus 24.

(a) Gen. 26.
28. & 31.
44. &c.
Jof. 9. 15)
19.

(b) Becan.
Manual. 15.

(c) Nullo,
nullo modo
fides servan-
da hæreticis,
etiam jura-
mento firma-
ta. Simanca.

dare. Factum id ab *Isaaco* & *Jacobo* Patriarchis, itemque (a) à *Jofue* & primoribus populi *Israëlitici*: qui foedera cum *Allophylis* & *Infidelibus* pepigerunt fidemque mutuam datis ultro citroque solennibus juramentis confirmarunt. Dico *secundo*, fidem his datum esse omnino servandam. Solent nostri Pontificiis objectare, quod doceant fidem cum hæreticis non esse servandam: in quo fieri sibi clamant summam injuriam nostri seculi dogma tam alienum ab omni sana ratione, tam humanæ societati perniciosum, palam profiteri. Sed enim evicerunt nostri, idque (c) prolatis tabulis, defendi illam conclusionem à nonnullis ejus Ecclesiæ doctoribus, sine ulla librorum aut prohibitione, aut expurgatione. Sed ut omnes verbo tenus negarent, illud saltem constat, si de eorum hac in re sententia aut ex doctrinæ suæ principiis, aut ex factis factorumque ratione, prout à suarum partium nec suspectæ fidei historicis narrantur, judicare licet, non esse cur sibi calumniam à nostris fieri tam fidenter clamitent. Interim sententiam illam dum nolunt videri suam, aut falsam aut impiam tacito agnoscunt. Increpant aliquoties, Prophetæ Reges Judæ, & præcæteris *Ezekiel* toto fere capite decimo septimo, quod fidem *Babyloniæ* regibus juratam non servassent. Locus est insignis, & quem memini alicubi *Chrysostomum* & fuscæ & pulchre admodum explicare. Quia & Gentilium historiis nobilitata est *Reguli*, aliorumque hac in parte fides: qui & *Hæstibus* & *Pænis* (perfidissimæ genti) quod jurejurando intercedente promiserant, vel cum certo capitis periculo consuerint oportere præstari. *Regulum* hoc *Elogio* ornat *Silius*, compellans eum quasi per apostrophem.

*Qui longum semper fama gliscente per ævum,
Infidis servasse fidem memorabere Pœnis.*

Objicies fortasse vulgaria illa, *Fallere fallentem* pro fraude non habendum, & cum *Cretensibus Cretizandum*. Quibus addi possunt quæ adducuntur à Grotio duo illa; alterum Bruti dictum est Apiano, ὁ δὲν μὲν ὄντα Ῥωμαίους πρὸς τυραννὸς ὁ δὲ ἑσυχόν, cum tyranno nulla Romanis fides est aut *Juramenti Religio*: alterum è veteri Tragico, *Fregisti fidem*, inquit ille quidam; respondet alter, *Quam neque dedi neque do infideli cuiquam*. Respondeo, ista communi vita sumpta ostendere magis quid facere soleat vulgus hominum, quam quod fieri debeat. Vel si sint pro veris admittenda, ibi solum probari, ubi juratum est sub conditione: vel expressa, ut si dicam, *Furo me daturum tibi centum, si tu mihi fundum piguari datum intra mensem redemeris*; vel saltem tacita, ut cum duo homines mutuis juramentis se obligant ad mutua promissa præstanda per *respectum mutuum*. Exempli gratia, Si Chremes herus juraret Sofiæ servo se daturum ei annuatim decem aureos, Sofia vicissim Chremeti juraret se ei servituum octo annis: qui horum utervis promissam fidem prior violaret, alterum fidei religione protinus liberaret. At si duo homines mutuo se obligent promissis diversi generis, aut non eodem tempore, aut alias *citra mutuum respectum*: violata ab uno fides non liberat alterum obligatione; sed uterque tenetur id servare quod ipse juravit, etiamsi alter quod suarum erat partium non effecerit. Exempli gratia: Rex aliquis simpliciter & citra respectum ad fidelitatem subditorum jurat se regnum administraturum iuste & secundum leges: Subditi alio tempore simpliciter

(a) De jure
bell. 13.

*Frustra quis
fidem postulat
sibi servari ab eo,
cui fidem à
se præstitam
servare recusat.
Rex jurat
in sexto.*

simpliciter & citra respectum ad Principis officium jurant se ei debitam fidelitatem & obedientiam præstituros. Utrique obligantur quod sui est officii fideliter facere, etsi defecerit altera pars à suo officio: ita ut neque Rex solutus sit suo juramento, si subditi debitum obsequium non præstiterint; nec Subditi suo, si Rex à justitiæ tramite deflexerit.

IX. Hactenus de conditione utriusque persone Agentis: Jurantis scilicet ut principalis, & Juramentum deferentis, ut minus principalis. Dubium quantum sequitur, de Extensione obligationis respectu utriusque personæ; ubi duo occurrunt Casus. Prior Casus respicit personam Jurantis: *Casu-25.* An & quatenus Juramentum obligat Jurantis hæredes & successores? Exempli gratia, Caius emptor Titii fundo jurat simpliciter se soluturum ei intra sex menses centum libras: Interea temporis moritur Caius: quæritur an vi juramenti à Caio præstiti teneatur Caii hæres solvere promissas pecunias? Respondetur, teneri quidem Caii hæredem ad solvendum, ratione rei quæ causam dedit juramento, in quantum fruitur commodum illius fundi pro quo promissæ sunt pecuniæ: hæres enim de jure tenetur solvere justa debita defuncti in cujus bona succedit, & æquissimum est ut hæreditas transeat cum onere suo. Non tamen teneatur hæres vi Juramenti à defuncto præstiti: ita ut si non solverit, injustus tantum sit, non item perjurus. Cujus ratio est: quia juramentum est *vinculum personale* & inducit obligationem spirituales tantum in conscientie foro interiori, non autem civilem sive temporalem in foro externo. At in personalibus nemo ligatur sine proprio consensu. Si dicatur Caium per actum suum personalem obligare posse se & hæredes suos ad aliquid faciendum, ut quotidie fieri videmus in

In syngraphis obligatoriis: ergo videri à pari posse eum & sacramento obligare hæredes, præsertim si expressis verbis dicat se jurare pro se & hæredibus suis. Respondeo non esse parem utrobique rationem. Quia *Obligationem Spiritualem* quæ est in conscientia necesse est esse personalem; sicut est sua cuique conscientia propria, & quæ non possit transire in aliam personam: ast *Obligatio Temporalis* sequitur rem temporalem; quæ, cum possit transire ad aliam personam, potest consequenter alteri personæ obligationem inducere. Tenetur ergo hæres ex æquitate rei, non vi juramenti.

X. *Casus posterior* respicit personam ejus cui *Casus 26.* juratur: An qui juravit aliquid alicui facturum, eo defuncto obligetur id facere *hæredi ejus vel successori*? Respondeo, ordinarie obligari. Certum est jurantem obligari, si expresserit id se facturum ipsi aut hæredi. Obligari etiam censendus est, etsi non sit expressum, ubi juramentum suscipitur ratione alicujus *dignitatis*: quia dignitas non variatur ex varietate personarum. Unde si quis subditus aut Miles juret fidelitatem Regi, vel Imperatori exercitûs; censebitur juramentum factum etiam quoad successores in eadem dignitate. Idem dicendum est in materia *debiti*, & plerisque aliis rebus, in quibus ratio aliqua *officii* aut *contractus* causam præbuit juramento. Si quæras unde fiat ut Juramenti vinculum, cum sit personale ex parte jurantis, non sit etiam personale ex parte ejus cui juratur, sed transeat ad hæredes & successores: sive quod idem est, quare potest quis se obligare *alicui & successoribus ejus*, etsi successores in juramento non exprimantur; non potest autem obligare *se & successores suos*, etsi diserte exprimantur: Respondeo, discriminis rationem in hoc positam esse, quod in altero casu

agatur

agatur de obligatione *propria*, in altero de obligatione *aliena*. Obligare potest quivis seipsum spiritualiter prout ipse voluerit & intenderit; & proinde potest per actum proprium obligare se tam successoribus alterius, quam personæ ipsius: at non potest quis alteri inducere obligationem, nisi ipse quoque voluerit; & proinde non potest actu suo obligare spiritualiter nisi seipsum tantum. Quod autem dixi in responsione ad dubium in hoc casu jurantem *ordinarie* obligari: id propterea dixi, quia fieri potest ut interdum non obligetur. Nam cum de jurantis intentione, ex natura rei & materiæ subjectæ præcipue judicari debeat: ubi ex natura rei promissæ & aliis circumstantiis verisimiliter præsumi potest jurantem intendisse promissionem tantum personalem ei cui juravit, & non successoribus ejus; obligatio juramenti non transit ad successores.

Casus 27.

XI. Sed de *Causis Agentibus* hæc dicta sufficiant: ad *Impulsivas* transeo. Quæ partim internæ sunt, partim externæ. *Internas* dico, cum quis ex mero motu propriæ voluntatis sine alterius impulsu, sponte se ad jurandum offert: vel ex impetu quodam iræ, amoris, alteriusve perturbati animi passionis; vel etiam ex sola peccandi libidine & impia quadam jurandi consuetudine inter loquendum temere & sine judicio juramenta subinde spargit. Quod vitium, ob peccati cum gravitatem tum frequentiam, optarim ut in sacris concionibus & sæpius & vehementius reprehenderetur; quod video suis temporibus à sanctissimo viro Johanne Chrysostomo diligenter & acerime factum: ne justissimo Dei judicio (c) propter juramenta terra lugeat, & Dominus juret in ira sua, non se habiturum innoxios, qui verendum ipsius nomen ira contemptui habent, ut non verantur sine necessitate sacrosanctam Dei majestatem tem

(c) Ios. 9.
15, &c.

stem & arbitrum adducere. Sed de toto isto juramentorum genere non est quod multa dicam. Omnino prohibitum est omne juramentum spontaneum, nisi causa subsit gravis & necessaria. Audire est operæ pretium, quid de se Augustinus, *Juro, inquit, sed quantum mihi videtur magna necessitate compulsus, cum videro non mihi credi nisi faciam, & ei qui mihi non credit non expedire quod non credit.* Quasi diceret, tunc solum jurandum est, cum expedit ut nobis credatur, & injuratis non crederetur. Et in hoc casu (in quo solo licitum est) juramentum ultro præstitum vel maxime obligat: cum nullum vinculum arctius obliget, quam quod sponte susceptum est.

XII. His itaque missis pergo ad causas impulsivas externas: quæ duæ sunt potissimum. *Dolus* Casus 28.

& *Vis.* Dubium ergo Quintum est, de Obligatione Juramenti, quod dolo & astu elicitum est: Id est, cum quis alieno verbo vel tacto in errorem inductus, jurat se aliquid tacturum, quod nisi ab alio deceptus non fuisset juraturus. Cujus rei illustre habemus exemplum de *d Josue & Principibus* (d) Jos. 9. 35, &c. populi Israelitici: qui à Gibeonitis simulantibus se peregrinos esse, qui è longinqua regione venissent ut fœderis conjunctionem cum populo Dei quærerent, decepti admiserunt eos in fœdus, pacemque illis interposito jurejurando dederunt. Qui tamen postquam se deceptos sentierunt, non ausi sunt rescindere juramentum, cujus religione se obstrictos sciebant, sed vitam ipsis & pacem prout pacti essent concesserunt: rationem tantum interunt (imposita eis conditione, ut ad vilissima quæque ministeria adhiberentur,) qua Gibeonitæ & præsentis doli pœnas aliquas darent, & in officio continerentur, nequa Israelitis in posterum nocere possent. De quo factò sic

(e) Ambrosius, *Josue pacem quam dederat revocandam* (e) Lib. 1. de offic. 12.

(a) Gen. 26.
28. & 31.
44. &c.
Jof. 9. 15,
19.

(b) Becan.
Manual. 15.

(c) Nullo,
nullo modo
fides servan-
da hæreticis,
etiam jura-
mento firma-
ta. Simanca.

dare. Factum id ab *Isaaco & Jacobo Patriarchis* itemque (a) à *Josue & primoribus populi Israelitici*: qui scœdera cum Allophylis & Infidelibus pepigerunt fidemque mutuam datis ultro citroque solennibus juramentis confirmarunt. Dico secundo, fidem his datum esse omnino servandam. Solent nostri Pontificiis objectare, quod doceant fidem cum hæreticis non esse servandam: in quo fieri sibi clamant summam injuriam nostri seculi (b) *Jesuitæ*. Pudet scil. eos in tam clara luce dogma tam alienum ab omni sana ratione, tam humanæ societati perniciosum, palam profiteri. Sed enim evicerunt nostri, idque (c) *prolatis tabulis*, defendi illam conclusionem à nonnullis ejus Ecclesiæ doctõribus, sine ulla librorum aut prohibitione, aut expurgatione. Sed ut omnes verbo tenus negarent, illud saltem constat, si de eorum hac in re sententia aut ex doctrinæ suæ principiis, aut ex factis factorumque ratione, prout à suarum partium nec suspectæ fidei historicis narrantur, judicare licet, non esse cur sibi calumniam à nostris fieri tam fidenter clamitent. Interim sententiam illam dum nolunt videri suam, aut falsam aut impiam tacito agnoscunt. Increpant aliquoties, Prophetæ Reges Judæ, & præ cæteris *Ezekiel* toto tere capite decimo septimo, quod fidem Babylonix regibus juraram non servassent. Locus est insignis, & quem memini alicubi *Chrysostomum* & fuscæ & pulchre admodum explicare. Quia & Gentilium historiis nobilitata est *Reguli*, aliorumque hac in parte fides: qui & *Hostibus* & *Pœnis* (perfidissimæ genti) quod jurejurando intercedente promiserant, vel cum certo capitis periculo consuerint oportere præstari. *Regulum* hoc Elogio ornat *Silius*, compellans eum quasi per apostrophem.

Qui

*Qui longum ſemper fama glifcente per ævum,
Infidis ſervafſe fidem memorabere Pœnis.*

Objicies fortafſe vulgaria illa, *Fallere fallentem* pro fraude non habendum, & cum *Cretenſibus Cre-
tizandum*. Quibus addi poſſunt quæ adducuntur
à Grotio duo illa; alterum Bruti dictum eſt Api-
ano, ἡδὲν μισὺν ἔτα Ῥωμαίοις περὶ τοῦδε
ἡδ' ἑνοχόν, cum tyranno nulla Romanis fides eſt
aut *Juramenti Religio*: alterum è veteri Tragi-
co, *Fregiſti fidem*, inquit ille quidam; reſpondet
alter, *Quam neque dedi neque do infideli cuiquam*.
Reſpondeo, iſta communi vita ſumpta oſten-
dere magis quid facere ſoleat vulgus hominum,
quam quod fieri debeat. Vel ſi ſint pro veris
admittenda, ibi ſolum probari, ubi juratum eſt
ſub conditione: vel expreſſa, ut ſi dicam, *Juro*
me daturum tibi centum, ſi tu mihi fundum pig-
nari datum intra meſem redemeris; vel ſaltem ta-
cita, ut cum duo homines mutuis juramenti ſe
obligant ad mutua promiſſa præſtanda *per reſpe-*
ctum mutuum. Exempli gratia, Si Chremes he-
tus juraret Soſia ſervo ſe daturum ei annuatim
decem aureos, Soſia viciffim Chremeti juraret ſe
ei ſervitutini octo annis: qui horum uterque pro-
miſſam fidem prior violaret, alterum fidei reli-
gione protinus liberaret. At ſi duo homines
mutuo ſe obligent promiſſis diverſi generis, aut
non eodem tempore, aut alias *citra mutuum re-*
ſpectum: violata ab uno fides non liberat alte-
rum obligatione; ſed uterque tenetur id ſervare
quod ipſe juravit, etiamſi alter quod ſuarum erat
partium non effecerit. Exempli gratia: Rex
aliquis ſimpliciter & citra reſpectum ad fidelita-
tem ſubditorum jurat ſe regnum adminiſtraturum
juſte & ſecundum leges: Subditi alio tempore
ſimpliciter

(a) De jure
bell. 12.

*Fruſtra quis
fidem poſtu-
lat ſibi ſer-
vari ab eo,
cui fidem à
ſe præſtitam
ſervare recu-
ſat. Rex ju-
ris in ſexto.*

simpliciter & citra respectum ad Principis officium jurant se ei debitam fidelitatem & obedientiam præstituros. Utrique obligantur quod sui est officii fideliter facere, etsi defecerit altera pars à suo officio: ita ut neque Rex solutus sit suo juramento, si subditi debitum obsequium non præstiterint; nec Subditi suo, si Rex à justitiæ tramite deflexerit.

Ca. u. 25.

IX. Hactenus de conditione utriusque persone Agentis: Jurantis scilicet ut principalis, & Juramentum deferentis, ut minus principalis. Dubium quartum sequitur, de Extensione obligationis respectu utriusque personæ; ubi duo occurrunt Casus. Prior Casus respicit personam Jurantis: An & quatenus Juramentum obligat Jurantis hæredes & successores? Exempli gratia, Caius emptor Titii fundo jurat simpliciter se soluturum ei intra sex menses centum libras: Interea temporis moritur Caius: quæritur an vi juramenti à Caio præstiti teneatur Caii hæres solvere promissas pecunias? Respondetur, teneri quidem Caii hæredem ad solvendum, ratione rei quæ causam dedit juramento, in quantum fruitur commodo illius fundi pro quo promissæ sunt pecuniæ: hæres enim de jure tenetur solvere justa debita defuncti in cujus bona succedit, & æquissimum est ut hæreditas transeat cum onere suo. Non tamen teneatur hæres vi Juramenti à defuncto præstiti: ita ut si non solverit, injustus tantum sit, non item perjurus. Cujus ratio est: quia juramentum est vinculum personale & inducit obligationem spirituales tantum in conscientie foro interiori, non autem civilem sive temporalem in foro externo. At in personalibus nemo ligatur sine proprio consensu. Si dicatur Caium per actum suum personalem obligare posse se & hæredes suos ad aliquid faciendum, ut quotidie fieri videmus in

In syngraphis obligatoriis: ergo videri à pari posse eum & sacramento obligare hæredes, præsertim si expressis verbis dicat se jurare pro se & hæredibus suis. Respondeo non esse parem utrobique rationem. Quia *Obligationem Spiritualem* quæ est in conscientia necesse est esse personalem; sicut est sua cuique conscientia propria, & quæ non possit transire in aliam personam: ast *Obligatio Temporalis* sequitur rem temporalem; quæ, cum possit transire ad aliam personam, potest consequenter alteri personæ obligationem inducere. Tenetur ergo hæres ex æquitate rei, non vi juramenti.

X. *Casus posterior* respicit personam ejus cui *Casus 26.* juratur: An qui juravit aliquid alicui facturum, eo defuncto obligetur id facere hæredi ejus vel successori? Respondeo, ordinarie obligari. Certum est jurantem obligari, si expresserit id se facturum ipsi aut hæredi. Obligari etiam censendus est, etsi non sit expressum, ubi juramentum suscipitur ratione alicujus *dignitatis*: quia dignitas non variatur ex varietate personarum. Unde si quis subditus aut Miles juret fidelitatem Regi, vel Imperatori exercitûs; censebitur juramentum factum etiam quoad successores in eadem dignitate. Idem dicendum est in materia *debiti*, & plerisque aliis rebus, in quibus ratio aliqua *officii* aut *contractus* causam præbuit juramento. Si quæras unde fiat ut Juramenti vinculum, cum sit personale ex parte jurantis, non sit etiam personale ex parte ejus cui juratur, sed transeat ad hæredes & successores: sive quod idem est, quare potest quis se obligare *alicui & successoribus ejus*, etsi successores in juramento non exprimantur; non potest autem obligare *se & successores suos*, etsi diserte exprimantur: Respondeo, discriminis rationem in hoc positam esse, quod in altero casu agatur

agatur de obligatione *propria*, in altero de obligatione *aliena*. Obligare potest quivis seipsum spiritualiter prout ipse voluerit & intenderit; & proinde potest per actum proprium obligare se tam successoribus alterius, quam personæ ipsius: at non potest quis alteri inducere obligationem, nisi ipse quoque voluerit; & proinde non potest actu suo obligare spiritualiter nisi seipsum tantum. Quod autem dixi in responsione ad dubium in hoc casu jurantem *ordinarie* obligari: id propterea dixi, quia fieri potest ut interdum non obligetur. Nam cum de jurantis intentione, ex natura rei & materiæ subjectæ præcipue judicari debeat: ubi ex natura rei promissæ & aliis circumstantiis verisimiliter præsumi potest jurantem intendisse promissionem tantum personalem ei cui juravit, & non successoribus ejus; obligatio juramenti non transit ad successores.

Casus 27.

XI. Sed de *Causis Agentibus* hæc dicta sufficiant: ad *Impulsivas* transeo. Quæ partim internæ sunt, partim externæ. *Internas* dico, cum quis ex mero motu propriæ voluntatis sine alterius impulsu, sponte se ad jurandum offert: vel ex impetu quodam iræ, amoris, alteriusve perturbati animi passionis; vel etiam ex sola peccandi libidine & impia quadam jurandi consuetudine interloquendum temere & sine judicio juramenta subinde spargit. Quod vitium, ob peccati cum gravitatem tum frequentiam, optarim ut in sacris concionibus & sæpius & vehementius reprehenderetur; quod video suis temporibus à sanctissimo viro Johanne Chrysostomo diligenter & acerbissime factum: ne justissimo Dei judicio (c) propter juramenta terra lugeat, & Dominus juret in ira sua, non se habiturum innoxios, qui verendum ipsius nomen ita contemptui habent, ut non verantur sine necessitate sacrosanctam Dei majestatem testem

(c) Jos. 9.
15, &c.

stem & arbitrum adducere. Sed de toto isto juramentorum genere non est quod multa dicam. Omnino prohibitum est omne juramentum spontaneum, nisi causa subsit gravis & necessaria. Audire est operæ pretium, quid de se Augustinus, *Juro, inquit, sed quantum mihi videtur magna necessitate compulsus, cum videro non mihi credi nisi faciam, & ei qui mihi non credit non expedire quod non credit.* Quasi diceret, tunc solum jurandum est, cum expedit ut nobis credatur, & injuratis non crederetur. Et in hoc casu (in quo solo licitum est) juramentum ultro præstitum vel maxime obligat: cum nullum vinculum arctius obliget, quam quod sponte susceptum est.

XII. His itaque missis pergo ad causas impulsivas externas: quæ duæ sunt potissimum. *Dolus* Casus 28.
& *Vis*. Dubium ergo Quintum est, de Obligatione Juramenti, quod dolo & astu elicitum est: Id est, cum quis alieno verbo vel facto in errorem inductus, jurat se aliquid facturum, quod nisi ab alio deceptus non fuisset juraturus. Cujus rei illustre habemus exemplum de *d Josue & Principibus* (d) Jos. 9. 15. &c. populi Israelitici: qui à Gibeonitis simulantibus se peregrinos esse, qui è longinqua regione venissent ut fœderis conjunctionem cum populo Dei quærerent, decepti admiserunt eos in fœdus, pacemque illis interposito jurejurando dederunt. Qui tamen postquam se deceptos senserunt, non ausi sunt rescindere juramentum, cujus religione se obstrictos sciebant, sed vitam ipsi & pacem prout pacti essent concesserunt: rationem tantum inierunt (imposita eis conditione, ut ad vilissima quæque ministeria adhiberentur,) qua Gibeonitæ & præsentis doli pœnas aliquas darent, & in officio continerentur, nequa Israelitis in posterum nocere possent. De quo facto sic (e) Lib. 7. de offic. 12.
(e) Ambrosius, *Josue pacem quam dederat revo-*
G candam

candam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret. Quo uno exemplo satis constat juramentum dolo elicitum habere vim obligandi. Et ne quis existimet Josue cum suis fuisse hac in re plus a quo superstitiosos: non ipsi solum populo qui Gibeonitas putat jurejurando non obstante occidendos esse, resisterunt, hac reddita

(f) Jos. 9.
19.

consilii sui ratione, (f) *Juravimus iis in nomine Dei Israel & ideo non possumus eos contingere*: sed & Deus ipse duplici postea signo rem comprobavit. Altero, dum depugnanti Josue pro Gibeonitis adversus conjuratos in eorum perniciem Reges (g) *victoriam* insignem, edito etiam illustri miraculo, concessit. Altero, cum post centum superque annos, (h) *Saul Regis* injusta pacti cum Gibeonitis foederis violario trienni fame publica vindicata, septemque è liberis ejus publico suspendio ex Dei ipsius mandato tandem expiata est.

(g) Jos. 10.
8, 13.
(h) 2 Sam.
21. 1.

XIII. Est tamen in hoc casu aliqua distinctio admittenda. Nam error ille, in quem inductus est alterius dolo cui juravit, si sit circa aliquam *circumstantiam* tantum, aut circa *causam* rei aliquo modo *extrinsecam* & quasi *accidentariam*; non tollit obligationem: ut ex errore Israelitarum circa Gibeonitas jam patuit. Quod idem dicendum est, Si Caius Titii viduam juraret se daturum uxorem, putans eam esse divitem cum esset pauper; teneretur eam ducere, nec iste error tolleretur obligationem: & sic de aliis juramentis ejusdem rationis. At si error sit circa *substantiam* ipsius rei, aut *propriam* ejus *causam*; ut si Caius juraret matrimonium contrahere cum hac foemina particulari sub nomine Titiae; putans eam esse Titiam quæ non est, & postea errorem suum deprehenderet: non teneretur juramento.

mento. Error enim circa substantiam rei, quæ fuit propria jurandi causa, irritam facit promissionem, & obligationem tollit.

XIV. *Dubium Sextum* & ultimum est, *de Vi*: five de Juramento per metum extorto contra voluntatem jurantis, ita ut merus ille si abesset, nollet jurare. Et est quæstio sane difficilis & intricata: conabor tamen summam rei expedire, qua potero & brevitate & perspicuitate. *Casus* ergo *primus* est, ubi *metus* est *levis*, & qui non facile cadit in constantem virum: ut si quis metu iniquæ censuræ, vel irrisionis, vel iræ & offensionis alicujus viri potentis, juramento se promitteret facturum aliquid quod sibi esset inconveniens, quodque ni merus ille esset, nec facere vellet nec promittere. Pro responsione illud imprimis repetendum est, quod in tota hac materia juramentaria est sanctissime observandum, siquid proponatur jurandum, quod est contra legem Dei, contra officium hominis Christiani, contra bonos mores, contra leges Reip. contra antecedentem obligationem, aut alio quocunque respectu illicitum; non debere ullo aut commodi intuitu, aut periculi metu, ejusmodi juramentum aut præstari, aut præstitum adimpleri. Hoc supposito dico, viro forti (id est pio; pius enim esse nequit qui non est fortis) simpliciter contemnendum esse inane & levem metum, & omne ejusmodi juramentum constanter & intrepide recusandum. Nimirum est (i) *Vir justus fortis ut leo*; qua fortitudine qui destitutus est, vix fieri potest ut faciat insigne aliquid viro bono dignum. (k) *Qui enim observat ventum non seminabit, & qui speculatur nubes non metet*, inquit Solomon. Imo vix fieri potest quin ut multa sane faciat viro bono indigna: (l) *Timor enim hominis, eodem Solomone* teste, adducit laqueum. At si quis forte præ-

Casus 2.

(i) Prov.

28. 1.

(k) Eccl.

11. 4.

(l) Prov. 29.

mi angustia incautior laqueo se implicari passus fuerit, *ligavit ligamen super animam suam*, & tenetur id quod promisit adimplere.

Casus 30.

XV. *Casus Secundus* est, ubi gravis & justus est metus, & qui cadere potest in constantem virum: qualis est metus captivitatis, amissionis omnium bonorum, infamiae, cruciatus, & quod est *ἡ ψὸς βεβήτων ποσειδάων* ipsius mortis. Dico *primum* ut supra, si juramentum contineat in se quid illiciti, ne vel mortis vitandae causâ à viro honesto suscipi debere; nec susceptum posse sine peccato servari. Audito Christiani auream hominis Ethnici hac de re sententiam: (m) *Iustum & tenacem propositi virum, Non civium ardor prava jubentium, Non vultus instantis tyranni Mente quatit solidâ.* Dico *secundò*, si res exigatur intentâ vi aliqua aut gravi metu, quæ nec illicita est, nec cuiquam injuria, sed ipsi tantum juranti plus minùsve incommoda; ut si quis iter faciens incideret in latrones, qui mortem ei strictis gladiis minarentur, nisi promissâ sub juramento certâ pecunia suâ vitam redimat: *licitum esse* in hoc casu pecuniam promittere, & promissionem jurejurando firmare. Ratio est, quia è duobus propositis malis licet, & prudentem decet, minus eligere: & minus malum est pecuniae jactura quàm vita. Dico *tertiò*, Juramentum istiusmodi obligare, & pactum cum prædonibus pretium omnino esse persolvendum. Quod etsi videatur ex antedictis esse satis manifestum; tamen cum habeat hæc assertio magni nominis adversarios, inque his *Ciceronem* (singularis judicii virum, & de jurisjurandi religione, quoad licuit homini Gentili, hoc uno dempto cætera ferè rectissimè sentientem:) non abs re erit assertionem hanc aliquot rationibus confirmare. *Primò* ergo, qui jurat rem licitam & possibilem, tenetur id præstare:

(m) Horat.
5. Od. 2.

stare: atqui pactam prædoni pecuniam solvere nec illicitum est, nec impossibile: ergo tenetur. *Secundo*, elegit id quod tunc vitum est ipsi melius, quodque si è duobus alterum ipsi esset jam nunc necessario eligendum, denuo eligeret: & videtur non posse honestè recusari, quod fuit prudenter electum. *Tertio*; quod ob certum finem promissum est, à promittente debet præstari, postquam consecutus est suum finem; quia omne sub conditione pactum, conditione illâ præstita debet & ipsum præstari: quo maximè fundamento nititur Voti conditionalis obligatio. Sed pactus cum latrone pretium, eo fine id fecit, ut vitam suam redimeret: ergo postquam vitam redemit, assecutus finem quem intendebat, debet exolvere quod promisit. *Quarto*, suspecta debet esse semper prudentia carnis, ut inimica cordis puritati, & tranquillitati conscientiæ infidiosa: Prudentia autem carnis, quæ demum est, si hæc non sit, ubi videtur honestas cum utilitate certare, honesto postposito, id quod utile est amplecti? Vix poterit de pecunia pacta solvenda multum deliberare, cui potiores sunt divitis religio & fides, & qui posthabendum statuit tranquillitati mentis commodum temporale. *Quinto*, demum laudantur Ethnicis *Regulus*, aliique (ut dictum est superius) qui fidem hostibus servârunt, etsi iniquissimis conditionibus pactam: Laudatur & ipsi Ciceroni *Pomponius tribunus*, qui servavit quod terrore coactus juraverat, idque hoc adjecto epiphonemate, Tantum temporibus illis jusjurandum valebat.

XVI. Ast excipiunt qui contra sentiunt; *Imprimis*, Non esse hostis, & latronis vel piratæ eandem rationem: cum hoste, perinde ac cum litis adversario, jure agendum (Gentium hic, ut illic civili:) & proinde fidem ei servandam; ac

cum prædone, velut humani generis communi hoste, nullam esse juris, ergo nec & fidei societatem. Respondeo; *primò*, peritos juris interpretes affirmare, esse aliquam vel cum latrone juris societatem; ut cui ex jure gentium depositum sit reddendum; ergo à pari & promissum solvendum. *Secundò*, etsi latroni nihil deberetur, ut personæ indignæ; qua ratione nudæ promissionis exsolutio posset fortassis excusatiùs evitari: at Deo saltem præstandam esse fidem. Objiciunt *secundò*, isto pacto honestum civem à sceleratis hominibus spoliari, quod cedit in malum publicum. Respondeo, imò verò honesti civis vitam servari, quod cedit in bonum publicum. Ast latrocinia, inquit *tertiò*, & rapinæ hac ratione stabiliuntur, si latronibus non modò impunè erit, sed & laute. Respondeo, id si fiat, per accidens fieri: ipsorum vitio, non illius; qui nec juvit ullo modo latrones. nec vel probavit promittendo vel probat promissum servando ipsorum factum; quin potius dum consuluit sibi, ipsorum quoq; scelera ita impedivit, ut latrones essent solùm, non item homicidæ. Objiciunt *quartò* Obligationem juramenti oriri ex actu judicii & voluntatis deliberato: ergo ubi voluntas non est libera, ita ut non tam actio dicenda sit quàm coactio, nullam videri sequi (n) obligationem. Respondeo, Voluntatem cogi non posse, & hoc ab omnibus agnosci. Potest quidem esse coactio ex parte principii actionis externi & remoti; sed ex parte principii proximi, quæ est in omnibus actibus humanis voluntas, nulla potest esse coactio. Juramentum ergo qui facit latroni, ut vitam servet volens facit, *ἔχων ἀεχοντί γε θυμῷ*. Non est ergo ejusmodi juramentum *ἀπλῶς ἀκέραιον* simpliciter involuntarium, sed mixtum; quod Aristoteli *μὴ ἐκέραιον* dicitur: actio scil partim invita, quia fit non libenter; partim voluntaria,

(n) Nemo
jurejurando
teneatur, quod
per necessita-
tem adactus
est. Sen. 1.
controv. 6.

quia

quia fit cum electione, etsi non liberrimâ, liberâ tamen satis ad hoc ut dici mereatur potius voluntaria quàm involuntaria; quia agens datâ sibi duorum optione potestatem habet eligendi utrum ex his malit. *Et vult, qui mavult.* Non ergo rectè dicitur eum coactum jurasse, qui cum poterat non jurasse maluit jurare. Morte enim interminatâ ni juraret, permissum est ipsius arbitrio, mallerne damnum interminatum pati, an juramenti obligatione ab illo damno liberari. Deliberavit, elegit obligari: ergo obligari voluit: & qui se voluisse obligari fateretur, absurdè dixerit (a) *se coactum esse*, & propterea non obligari. Objiciunt quintò, Latroni nihil deberi, & proinde viatorem non obligari; cùm omnibus obligatio dicat relati nem ad debitum ut ante dictum est: Latroni autem nil deberi probatur, quia nullum jus funditur in injuria, & iniquissimum videtur ut quis ex facto suo injurioso jus aliquod sibi adquirat: ergo latroni, qui metum viatori incussit, & contra bonos mores extorsit ab eo juramentum iniquum, jus nullum accrescit, proinde nec qui juravit obligatur. Respondeo, exurgere posse à Juramento *duplicem obligationem*: unam homini cui juratur, ut parti; Deo per quem juratur alteram, ut reſsi & vindici. Multa possunt impedire priorem illam obligationem, utâ ut jus nullum consequatur is cui juratur, nec ei quidquam in foro conscientie ex æquo bono à jurante debeatur: & de istoc obligationis & debiti genere procedit objectio. Verùm cessante obligatione respectu hominis injuriam aut vim inferentis, manet tamen Deo facta obligatio: cui & irreverentia fit, si quis juramentum admitrat non intendens implere; & injuria, si admissum insuper habeatur.

(a) ἢ μὲν ἔ-
δὲ τὸ βιβλῖ-
ον οὐ δύναται
ἵκανον εἶναι
παρὰ τὴν
σιν. Nazian.
epist. 219.

XVII. Restat unus adhuc *Casus*, huic loco peculiaris: si quis incidens in latrones cogatur, ne

ab eis occidatur, juramento silentium promittere ; sc. nunquam se ipsorum latrocinia cuiquam revelaturum, aut nomina magistratui proditurum. *Difficile est hoc in genere aliquid statuere*, inquit Fredericus Baldwinus, Professor non ita pridem Wittenbergensis : sed addit *tutius sibi videri si silentium non præstet*, sed magistratui indicet, etsi juraverit se non indicaturum. Censet itaq; istiusmodi juramentum non obligare ; & affert suæ sententiæ tres rationes : quarum nulla mihi satisfacit, ut sunt ab eo propositæ, breviter & nudè sine ulteriore confirmatione. *Primò* ait, Juramentum hoc esse de re illicitâ. Si id constaret, confecta res esset, nec opus esset aliis argumentis. Sed hoc ab eo sumitur, non probatur. Si eò putetur esse illicitum, quia officium est boni civis homines facinorosos ad magistratum deferre, ut supplicio quod commeriti sunt afficiantur : conceditur id quidem, sed non propterea sequitur semper peccatum esse non deferre ; cùm præcepta officiorum affirmativa obligent ad ea præstanda non simpliciter, sed cùm possumus & expedit pro exigentiâ circumstantiarum. Dicit *secundò*, tale juramentum *videre habere speciem quandam collusionis cum latronibus*. Quod est ab eo ita timidè pronunciatum, ut non debeat putari multum fiduciæ posuisse in hoc argumento, [*Speciem collusionis, speciem quandam, & videtur habere.*] Quod sive sit verum, sive non : quis interim probaverit non licere homini viatori, si inciderit in latrones, in aperto vitæ periculo, aliquid facere quod *videtur habere cum eis speciem quandam collusionis*. Quod tertio loco affert, hoc silentio justitiam impediri, improbos in impietate sua confirmari, alios hac occasione induci posse in discrimen vitæ : valeret quidem, si eorum manibus salvus & injuratus evasisset. Atqui supponimus, ni jurasset, occidendum. Quæro ergo, licuitne

licetne ei in tam certo vitae discrimine jurare silentium, vel non licuit: Si non licuit, (& sanè duo priora argumenta aut id efficiunt, aut nihili sunt) certò pereundum ei fuit; & quis tum superesset qui magistratui latrones indicaret? Quæ ex ipsius silentio incommoda sequi objiciuntur, ex ipsius morte (cum mortuis indictum sit perpetuum silentium) non essent eadem insecutura? At si licuit jurare, licebit & juramentum observare: nisi fortè (quod fieri potest) casus aliquis insperatò emergens rem quo tempore jurabatur licitam reddiderit postea ex accidente illicitam. Stet ergo, donec contrarium firmioribus rationibus probetur, & in hoc casu & in cæteris ubi vigent dolus, metus, tyrannis & similia; virum bonum aut non debuisse jurare (quod durum videtur summo in vitae discrimine, si res ipsa non sit illicita) aut debere quod juravit religiosè observare. Atque hætenus de Juramenti causâ Efficiente. In quâ pertractandâ volueram esse brevior, sed res non tulit. Excrevit stylus dum ista meditor longiùs quàm expectabam; & tamen non pauca quæ possent utiliter dici, cum brevitatì consulo, prudens prætermisi.

PRÆLECTIO QUINTA.

De Juramenti Forma Externa
Continens Casus Decem.

SUMMARIUM.

1. *Juramentum per sola signa sine verbis.*
2. *Juramentum per Creaturam.*
3. *Juramentum per Idola.*
4. *utrum juratum sit necne, ut dignoscatur.*
5. — *κέρηρον Primum; forma verborum.*
6. — *Secundum; vis verborum.*
7. *Obiter de Josephi illa formula, Per vitam Pharaonis.*
8. — *Tertium κέρηρον, Mos gentis.*
9. — *Quartum, intentio jurantis.*
10. *Dictorum Criteriorum usus.*
11. *Solennis juramenti Ritus.*
12. *Solennitas an augeat Obligationem.*
13. *Juramenti Solennitas omissa.*

SECT. I.

DE Juramenti Causis Materiali & Efficienti, in superioribus actum est: de Causa Formali nunc agendum. Cum autem duplex sit rei alicujus Forma; Externa, & Interna: quæ hujus sunt classis, ut duo capita ita revocanda sunt, ut quæ ad Juramenti verba aut signa pertinent, eò quod

quod sensibus exterioribus percipiantur, *Externæ Formæ* nomine veniant; quæ vero ad ejusdem sensum & interpretationem, quod interioris mentis est opus, *Formæ Internæ*. Respectu *Externæ Formæ*, Juramentum aut signis solum constat, aut verbis solum, aut utrisque. Dubium itaque primum est de eo juramento, quod signo solum fit sine verbis. Fuerunt qui existimarent, nisi expressè adhibito aut verbo *Juro*, aut Dei nomine, dicendo *Juro* me facturum, vel *per Deum* faciam, *Deum Testor*, *Ita me Deus adjuvet*, vel quid simile; nudam esse promissionem, non item Juramentum: & proinde obligare quidem sub pœna mendacii, sed non sub pœna perjurii; ita ut qui non fecerit quod pollicitus est, reus sit violatæ fidei, quæ & in promissionibus est servanda, non autem ejus religionis quæ in juramento est. Dicitur & *Bartolus* à *Casuistis* in ea fuisse sententia, ut putaret verba saltem aliqua ad juramenti rationem sic esse necessaria, ut nisi verbis prolatis fiat testificatio, non sit formaliter juramentum, nec eo nomine obliget. Sed meritò ab omnibus rejicitur utraque sententia. Cum enim verborum præcipuus usus sit, *eis τὸ ἐμπόριον*, ut scil. interpretes sint *ἢ ἐν τῇ ψυχῇ νοημάτων*, eorum conceptuum quæ in mente sunt, & quorum sunt signa: si fieri posset ut illi mentis conceptus (et si minùs fortassis commodè, sufficienter tamen) aliqua alia ratione, ut scripto, nutibus, aliisve indiciis, ita significentur, ut ab aliis intelligantur: nulla cogit necessitas ut verbis prolatis opus fiet. Sic muti, & quibus exsecta est lingua, & qui ex gravi morbo, vel jam morituri sermonis usum amiserunt, si debeant aut matrimonium contrahere, aut testamentum condere, aut aliud quodvis præstare, quod sine clarâ & indubitâtâ assensus sui significatione fieri non potest; cum vivâ voce non possunt, solent nutu,

manu

Casus 32.

manu sublevatâ, aut alio id genus indicio mentem suam interrogantibus significare. Quæ significatio non minùs valida est ad omnem juris effectum, quàm ea quæ vivâ voce fit. Eadem prorsus & juramenti ratio est : in quo modò Deus quoquo modo testis invocetur, sive id ab aliquo expressè fiat verbis prolatis, sive tacitè signis quibuscunque sufficientibus ad hoc, ut hi quorum interest manifestè intelligant velle eum interposito Deo teste fidem suam obligare ; ejusmodi actus & formaliter juramentum est, & omninò sufficit ad inducendam obligationem in conscientia. Quò facit quem adducit è vetere Comico senarium Johannes

(a) Ser. 25.

(b) παίζουσιν
οἱ πολλοὶ
ἁπλῶς, ἢ
ἐγγράφως
δι' ἡμῶν
ἐν μέτρῳ
(sic corri-
gente Mon-
tacutio qd.
ante ἐν μέ-
τρῳ legeba-
tur) ἀποσώ-
σιν αὐτὸν
ἐκ
ῥυτίων ὡς
λαμβάνον-
τες Nazian.
epist. 219.
(c) ὅρκῳ
ἡμῶν ὅτι ἡ
οὐκ ἐπρωτί-
στα ἡ καὶ
παιδείᾳ
ἐστὶν. Ibid.

Strobæus, (a) Ὅρκῳ βέβαιός ἐστι, καὶν νόσῳ μόνον, Firmum est juramentum, si vel annuere solùm. Frustra ergo est, & egregius sui (b) impostor, si quis se juramenti vinculo aut penitus solutum, aut saltem laxius obligatum eò putet, quòd verbum nullum juratorium emisierit. Si alteri quasi Deo teste & arbitrio (c) interroganti ita se gesserit, omninò assensisse videretur ; vel si ubi utile ei esset (respectu alicujus temporalis commodi) videri in aliena verba jurasse, amici alicujus operâ sciens lubens usus fuerit, qui falsò licet, testaretur tamen ipsum ita jurasse ; ligavit eo facto ligamen super animam suam, & secundùm omne quod egressum est ex interrogantis vel exigentis ore facere tenetur non minùs, quàm si egressum esset ex ore suo, si res sit licita & præstari debeat : sin illicitam sciverit, non peterit isthoc artificio perjurii crimen devitare.

II. Porro ut signo solo potest sine verbis, ita solis verbis potest & sæpissimè solet sine signis jurari : cùm in aliis, tùm vel maximè in iis juramentis, quæ incautis in sermone communi excidunt. Verba autem juramenti duobus adhuc modis considerari possunt : vel quantum ad res per quas juratur,

ratur, vel quoad exprimendi modum & formulas loquendi quibus juratur. *Dubium ergo Secundum* est de Obligatione Juramenti, ratione ejus sive rei sive personæ per quam juratur: ubi duo occurrunt Casus. *Casus prior* est, an & quatenus obligetur qui jurat per aliquam creaturam? Certum enim est & ab omnibus conceditur, & licitum esse & obligatorium Juramentum per Deum creatorem factum: Sed de Juramento per Creaturam nonnulla est dubitatio. Pro responsione tamen dico *primò*, Jurare per creaturam absolutè, ultimatè, & terminativè, ita ut constituatur in aliquâ creaturâ finis & vis juramenti sine relatione ad Deum, simpliciter illicitum esse. Ratio manifesta: quia exhibetur eo pacto Creaturæ reverentia soli Deo debita. Juramentum enim (ut antè dictum est) est cultus Latriæ, qui non debet exhiberi ulli creaturæ: quatenus jurans invocando Deum testem & vindicem, ipso facto agnoscit eum & cordis inspectorem, ut qui sciat an mens consentiat verbis; & justissimum ac potentissimum peccatorum cordis punitorem: quorum neutrum rei cuicunque creaturæ potest competere. Imò istiusmodi Juramentum esset vel ex ipsorum Pontificiorum confessione, planè Idololatricum. Dico *secundò*, Jurare per Creaturas relativè & quasi transitive, ut solent Pontificii per B. Virginem, & alios Sanctos Sanctorumve reliquias; hoc est (ut ipsi exponunt) non ultimatè & terminativè, ita ut cultus in ipsis terminetur, sed relativè & transitive, ita ut ipsos pertranscat & per ipsos deferatur finaliter ad Deum: dico inquam, hoc esse saltem superstitiosum. Quia nullo aut rationis lumine, aut Scripturæ testimonio constat, ullam Creaturam, quantumvis sanctam habere concreditam sive delegatam sibi à Deo potestatem, vel cognoscendâ corda hominum, vel puniendi eorum perjuria.

Casus 33.

Dico

Dico Tertiò, inter jurandum tacito Dei nomine alicujus Creaturæ mentionem facere, ut si quis juraret *per caput, per animam, per salutem suam, aut per hunc ignem vel panem, &c.* (etsi propter periculum scandali, & quòd mali speciem aliquam habere videatur, consultius esset ab ejusmodi formulis omnino abstinere) non tamen videri simpliciter illicitum præcisè ab hoc quod per solum Deum fit jurandum. Ratio est: quia per istas formulas aut non juratur omninò, aut per Deum solum juratur. Quod ut clariùs intelligatur, ne videar aut aliquid novi & suspecti dogmatis invexisse in Ecclesiam, aut execrandæ illi jurandi per creaturas consuetudini, quæ passim (proh dolor!) nimium quantum invaluit, veniam indulgisse: Sciendum est in istiusmodi formulis, in quibus fit Creaturæ alicujus mentio, quasi per modum jurandi, per Deum tamen révera sæpè jurari interpretativè. Ut in omnibus iis quæ ex communi more concipiendi habent in se vim quandam execratoriam: ut *per animam, per salutem meam* hoc vel illud faciam: quæ sunt perinde intelligenda acsi diceretur, *Ne sit Deus animæ meæ propitiùs, Ne mihi Deus salutem donet æternam, ni fecerò.* Itémque in his in quibus res eæ nominantur, quæ sunt aptæ ex sui natura speciatim, nos excitare ad aliquam recordationem Dei: quomodo cum Judæi olim jurabant *Per Cælum, Per hanc sacram victimam, &c.* id ita aut intelligebant, aut intelligere debebant, acsi dixissent, *Per Deum cujus est in Cælo thronus, Per Deum cui hæc sacra fiunt, &c.* At ubi ejusmodi rerum nomina adhibentur, quæ non habent ex naturâ sui aliquam specialem vel propinquam aptitudinem excitandi in nobis cogitationem aliquam de Deo, nec videntur implicare aliquid execratorium; ut si quis ad mensam vel ante focum juraret *Per hunc panem, Per hunc ignem, &c.* etsi propter

propter modum exprimendi videantur istiusmodi formulæ juramenti speciem habere : revera tamen & interpretativè non sunt Juramenta, sed merè potius obtestationes, ut in dubio tertio mox plenius explicabitur. Dico *quartò*, omne Juramentum quod per creaturas fieri videtur, five licitè, five illicitè, hoc est, five terminetur in creatura (sicut est cultus Imaginum apud vulgus Pontificiorum) quod est Idololatricum ; five juretur per creaturam transitive, ut inde mediatè & ultimè deferatur ad Deum (quâ argutiolâ doctiores Pontificii suam *εικονολατρίαν* tueri conantur) quod tamen est superstitiosum ; five implicite & interpretativè per Deum fiat, adhibito tamen creaturæ nomine : si modò sit revera & *formaliter Juramentum*, & non tantùm *Obtestatio* ; non minùs obligare jurantem ad faciendum id quod promissit, quam si per Deum ipsum disertis verbis juratum fuisset. Cujus ratio est, quia in omni Juramento, quod revera & formaliter est tale, Deus aliquo modo testis advocatur. Dico *quintò*, ut possit fortassis ex his quæ jam dicta sunt, aliquo modo defendi Juramenta istiusmodi non esse simpliciter & de toto genere illicita, si saltem eo etiam modo dictum est modò intelligantur : tamen cum certum sit ea nihilo esse minùs obligatoria, quàm illa, nec ulla cogat necessitas ut iis utamur, (quia possumus ubi juramento est opus, aliis uti formulis, & ubi non est opus, oportet omninò non jurare) videri esse officium hominis Christiani, quisquis conscientia suæ tranquillitati seriò consultum cupit, ab ejusmodi formulis prorsus abstinere. Id quod iis omnibus non ægrè persuasum fore existimo, qui earum aut originem aut exitum penitus fuerint contemplari. Originem debent, partim Chaldaeorum, Ægyptiorum, aliarumque supersticiosarum gentium Idolomania, qui per *Solem, Ignem,*

nem, & alias creaturas, quas pro Diis habuerunt, velut per numina jurarunt: parum reverentiæ nominis & majestatis divinæ apud populum Dei; quæ initio fortassis pia & justa, decursu temporis paulatim abiit in eam superstitionem, auctâ præferrim ex prava consuetudine jurandi libidine, ut ordinariè, mallerent per obvia quævis jurare, quam

ἐπὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα ἢ ὅλων ἀνα-
τρέχειν, ut loquitur Philo, ad rerum universa-
rum conditorem & patrem procurrere. Quod & ve-
teres Græcos (quorum plerosque ritus & mores ab

Hebræorum æmulatione fluxisse quivis potest fa-
cilè observare) fecisse adnotarunt Græcorum Poe-
tarum Scholiastæ: qui eos non solitos scribunt

προπετωσὶ καὶ ἢ θεῶν ὁμνύειν facile per
Deos jurare, ἀλλὰ καὶ τῶν προϋσχανόντων,

per ea quæ præstò erant ad manum aut ante ocu-
los, ut panem, ignem, aquam, avem, sceptrum,
aut quid simile. At quod ex divini numinis re-
verentiâ quadam ortum videtur, abiit tandem in

summam ejus irréverentiam & contemptum: ut
ferè videre est astu Diaboli, & justo Dei peccatis
peccata punientis judicio: pietatem postquam de-
generare cœperit in superstitionem exire tandem

in apertam impietatem. Etenim postquam ex su-
perstitione jurari cœptum est per creaturas; eo
tandem increvit licentiæ jurandi cacoethes, ut

dum à Dei nomine temperarent, non sibi homi-
nes aut jurandi metam ullam figerent, aut ullo pe-
jerandi metu ducerentur. Qui sceptrum non putat
esse Deos, ut ille loquitur, putat & licere sibi per

sceptrum juranti secus facere, quam si per Deos
juratum fuisset. De Manichæis ita Augustinus,
Jurabant sepissimè, nulloque mentis scrupulo per crea-
turas. Et proculdubio apud Judæos, ex quo inva-
luit mos iste jurandi per creaturas, plurimum im-
minutam fuisse jurisjurandi reverentiam, è Chri-
sti

ἡμῖν τ'
ἐδίδεκεν τὸ
ἐν θρησκείᾳ
θεῶν ἀλλ'
ὁρῶντες ἀ-
παντί.

Aristoph. in
Avis. ubi
Scholiastes
docet ex 12.
Creticorum
Socratis, id
fuisse à Rha-
damantho
institutum.

ὁρῶντες οὐκ
ἐπὶ θεῶν, καὶ
ἐπὶ ἡμῶν οὐ
ῥα σκεπτόμενοι.
Suid. 19.
contra
Faust. 7.
ὁμνύουσιν τε
καὶ τῶν
χρῶν ὅταν
ἐξαπατῶ-
νται. Ari-
stoph. in A-
vibus.

sui verbis, Matth. c. 5. & 23. apertissimè constat. Quorum verborum ex utriusque loci collatione is videtur esse scopus, ut duplicem (fortè an & triplicem) ipsorum errorem corrigeret. *Primum*, quòd sibi, modò à Dei nomine abstinere, in rebus quamvis leviculis, jurandi libertatem & παρρησίαν quandam concederent. *Alterum*, quòd putarent jurando non peccari, si per Deum juraretur, modò verum esset quòd juraretur. *Tertium*, quòd existimarent non esse perjurium, etsi res falsa juraretur, dum per creaturas id fieret, non autem per Deum. Sic enim illi perperam interpretabantur quòd dictum erat, *Non pejerabis, sed reddes Domini jusjurandum tuum.* Docet itaque Christus Juramenta illa, in quibus rei alicujus creaturæ, non item Dei nomen assumitur, non esse propterea aut minùs verè Juramenta, aut minùs obligatoria, quàm illa in quibus per ipsum Deum disertim juratur. Et hæc de priore Casu dicta sunt.

III. *Casus posterior est*, cum per idola aut falsos deos juratur. Pro solutione dubii in hoc casu, dico *primò*, ejusmodi juramenta esse simpliciter illicita & planè idololatrica, & à Deo expressè prohibita. Deferunt enim cultum soli vero Deo debitum diis non veris; contra præceptum Dei, Deut. 6. 13. *Deum tuum timebis & ipsi soli servies, & jurabis per nomen ejus.* Et graviter Deus ipse, Jer. 5. 9. improperat populo suo hoc peccatum: *Quomodo, inquit, propitius sim tibi? Filii tui dereliquerunt me, & juraverunt per eos qui non sunt dii.* Dico *secundò*, Juramentum ejusmodi sub poena perjurii obligare, & (a) servari debere: ita ut perjurus sit qui fidem sic datam sefellerit in re licitâ. Quo facit illud Augustini, (b) *Quia juravit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecerat quòd non debuit, his utique peccavit:*

(a) *Furejurando, quòd propriâ superstitutione juratum est, standum.*
l. 5. c. 1. ff. de jurejur.
(b) *Epist.*
154.

(c) Ibid.

Et iterum (c) *Et qui per lapidem jurat, si falsum jurat, perjurus est.* Si objicies, non esse hoc Juramentum, quia Deus testis non advocatur, siquidem deus falsus non est Deus; & proinde non obligare. Respondeo, etsi Deus falsus sit revera non Deus, (quia ut Verum convertitur cum Ente, sic falsum convertitur cum Non-ente) est tamen Deus opinione ipsius qui jurat: quod sufficit ad inducendam obligationem: Et proinde tale Juramentum est ex hypothesi verum Juramentum; suppositâ scil. erroneâ jurantis conscientiâ: quatenus tenetur in conscientiâ suâ id præstare quilibet; quod secundum conscientiæ suæ judicium juramento firmavit. Deus enim verus, si fides vel per falsum Deum facta violetur, in suam injuriam id factum interpretatur: quia scilicet jurans, (d)

(d) Grot. 2.
de jur. bel.
13.

(e) Ep. 154.

(f) Mem-

ni Flu-

tarch. in

Sylla; &

Polybius, cu-

jus interpre-

bis per lapi-

dem verum

pro Jovem

lapidem:

deceptus ut

videatur à

Cræto exem-

plari, in quo

pro Δία λέ-

γον, reperit

Δία λέγον.

V. Paul.

Leopard. 6.

emendat. 15.

(g) Sap. 14.

20.

(h) Ubi. sup.

quaquequam sub falsis notis, generali tamen complexione numen divinum intuetur. Unde Augustinus, (e) *Non te audit lapis loquentem; sed punit Deus fallentem.* Respicit ut opinor, solennem illum ritum Romanorum, quo jurans lapidem scilicet manu tenens hæc verba prolocutus, *Si sciens fallo, ita me Jupiter bonis omnibus ejiciat, ut ego hunc lapidem, protinus lapidem à se projecit:* quod qui fecit, (f) *Jovem lapidem jurare dicebatur.* Qui ergo per Deum falsum pejerat, vindicem perjurii sentiet Deum verum, (g) *ὡς καὶ ἀπεργήσας ἐσθλῶν,* ut ait author libri Sapientiæ, tanquam numinis & religionis contemptor. Imò ita fidenter pronunciat hac in re Augustinus, ut non vereatur affirmare, (h) *sine ulla dubitatione minus malum esse jurare per Deum falsum veraciter, quam fallaciter per Deum verum.* Quod ejus dictum non est *ἐν πᾶσι* & omni ex parte intelligendum; sed secundum quid, & præcise quoad rationem mendacii & perjurii, quod solum ibi consideravit. Dico tertio, ex hac vi obligatoria talis juramenti pendere

pendere solutionem illius quæstionis quæ à Publicola quodam proposita fuit B. Augustino, & ab illo fusè tractatur totâ Epistolâ 154. *Liceâtne ab eo exigere iurandum, quem scimus iuraturum per idola?* Quod ille licere confirmat, cùm exemplo *Abrahæ*, qui scædus cum *Abimelecho* pactum dato acceptoque vicissim iuramento confirmavit, *Gen. 21. 31.*, quod & à *Jacobo* itidem postea factum cum *Labane*, *Gen. 31.* tum etiam ratione; quia aliàs nulla esset ratio accommoda paciscendi scædera, aut conservandæ fidei & pacis publicæ cum homine idololatra: nec sit ullâ Dei lege prohibitum uti illius fide in bonum, qui per falsos Deos malè jurat. Si dicatur, hoc esse communicare malo alieno: respondet Augustinus — Non per hoc peccato ejus se sociare, quo per dæmonia juravit; sed tantùm bono pacto ejus qui fidem dedit, & servavit. Et de secundo dubio hætenus.

IV. Sequitur *Dubium Tertium*; quod respicit Juramentum, quantum ad modum exprimendi, & jurandi Formulas. Ratio dubitandi est, quòd cum certum sit omne id quod est verè & formaliter Juramentum obligare sub culpa & pœna perjurii, non item illas formulas quæ non sunt Juramenta, opus est, ut ex illis formulis quæ juramenti speciem habere videntur, certo aliquo caractere vel notâ internoscere valeamus; quænam sint & quæ non sint propriè & formaliter Juramenta. Quâ in re fateor Casuistarum, quorquor licuit in hac temporis angustia consulere, mihi neminem satisfacere: qui hanc quæstionem partim leviter attigerunt, partim non satis distinctè tractarunt. Ut ergo distinctius aliquid hac de re quantum ad alia festinanti licebit proponam; Sciendum nudæ assertioni vel promissioni superaddi plerunque ad fidem faciendam, aliquam quasi con-

firmationem: idque aut *Asseveratione*, aut *Obtestatione*, aut demum *Juramento*. Quæ tria, etsi videri possint non multum inter se distare, & gradu potius quàm specie differre: reuera tamen intrinsicè, formaliter, & specificè ad invicem distinguuntur. Verùm est illa distinctio, ob affinitatem, & finis in quem tendunt, & vocum quibus exprimuntur, adeò sæpè obscura, ut difficile sit tria ista aut non penitus confundere, aut dextrè & peritè distinguere. Itaque quò melius isthæc internoscantur: quatuor mihi videntur esse consideranda, ex quibus velut criteriis de qualibet loquendi formulâ sitne Juramentum, an Obtestatio, an Asseveratio tantùm, poterimus aliquatenus judicare. Forma scil. verborum, eorundem propria & genuina vis, Mos gentis, & Intentio ipsius jurantis.

Casus 35.

V. Primò, ex ipsa verborum formâ quandoque satis constare potest, utrum juratum sit, vel non *Juro mihi te daturum centum*. *Juro*: vel per Deum dabo: vel Deo teste aut coram Deo spondeo me daturum: vel Dabo, ita me Deus adjuvet; aut aliquid simile si respondeatur, quin juratum sit nemini potest esse dubium. Obligatur proinde, qui istiusmodi aliquâ loquendi formulâ usus fuerit, ipso facto: & si rem promissam non fecerit, perjurii reus est. Ast illud, *Dabin' mihi centum?* *Dabo*: nudam esse *Promissionem* vel ipsa verba ostendunt, nullâ adjectâ ulteriore datæ fidei confirmatione. *Dixi mihi te daturum centum?* *Dabisne?* Certè dabo: crede mihi non fallam. Accessit quidem *Promissioni* aliqua confirmatio: sed ex ipsa verborum forma satis constat hanc esse meram *Asseverationem*, non autem *Juramentum*, imò ne *Obtestatio* quidem: quum nec Deus testis adducatur, nec aliquod aliud fidei velut pignus. Quis mihi pollicitus es centum, qui sciam te daturum?

rum? *Cape hæc dextram; Fide boni viri dabo; quam certum est solem hunc lucere; faciam; nulla mihi sit apud te in posterum fides ni fecero, &c.* Plus quam meram Asseverationem ista continere verba ipsa indicant, nondum tamen juratum esse. Sunt erga potius *Obtestationes* dicendæ: in quibus scil. ad rei promissæ vel etiam asseveratæ, ulteriorem confirmationem, rem aliquam nobis charam, aut omnibus certam & manifestam, quasi fidei nostræ pignus interponimus. Ubi ergo ex ipsa verborum forma liquidò satis constare potest, sitne id quod ad confirmandam promissionem assumitur, propriè *Juramentum*, vel *Asseveratio* mera, vel etiam *Obtestatio*; non opus erit ulteriori disquisitione.

VI. Sed quia sæpissimè contingit, ob formularum similitudinem, vel ambiguam alicujus vocabuli significationem, vel significandi latitudinem; vel aliâ aliquâ de causâ, ut non possit ex verbis prolatis sit necne juratum certò dijudicari: attendi debet *secundo loco verborum propria vis & genuinus sensus*, atque inde sumi judicium. C. 35. Videri enim potest ex formâ verborum, illas omnes locutiones, in quibus aut Dei nomen adhibetur, aut in Græcorum cum accusativo casu, aut Latinum *Per*, aut Anglicum *By*, esse formaliter Juramenta. Quâ solâ ratione adductus Soto putavit tantum esse discriminis inter has formulas, *Per fidem*, & *In fide*; *Per veritatem* & *In veritate*, ut illas diceret esse formaliter Juramenta, non item istas, At si verborum vis & genuinus sensus penitiùs introspectiatur, nullum erit discrimen inter præpositiones *Per* & *In*, si ad eandem rem applicentur: sed prout res cui applicantur sacra erit vel civilis, perinde de utrâque judicari debet. Illa ergo formula *Per Deum* est ex vi verborum propriè Juramentum: quia res sacra est Dei nomen, & qui sic loquitur

loquitur, Deum inducit testem. Ast illa *Per Fidem* (etsi ex more alicujus gentis, aut intentione dicentis poterit esse Juramentum) non est tamen Juramentum ex vi verborum, sed *Asseveratio* tantum, vel ad plurimum *Obtestatio*. Quia fides humana non est res sacra, sed civilis: & qui sic loquitur non adducit Deum testem, sed tantum pronunciat secundum fidem suam, sive declarat rem à se cum animi deliberatione serio & sincerè dici. Istorum enim verborum *Per fidem meam*, sive in assertoriâ sive in promissoriâ materiâ, hæc est genuina expositio: *Ex animo loquor, verè id dico quod sentio; pignoro tibi fidem meam rem ita se habere, si sciens fallo, nulla mihi in posterum fides habeatur, &c.* Non est ergo fidei interpositio ex vi verborum Juramentum; nisi forte ubi nos revocat ad Juramentum aliquod prius à nobis præstitum: ut in hac Academiâ, cum postulatur quis ad interrogata respondere virtute juramenti sub hac forma, *Tu dices fide tuâ datâ huic universitati* — & cum indicuntur solenniter Convocationes, quibus interesse jubentur à Bedellis Doctores, Magistri Regentes & non Regentes, *Per fidem, per fidem, per fidem*. Quod idem mihi (etsi sciam multos aliter sentire) dicendum videtur de illo Paulino, *ὡς τὸ καύχων* per gloriationem nostram quam habeo in Christo, *quotidiè morior*: scilicet non esse propriè Juramentum, etsi illud *ὡς* adjunctum habeat, sed seriam tantum asseverationem; se, ut morti semper obnoxium, ita quotidie paratum esse, cum Deus voluerit, mori.

VII. De illis autem Josephi verbis ad fratres suos (a) *Per vitam Pharaonis exploratores estis*; de quibus variè disputant interpretes, quid sit sentiendum, poterit fortassis ex his quæ jam dicta sunt haud incommodè judicari. Sunt qui *Josephum* diu jam inter aulicos Pharaonis versatum (quasi

1 Cor. 15.
31.

(a) Gen. 41.
15.

Opin. 1.

(quasi ipsi ex quotidiano convictu affricuissent ei aliquid de scabie sua) sic paulatim putant ipsorum moribus hac saltem ex parte assuevisse, ut didicerit tandem ad ipsorum exemplar *per vitam Regis* jurare ; quomodo soliti sunt posterioribus seculis Romani ex adulatione quadam jurare *per genium Imperatoris*. Sed non facile me pater de dictis factisque insignium pietate virorum sequi iudicare quam res ipsa cogit. Video veterum plerisque ita Sanctorum famæ detulisse, ut ingenio suo nimium indulerunt; dum eorum apertos lapsus honesto aliquo velamine excusare conantur. Errore saltem aliquantò honestiore, quàm est error eorum, qui postremo hoc seculo amant è diverso in piorum virorum lapsus curiosius inquirere, & ne desit quod calumnientur, vei recte facta pervertendo sincerum vas incrustare gestiunt. Miriùs Opin. 2. aliquantò alii *Josephi* dictum illud interpretantur: eum scil. quò rectius rem gereret & ne fratribus alicunde fortè suboleret quis esset, ni Ægyptiaci principis quam induerat personam peritè sustineret, formulam hanc jurandi Aulicis regiis familiarem, illà tantum vice in compendium simulationis adhibuisse. At mihi non est volupe vel hanc culpam, etsi paulò leviozem, sanctissimo viro impingere sine necessitate. Tertia est eorum sententia, qui *Josephum* liberant quidem ab omni culpa: sed eà ratione, quòd putent ante interdicta à Christo id genus iuramenta, licuisse cuivis sine peccato per creaturam jurare. Quam sententiam fateor mihi eatenus probari, quòd *Josephum* immunem culpæ statuatur: Sed rationem illius sententiæ non probari. Nam *primò* non constat Christum interdixisse speciatim Iuramenta per Creaturas, magis quàm ea quæ per Deum fiunt: Prohibuit enim utriusque generis omnia non necessaria. Nec opus fuit ista novo interdicto prohibere,

re, quæ ex se erant semper illicita. Et quod speciatim dixit de Juramento per creaturas, eò tendit ut ostendat ejusmodi juramenta, contra quàm senserant Judæi, si præstata forent, non minus obligare quam quæ expresso Dei nomine fiunt. Secundò nec verum est licuisse piis ante Christum, ex quadam dispensatione sive indulgentiâ divinâ per creaturas jurare, cum is cultus soli Deo debeat, ut ex *Deut. 6.* & *Jerem. 5.* antè probatum est. Qui posterior locus, etsi forsan eos qui per idola seu falsos Deos jurabant, peculiariter respiciat: vis tamen argumenti quo utitur Propheta, à genere ducti, eos etiam attinet, qui *per creaturas* jurant, quam & de Creaturis rectò dicatur quòd

Jerem. 5. 7. *non sunt dii.* Tertiò, ipsius Juramenti natura, ut ex ejus definitione constat, cum requirat ut Deus testis advocetur, satis ostendit nunquam licuisse per creaturas jurare: Vel ipsis Ethnicis fatentibus, qui *θεῶν παρ' ἑλπίαν* ad Juramenti essentiam pertinere docuerunt. Quæ cum ita sint, nec videatur

Ar. st. lib. 2.
Rhetor.

Op. n. 4.

hac ratione satis commodè excusari posse ab omni crimine *Josephum*: restat quarta demum sententia, quæ explicando genuinum sensum verborum *Josephi*, censet cum non omnino jurasse, & proinde nec malè jurando peccasse. Si enim tunc juraretur *per vitam Pharaonis*: aut vita Pharaonis ut testis adduceretur, quod est valdè ineptum; aut aliquid execratorium vel imprecatorium in se contineret, quod quid sit, sine dura & coactâ admodum verborum interpretatione, non est facile hariolari. At verborum ejus facilis erit & simplicissimus sensus, si *indicativa oratione* ita exponantur, *Per vitam Pharaonis exploratores estis*; id est, quam verum & certum est Pharaonem vivere, tam verum & certum est vos esse exploratores; quemadmodum illud *per hunc solem qui lucet* verum tibi dico, idem valet, ac si diceretur, Tam verum

verum est hoc quod ego tibi dico, quàm verum est Solem hunc lucere. Quorum neutrum ut mihi videtur, est formaliter Juramentum; sed Asseveratio potius vehementiore obtestatione confirmata. Non sum nescius ex adverso adduci posse nonnulla: quæ etsi non sint tanti, ut propterea mutandum esse putem sentiam meam; sunt tamen tanti, ut propterea æquum esse censeam, cuique ut liberum sit sequi sententiam suam, modo non damnet alienam, & hoc mihi interim concedat, *ex vi saltem verborum*, nisi aliunde constiterit non posse clarè evinci Josephum jurejurando usum esse: cum ipsa verba nullam contineant, aut invocationem testis, aut vindictæ postulationem.

VIII. Tertium dignoscendi Juramenti *κρίτη* Casus 37. *εἶναι* est *Mos* alicujus gentis, loci, vel communis. Potest enim fieri, ut locutiones aliquæ, quas nec *ex forma*, nec *vi* & germano sensu verborum liquet esse Juramenta, ex usu tamen recepto alicujus populi, & communi hominum existimatione pro *Juramentis* habeantur: & ut illæ vicissim, quas ex verbis judicares esse juramenta, habeantur pro *non-juramentis*. Ratio est: quia verba proinde valent ac nummi. Quæ utraq; non *φύσει* valent & *natura*, sed *θέσει*, seu *Instituto* magis, at *χρήσει* sive *usu* vel maxime: hoc est, tantum sunt utraque quanti æstimantur. Cujus rei exemplum non ex quòd aliunde quæramus, quam ex formulis quibusdam nostratibus. Quum enim *fidei* & *veritatis* (in hoc præsertim negotio) eadem sit omnino ratio, ut qui veritate caret, careat & fide; quique fide, & veritate: ea tamen opinio apud nostræ gentis homines ex longo usu invaluit, ut qui *Ἰν τῇ* dixerit jurasse putetur, qui *Ἰν truth* non jurasse; & quod non minus est à ratione alienum, ut *Ἰν truth* asseveratio mera habeatur

Br,

(a) Horat.
de art. poet.

By my troth etiam Juramentum. Cujus rei rationem ineptus esset qui quæreret, extra eam quæ ab usus est, (a) *Quem penès arbitrium est, & jus, & norma loquendi.* Unde sequitur eum, qui dum ad verborum solùm formam aut vim attendit, indulget sibi libertatem ejusmodi locutionibus in communi sermone utendi sine aliquo delectu vel scrupulo, quæ longo usu consecutæ sunt aquod nos *Qum* & æstimationem juris-jurandi, & præceptum Christi de non jurando violare, & fratri offendiculum præbere, & semet perjurii periculo exponere.

Casus 38.

IX. Quartum & ultimum dignoscendi Juramenti *κεντρίον* est mens & Intentio jurantis. Esto enim non constet vel ex verbis istis, vel ex communi æstimatione hominum, aliquam sermonis formulam esse Juramentum: Siquis tamen ejusmodi formulâ usus, aut mentis suæ errore aliquo putet se jurasse, aut ex aliquâ dososâ intentione velit putari jurasse; ea formula etsi non sit revera & ex se Juramentum, habebit tamen quoad ipsum hominem, ad omnem obligandi effectum in conscientia Juramenti instar, ita ut non modò mendacii, sed & perjurii reus sit in foro interno, si fidem sit datam violaverit. Ut enim judice Apostolo, (a) qui æstimat aliquid esse *κοινόν*, commune vel impurum, quod ex se non est *κοινόν* est illi tamen *κοινόν*, ita ut ab eo teneatur abstinere, sicut à re verè communi & impurâ: Sic à lege contrariorum, qui aliquid æstimat esse *ῥόγον*, id est sacram, quod ex se *ῥόγον* non est, est illi tamen *ῥόγον*, ita ut ab eo abstinere teneatur sicut à re verè sacrâ. Et si error mentis sufficit ad inducendum obligationem; multò magis mala voluntas fallendi proximam obligationem inducet. Quia justum est, ut vir impius & dososus incidat in foveam quam fodit proximo suo, & ut illi laqueo quem tetendit alteri implicitus sit pes suus.

(a) Rom.
14. 14.

X. Quatuor

X. Quatuor eorum quæ nunc exposui criteriorum in usus est, siquando quæstio vel scrupulus oritur in conscientia, de aliquâ loquendi formulâ quæ videtur habere *speciem Juramenti*, habeâne verè & formaliter *rationem*, & consequenter *vim Obligatoriam Juramenti*, vel non? protinus ut ad hæc criteria recurratur, siâque examen illius formulæ ad has velut notas *διαγνωστικὰς*, idque eo quo proposui ordine, incipiendo à primâ atq; ita percurrendo singulas, si opus fuerit: id est, nisi antè ex jam peracto examine satis constiterit quòd sit Juramentum. Potest enim constare *affirmatio*, scil. quòd sit Juramentum, ex unius alicujus *notæ* examine: at non potest constare negatio, nisi peracto ad singulas notas toto examine. Cujus examinis duplex est finis: alter antequam jureretur, ut cogitet quisque an expediat ejusmodi formulâ uti, vel non: alter postquam in ea verba juratum est, ut intelligat quantum obligetur.

XI. Egimus hæctenus de Juramento eo, quod sit signo sine verbis, & de eo quod sit verbis sine signo: sequitur Juramentum ex utrisque conjunctis. Adhibentur autem *cum verbis signa*, ob majorem vel solennitatem actus, vel dignitatem personæ. Quartum ergo *Dubium* est de Juramento solenni: ubi *Casus primus* seu quæstio prima est de ritibus & ceremoniis in solenni Juramento adhibitis. De ritibus Gentilium multi multa scripsere; quæ nec est aliàs opere pretium, nec est præsentis instituti percensere. Annotavit præcipuos quosdam Alexander Neapolitanus, *lib. 5. Genial. diæ. c. 10.* Sanctissima habebantur illa, quæ (a) aras Deorum tangentes conceptis verbis jurabant: Illis proxima, quibus (b) *Jovem lapidem*. Conceptis autem *verbis* jurare dicuntur, qui verba Juramenti præscripta recitant vel singuli, vel unus aliquis tantùm reliquis (c) *in ejus præcunctis verbis*

Casus 39.

(a) Is, nisi aram teneas juraret, nemo crederet.

Cic. pro Flacc.

Et ut mos Grecorum est, jurandi causa ad aras accederet.

Id pro Balb.

(b) Jovem lapidem inquit quod sanctissimum jusjurandum est habitum, paratus sum jurare.

A. Gell. 1. Noct. Att.

(c) In verbis jurabis mea. Hor. Epod. 15.

---jurare in verba Magistris. Id. 1. Epist. 1.

---Pavidus tribunus adjurat in quæ alius est verbi. Liv.

1. 7.

consensum

(d) Præju-
rationes fa-
cere dicun-
tur qui ante
alios conce-
ptis verbis
jurant, post
quos in ea-
dem verba
jurantes
tantummo-
do dicant.
Idem in Me-
Festus.

(e) Gen. 24.
2.

(f) Gen. 47.
29.

(g) Suspici-
ens tenditq;
ad sidera
dextram,
Hæc eadem
Ænea, ter-
ram, mare,
sidera juro.
Virgil. Æ-
neid. 12.

(h) Gen. 14.
22.

consensum suum (d) uno aut altero verbo signove significantibus. Apud veteres Hæbræos duo præcipuè ritus in sacris literis memorantur. Quorum alter peculiaris fuit iis juramentis ἐπαχτοῖς quæ superiores pro autoritate suâ exigebant à suis inferioribus, ut mandata sua fideliter exequerentur. Cujus primum exemplum habetur, Gen. 24. ubi Abraham ab Oeconomo suo Juramentum exigens fidelitatis, de uxore filio suo deligenda, jubet eum (e) manum femori suo supponere. Quod idem facere jussit (f) Jacobus jam moriturus Josephum filium, Gen. 47. cum ei curam demandavit sepulturæ suæ in terra Canaanitide. Quem ritum sive observarint in signum fidei, qua credebant in semen benedictum egressurum de femore Abraham: sive in commemorationem fœderis quod ante pactum erat Abrahæ cum circumcideretur: sive alia quacunque de causa; non tamen legimus id ullo expresso Dei mandato niti, sed fuisse, quantum nobis quidem constare potest, liberæ omnino institutionis. Quò magis miremini illorum hominum perversam non sine superstitione severitatem, qui ritus omnes in cultu Dei, decoris & ordinis gratia ab hominibus sine expresso Dei mandato institutos damnant, ut execranda & in Ecclesiis Christianorum non ferenda idola. Alter populi Dei inter jurandum erat elevatio manus dextrae caelum versus adhibita & in Juramentis ἐκχυσίαις quæ quis sponte suscepit & non ex alterius imperio. Quem (g) ritum, sive ex Hæbræorum imitatione, ut plurima alia, sive ductu quodam naturæ quasi Deum intuentes quem ὁμῆς τε καὶ θῆματα πάντες crediderunt, plerarumq; gentium populi observarunt. Hujus utiq; ut & superioris (h) primum exemplum habemus in Historia ipsius Abraham, Gen. 14. sed & hoc nullo quod scimus speciali Dei mandato subnixum. Qui ritus nihilominus ita postea invaluit

invaluit apud ejus posteros, ut per metonymiam adjuncti illa phrasis *levandi manum* pro ipso actu jurandi frequenter posita reperiat, imo & vox ipsa *יָד* quæ propriè dextram significat; Hebræis & Arabicis pro juramento non rarò accipitur. Unde aliqui ipsorum interpretes illa verba, *Pf. 144. 8. & 11. de Juramento intelligunt, Quorum os loquitur vanitatem, & dextra eorum est dextra iniquitatis, vel potius mendacii sive falsitatis; id enim propriè significant Hebræa יָד וּפֶה. Quia & ipse Deus ubi ad modum humanum ἀνθρώπου-μαθὼς jurans inducitur, eo loquendi genere utitur, Ego levo ad cælum manum meam, & juro in dextra mea, Deut. 32. 40. ad quem ritum & alibi in libris Propheticis utriusque Testamenti non rarò allusum. Quem proinde ritum iterum jure miremini, in Christianis Ecclesiis non tolerari modò, sed & approbari ab ipsissimis illis viris, qui tamen alios veteris Testamenti ritus (cum sint ejusdem rationis omnes, ut liciti pariter, aut pariter illiciti,) à Christianis usurpari adeo non probant, ut ne tolerant quidem, sed è cœtibus sacris penitus exterminandos clamitent. Quod attinet ad ritus Christianorum, ut reliquas priscæ Ecclesiæ ceremonias varias, varièque pro locorum & temporum varietate observatas missas faciam: Una ferè est quæ à prisco seculo ad nos usque derivata, etiamnum in usu est, scil. *ut tactis sacrosanctis Dei Evangeliiis in verba concepta juretur.* Et hoc omne genus Juramenti, in quo præter verba prolata, adhibetur etiam aliquis externus visibilis motus corporalis: ut tactus altarium, femoris, aut libri, projectio lapidis, levatio manus, & similia, dici solet *Juramentum corporale*, Balsamoni *σωματικὸς ὄρκος*.*

XII. De his ritibus qui in solennibus Juramentis *Casus 40.* solent adhiberi, *Casus secundus, sive Quæstio secunda*

(a) Gothofr.
ad l. 3. Cod.
(b) Si minor
sc. major.

da est, An & quatenus addant vim aliquam obligationi Jurisjurandi; Quod est quære, An Juramentum *solenne & corporale fortius obliget simplicis*: ita ut gravius sit perjurium violati solennis Juramenti quam simplicis? Pro responsione dico primò à Casuistis non modo Pontificiæ partis sed & Ecclesiarum Reformatarum concedi, Solennitatem actus aggravare peccatum in Juramento, perinde ac in Voto: quum sit Juramenti & Voti in plerisque, maximè in virtute obligandi confirmilis ratio, (a) *Jurare corporaliter plus est quam instrumento aut nuda voce*, inquit ex illis quidam, & alius, (b) *Quantò plus crescunt solennitates, tantò malus est perjurium*. Dico secundò, Etsi perjurium concedatur esse gravius, non tamen magis obligare solenne Juramentum ex se & natura sua quàm simplex: quia obligatio Juramenti *quatenus juramentum est*, (nam & obligat quatenus promissionem includit; sed inquam quatenus est Juramentum) exurgit præcisè ex eo quod Deus testis & vindex invocatur. Invocatur autem Deus testis & vindex, non minùs in Simplici Juramento, quàm in Solenni & Corporali: nam illa invocatio fit præcisè per prolationem verborum, quæ eadem est in simplici & solenni; & non per aliquem motum corporalem aut signum concomitans, in quibus consistit Juramenti solennitas. Dico ergo *tertiò*, quòd solennitas juramenti aggravet peccatum perjurii, id ex accidenti provenire; sed tamen necessariò & inseparabiliter, non autem contingenter: idque duplici ratione. *Primò, ob majorem deliberationem*. Ad hoc enim adhibetur externorum rituum solennitas, ut majorem incuriat interiori menti actus reverentiam, & religionis quasi sensum quendam; ut ita agens majori cum animi attentione & deliberatione versetur circa illum actum: & omne peccatum cæteris paribus eò gravius

vius est, quò fit contra actum voluntatis anteceden-
daneum magis deliberatum. *Secundò*, solennis ju-
ramenti gravius est perjurium, *propter magis scan-*
dalum : quia quò solennius aliquid fit, eò atten-
tius & à pluribus observatur ; & proinde si in eo
peccetur, exemplum magis erit & notorium &
perniciosum. Dico *quartò*, cum in Juramento quæ
pars est cultus Dei expedire concedatur ut ob ma-
jorem actus reverentiam adhibeatur quædam *ri-*
tuum & ceremoniarum solennitas, atque etiam *præ-*
scripta verborum formula : non videri dare posse
justam aliquam rationem, cur ex aliis partibus
publici cultus utraque exulare cogatur, & *rituum*
(inquam) mediocris solennitas & certa formula *ver-*
borum. Fateor mihi, etsi & apud memetipsum
cogitando, & abs aliis sciscitando, sæpiùs & seriò
id quænaverim, nunquam tamen hætenus occur-
risse idoneam discriminis rationem, cur non ista
aut à juramento ut superstitiosa additamenta amo-
veri debeant, aut in reliquo Dei cultu, ut utilia
pietatis subsidia, retineri possint. Qui potest ca-
pere, capiat : ego quidem non intelligo.

XIII. Restat *Quintum Dubium*, nullius serè dif- *Casus 41.*
ficultatis, & paucissimis absolvendum, de Jura-
mento, ubi solennitatis aliqua pars ob dignitatem
personæ omittitur. Ut quando *Principi, Satrapæ,*
aut *Magnati* juramentum defertur munus aliquod
honorarium suscipienti, omissis ritibus ordinariis
(ut *libri tactu, & osculo, &c.*) prælectis verbis in
quæ jurandum est, admonetur tantum ut promit-
tat in verbo Principis, aut in verbo honoris sui,
&c. se fideliter prædicta observaturum. Cui mo-
nitioni si admotâ pectori manu respondeat tan-
tùm se id polliceri, Juramentum jam pro præsti-
to & peracto habetur. In hoc casu dico brevi-
ter, juratum non minùs obligari in conscientiâ, ad
fideliter præstandum ea quæ sic pollicitus est, quàm
si

si singula verba & syllabas ipse suo ore pronunciasset, & reliqua solennia exactissimè peregisset. Atque hæc de juramenti *Formâ externâ* dicta sunt. Expectabatis forsitan, quod & mihi constitutum erat, ut hac prælectione complecterer & ea quæ ad *Internam formam* pertinent. Sed continet ea pars dubia quædam singularis & momenti & usus, & indigna quæ in nimis arctum compingantur: illud præsertim, quoniam sensu Juramentum debeat intelligi. Itaque ne aut vobis aliquam injuriam faciam nimia prolixitate, aut rei ipsi nimia brevitate: dabo operam ut proxima prælectione, cum *Finali causâ* (quæ nec multa continet dubia, nec multum difficilia) unâ etiam expediam ea quæ de *Interna Formâ* supersunt dicenda.

P R 3E.

PRÆLECTIO SEXTA.

De Juramenti Forma Interna & Causa Finalii.

Continens Casus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Forma Interna, sive interpretatio.*
2. *ubi de sensu juramenti inter partes constat.*
- 3, 4. *An locum habeat Æquivocatio verbalis?*
- 5, 6. ——— *aut mentali. Reservatio?*
7. *Juramentum non eludendum excogitato effu-
gio.*
8. *Quo sensu Juramenta Spontanea sint intelli-
genda.*
- 9, 10. ——— *& quo sensu Delata.*
11. *Quatenus juramenti sensus pendeat ex scopo.*
12. *Juramentum sub conditione.*
13. *De juramenti intentione remotâ & proxima.*
14. *Cum juratur res licita ob malum finem.*
15. *An obligetur jurans non intendens jurare?*
16. *Juramentum urbanitatis gratia.*
17. *Cum quis dubius est juraverit, nec ne.*
18. *Jurans non intendens se obligare.*

S E C T. I.

Formam Juramenti tractandam proposuimus duplicem; Externam, & Internam. *Externa* signorum & verborum, quæ exteriori sensu percipiuntur, rationem continet: quam superiore lectione absolvimus. *Internam*, quæ in verborum sensu & interpretatione, quod est interioris mentis opus, consistit, nunc aggredimur. Verborum autem sensum hic intelligo, non *respectu formularum*, quibus aliquid jurari significatur; (de hac enim inter dignoscendi Juramenti *verba*, dum in externa forma versaretur, ante dictum est:) sed *respectu ipsius promissionis*, quæ jurejurando confirmatur, & in verbis continetur. Res sanè magni momenti, & multiplicis usus: utroque nomine digna omni vestra attentione. Etenim & magni interest pernoscere quo sensu juraveris; quia pejeravit, qui quod promissum est non eo sensu perfecit, quo promisit, aut promittere debuit: nec in solis Juramentis, sed & in Votis, Promissis, Foederibus, Contractibus aliisque conventionibus omnibus, in quibus bona fide agere oportet, omninò videndum ut promissio eo prorsus sensu quo facta est adimpleatur. Ad rem ergo. Juramenti verba, aut clara sint necesse est, aut ambigua.

Casu 42.

II. *Dubium primum* est de Obligatione Juramenti, cujus *verba clara* sunt, & habent sensum manifestum & indubitatum. Ubi quatuor occurrunt casus. *Primus* est, cum verba Juramenti aut Promissionis ita sunt clara, sive *primò*, ex propria sua & communi significatione; sive *secundò* ex recepto loquendi more alicujus gentis vel civitatis; sive *tertiò* ex mutuo consensu partium: ut de eorum sensu inter partes omnino constet. Exemplum

Primi:

Primi: Caius Titio, spondeo me fundum meum Tusculanum tibi daturum, si mihi infra mensem centum aureos dependeris. *Exempla Secundi*: Si Johannes cum Petro linguâ nostrâ vernacula sic contraheret, pro centum marcis, quas tibi debeo, dabo tibi cras de grege meo *centum* oves masculas, Anglicè *For: it hu dzed maris an hundred weathers*: vel, Pro usu-fructu fundi tui solvam tibi quotannis tres *modios* frumenti, Anglicè *Three bushels of whe...*. Quorum in priori exemplo, etsi vocabulum illud *A hundred* sit ita ambiguum, ut nunc idem significet quod Latinis propriè est *Centum*, hoc est *quingies viginti*, nunc majorem summam scil. *sexies viginti*; tamen ex passim recepto per universum regnum Angliæ illius vocis usu, mens ita contrahentium sic esset manifesta, ut de sensu verborum nulla posset oriri lis: quandoquidem *A hundred*, cum de pecuniis sermo est, *Centum* sive *quingies viginti*; cum de pecore, *sexies viginti* denotare, nemo est apud nos qui non intelligat. In posteriore item exemplo, illa vox *A bushel* cum apud Meridionales Anglos ex usu communi *modium* Latinorum *unicum* significet, apud Septentrionales *binos modios*: usus locorum ambiguitatem ejus vocis ita definiret, ut utrovis loco contractus fieret, de sensu tamen verborum inter bonæ fidei viros nulla posset esse dissensio. *Exemplum tertii*: Caii agrum quendam è multis unum fundo suo vicinum Titius emere cupiens, de pretio cum eo aliquoties antè collocutus, ubi cum die quodam convenit, Dabin' mihi, inquit, *agrum tuum* eo quo dixi pretio? Dabo. Jura mihi te daturum. Juro. Etsi de eo agro qui Titii fundo vicinus est peculiaris nulla facta sit mentio: certum est tamen ex antegressis sermonibus eundem illum agrum peculiarem intelligi. Et istiusmodi quidem Jura-

mentum obligat jurantem ad præstandum bona fide id quod promisit eo sensu, in quem manifestum est, si abesset utrinque omnis dolus malus, utrumque contrahentium consensisse. Fidem violaret Caius, si Titio alium aliquem agrum daret, & non eum de quo antè collocuti fuerant : & pactus an huiusmodi acceperet. si non nisi quinquies viginti tradiderit, promissi fidem non implevit.

Casus 43.

III. *Casus secundus* est de Juramento, ubi verba secundum communem morem intelligendi satis ex se clara videntur ; sed jurans tamen non habens intentionem se obligandi in eo sensu quem verba aperte præ se ferunt, sensum alium quendam sibi imaginatur, cujus verba ipsa propter aliqujus dictionis aut phrasis ambiguitatem possunt esse aliquo modo capacia : qui celare cupit audientes, ita ut ipse verba accipiat in alio sensu, quam ab audientibus accipi putet aut cupiat. Hæc est illa, quam cum nonnullis Casuistis & Scholasticis Jesuitæ potissimum tuentur & exercent *verbalis Equivocatio*. Cujus exempla in juramenti Assertoriis serè adducuntur : quia istiusmodi æquivocationis ex ipsorum doctrinâ præcipuus usus est, cum quis interrogatus à Judice non competente, vel non secundum ordinem juris, vel habens aliàs causam veritatem dissimulandi rationabilem, commutat apertum sensum verborum in alium minùs apertum, & ab eâ quâ de re agitur longiùs remotum, prout suis rationibus expedire videbitur. Ut si Ludovicus interrogatus an esset *Gallus*, juraret se non esse *gallum*, scil. Gallinaceum : aut si servus cujuscumque interrogatus *esset* herus intus, juraret *non esse*, id est, non comedere : cum mens interrogantis utrobique sit satis aperta. Idem & in Juramento Promissorio contingere potest : ut si quis belli dux pactus cum hoste *decem dierum* inducias, castra ejus de nocte diriperet ; quòd inter pacificandum

endum dierum tantum mentio facta fuisset, non item noctium. Historiam narrant *Livius* & alii de decem Romanis apud Hannibalem captivis, qui certis conditionibus postquam redituros se in ipsius castra juraverunt ab eo dimissi sunt: (a) quorum unus minimè Romani ingenii homo (inquit ille, (b) alii à duobus id factum narrant) jurisjurandi solvendi causâ commentitio consilio regressus eodem die in hostium castra velut aliquid oblitus, ante noctem comites assequitur. Quæ ipsius fraudulenta calliditas tam turpis existimata est, ut non modò contemptus vulgò (c) *dispretusque* sit, & à Censoribus omnium notarum damnis & ignominiiis affectus; sed & à Senatu comprehendendus, & custodibus publicis datis ad Hannibalem deducendus judicaretur. Defendunt tamen acriter hanc æquivocationem Jesuitæ: ita ut Joh. Molanus Professor Lovaniensis eadem *Johannis Hofs*, contra fidem publicam de salvo conductu datam, eo nomine defendat, quòd *salvum veniendi*, non item *redeundi* veniam habuerit. Eant nunc Jesuitæ & fidenter conquerantur magnam sibi injuriam fieri, quòd docere dicantur non esse fidem cum hæreticis servandam. Nam si isthoc pacto servari possit fides: non est quòd de eâ, cum quibuscunque demum transigi contigerit, aut servandâ aut violandâ multum sint solliciti. Sed Jesuitissimum hunc integris in eam rem editis libris refutarunt, & fusè & solidè Reverendus in Christo Pater *Joh. Mortonus* Episcopus nunc Dunelmensis, *Henr. Masonus*, nostrorumque alii, ab iis qui pleniorẽ hujus rei tractationem desiderant consulendi. Statuendum est interim isto modo jurantem, & equivocè jurando peccare; & tacitâ illâ æquivocatione non obstante obligari in conscientia ad promissum faciendum in eo sensu quem verba ex se reddunt, & sunt apta ingenerare in mente

(a) Liv. 3.
dec. 2.
(b) A. Gell.
7. Noct.
Artic. 18.

(c) *Ut contempti vulgò dispretique sint.* A. Gell. ubi supra emendante Lipsio, cum ante *discepi* perperam legeretur. v. Lips. 1. Elect. 7.

audientium : ni sic fecerit, perjurio non vacare.

IV. Rationes istius assertionis aliquot dudum attuli, confirmandæ primæ nostræ hypothefi : addo nunc alias, sed breviter. *Primò*, quia juramentum debet simpliciffimè & cum affectu intelligi ; quæ summa est illius hypothefeos : cum qua simplicitate pugnat istud quæfitæ ambiguitatis artificium. *Secundò*, quia magna est prophanario nominis divini, cum ut cordis inspectorem & testem invocare, in testimonium veritatis eorum verborum, quæ cum eo quod jurans in corde reconditum servat non concordant. Quod quid est aliud quàm Deum qui nec illudere scit nec illudi, quantum in ipso est impostorem facere & indignæ simulationis patronum ; *Tertiò*, quia ejusmodi æquivocatio ipsi institutioni & naturæ Juramenti adversatur : cujus præcipuus usus est, ut sit (a) ἀντιλογίας πέρας ut finem statuat litibus & controversiis, & ut de rebus alioqui incertis habeatur aliqua certitudo quantum expedit rebus humanis ; cum sit jurisjurandi religio (b) expediendarum litium maximum remedium. Ast æquivocatione tollitur omnis illa certitudo, quæ jurando quæritur : quæ enim potest esse certitudo illius responsionis, cujus sententia incerta est ? Nec expediuntur hac ratione lites, sed augentur magis. *Quartò*, quia sic jurans proximum suum decipit, & sciens fallit : contra quàm exigitur à jurante ne (c) juret in dolo ; & contra veterum formulam illam, *Si sciens fallo*. *Quintò*, quia ut affirmatio & negatio in Assertorio, sic est sponsio in Promissorio Juramento, cum contineat in se responsionem ad quæstionem seu interrogacionem à deferente propositam, nisi sit congrua & apta propositæ interrogacioni, mendacium est non veritas. Nam ex interrogacione & responsione fit una quasi propositio ; quæ omnino

(a) Heb. 6.
16.

(b) 1. r. ff.
de jurejur.

(c) Psal. 24.
3.

nino falsa censenda est, si alio sensu quàm quo proposita est interrogatio, responsio fiat. Neque vero multum adjuvat hac in re istius simulationis patronos *restrictio* illa quâ uti solent, scil. non licere nobis passim hac æquivocatione uti; Sed solum apud non judicem, eumque qui jus non habet exigendi iuramentum; vel qui sine justâ causâ nos adiget ad jurandum, aut rem indebitam petit, aut ex aliquâ simili causâ rationabili. Sed præterquam quod *primò* ista ab eis gratis dicuntur, sine ulla aut Scripturæ aut veteris Ecclesiæ auctoritate, vel etiam solidâ & evidenti ratione: nec tollitur *secundò*, sed nec minuitur istâ restrictione vis eorum argumentorum, quæ jam adduximus in contrarium: sciendum *tertiò*, etsi injusta vis concederetur impedire posse obligationem illam quæ homini fit, quia non est æquum ut ex actu injusto jus sibi quis acquirat, nullam tamen injuriam ab hominibus illatam justam nobis causam præbere posse injuriam faciendi Deo, tollendo sc. illam obligationem, quæ Deo fit ut cordium inspectori; cui, ex omni juramento nostro propter nominis sui invocationem, jus accrescit. *Quartò*, denique, Jesuitica hæc doctrina improbis hominibus pro sua libidine, mentendi & pejerandi licentiam facit: etiam illâ restrictione non obstante; quum eâ manente, adhuc tamen an expediat vel non expediat uti æquivocatione, penes ipsum jurantem solum sit tota judicandi potestas. Ideo si quis ad jurandum præter jus & fas adigatur: aut debet iuramentum simpliciter recusare; aut ipsum in eo sensu quo proponitur sine ulla simulatione vel æquivocatione admittere.

V. *Casus Tertius* huic affinis est de mentali (ut *Casus 44* vocant) *Reservatione* quam eadem prorsus ratione tumentur Jesuitæ, & eadem restrictione definiunt, qua & verbalem æquivocationem. Ut enim in

illâ, ex detortis in alienum sensum verbis prolatis; sic in istâ, ex assumpto aliquo non exterius prolato, sed intus apud se in mente reservato, jurans interrogantem ludificatur. Sic *Sacerdotem* aiunt si à Magistratu hæretico rogetur an sit sacerdos, respondere posse se non esse sacerdotem; nempe Bacchi, aut Apollinis; & *uxorem adulteram*, si à marito Zelotypo de adulterio postuletur, jurare posse se adulterium non commississe, nempe ut ipse dicat. Pariter & in promissorio Juramento, posse viatorem ob vitam redimendam jurare, latroni se certam pecuniæ summam daturum, cum tamen in animo habeat nullam ei dare: dummodo sic intelligat, *Dabo si debeam*, vel *Dabo si apud Magistratum petieris*. Sed ut iisdem fere fundamentis nititur, sic iisdem argumentis evertitur, mentalis hæc *reservatio*, quibus & illa *verbalis æquivocatio*. Tollit enim omnem inter homines fidem & certitudinem. Deum impostorem facit, eos quicum agitur decipit, jurisjurandi finem & usum perverrit, omne genus mendaciis & perjuriis latam fenestram aperit. Quia & *equivocatione* illa tantò perniciosior est ista *Reservatio*, quantò huic quàm illi difficiliùs occurritur. Prævisa vel suspecta potest præcaveri *Æquivocatio*, ita explicando verba in quæ jurandum est, ut nulla subesse possit ambiguitas, nulla reliqua sit evadendi rimula. Ast ne *Reservationibus* hisce quis utatur, nulla prorsus arte vel providentiâ effeceris. Vértumnum hunc quo nodo sic obstrictum teneas, ut non mutatâ subinde formâ elabatur?

* Horat. 2.
Satyr. 3.

————* mille adde catenas,
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.

Juramentum apud nos *Fidelitatis*, eâ verborum
accuratione & studio perscriptum, ut nullus cavil-
lationi

lationi aut effugio locus esse posse videatur; Jesuitæ tamen & sacrificuli, dum sibi quidlibet animo reservandi libertatem reservant, magnâ vultus constantiâ præstare non verentur. Ipsissimam enim illam clausulam, qua verbis conceptis spondent se omnia antedicta fideliter observaturos juxta tenorem verborum à se prolatorum, & juxta eorum verborum apertum & naturalem sensum & sententiam, sine ulla æquivocatione, aut mentali reservatione; intelligunt interim cum alia reservatione, scil. quam tibi dicam.

VI. Habent tamen paratam sibi hanc defensionem, quò se à perjurio liberent: nempe ex oratione *verbali & mentali* unam confici integram orationem compositam, in quâ totâ conjunctim acceptâ nulla sit falsitas. Ut exempli gratia, si sacrificulus verbis prolatis juret *se non esse sacrificulum*: adjectione illâ in animo reservatâ, sed non enunciatâ, *ut tibi dicam*: oratio hæc tora, inquit, ex verbali & mentali composita, si integrè sumatur, erit vera; sc. *Non sum sacrificulus ut tibi dicam*. Nec videtur ratio aliqua ob stare, quin liberum cuique sit orationem suam si libuerit ex terminis vocalibus & mentalibus componere. Cur enim in Precatione, si quis illa tantùm verba *Panem nostrum quotidianum* ore protulerit, reliqua illa *Da nobis hodie* mente solùm cogitaverit; poterit illa integra oratio & licita esse & Deo grata: non itidem licebit in juramento id ipsum facere? Ut huic Jesuitarum argutiolæ plenè respondeatur, primò mirandum non animadvertere acutissimos disputandi artifices hac defensione omnem judiciorum, promissionum, contractuumque humanorum fidem penitus labefactari. Quo enim utuntur argumento siquid haberet ponderis, evinceret sanè non minùs licere istiusmodi reservationibus uti apud legitimum judicem, & in re debitâ (quod tamen

tamen illi dicunt fieri non oportere) quam apud judicem non competentem, aut in re indebita: quum *Oratio ex verbali & mentali composita*, sic omnino ejusdem utrobique aut veritatis aut falsitatis. Et hæc responsio sufficit *ad hominem*: sed *ad rem ipsam* dicendum *secundò*, Orationem ex verbali & mentali eo quo dictum est modo compositam admitti posse, ubi quis secum aliquid solus commentatur, ut in *privatâ meditatione*; aut quando cum solo Deo res est, ut in *precatione vel gratiarum actione*: ast ubi cum hominibus negotium est, ut in *Juramentis*, ubi sic ferendum est testimonium, ut ab aliis audiat & intelligatur, mixtam ex verbali & mentali orationem nullatenus esse admittendam. Hujus discriminis ratio manifesta est: quia tam notum unicuique est, quod ipse intus in pectore suo occultum gestat, quam quod verbis palam enunciat. Deo etiam cui nihil occultum est, vel abditissima cordium secreta

(a) Heb. 4.
13.

(a) *τετραχλισμένα* sunt & perspectissima. Ita ut secum ineditantibus, vel Deum precantibus, quod ad veri & falsi rationem attinet perinde est, sive totum id quod in mente est enuncient, sive partem tantum, sive nihil. Cæterum apud homines, quibus cogitata cordium ignorari necesse est, nisi quatenus sermone, aliòve externo indicio significantur, orationis veritas & falsitas ex iis solis æstimanda est, quæ audientibus aliquid testari possunt. Quod cum reservationes illæ quæ in mente sunt efficere nequeant, in dijudicandâ orationis veritate *verborum prolatorum* tantum, non autem *reservationum mentalium* ratio habenda est.

Casus 45.

VII. *Casus Quartus* respicit post factum. Nam ut antequam juretur, & in ipso jurandi actu, oportet esse propositum adimplendi promissum *eo sensu quo propositum est*, sine aliquâ æquivocatione aut mentali reservatione: ita postquam juratum est

est adsit oportet studium & conatus, ut idoneo tempore fideliter idipsum & eodem sensu quo juratum est adimpleatur sine aliqua evasione aut effugio. Arque ut unum perjurii genus est, inter jurandum detorquere verba in alium sensum, quàm concipiunt audientes: sic alterum perjurii genus est, ubi rectè juraveris, non sincerè agere, sed novo aliquo excogitato commento juramenti vim (salvis tamen verbis) declinare & eludere. (a) (a) Tacit. & Verbis jurisjurandi artes mutantibus, quibus flagitii conscientia inerat, inquit de quibusdam Tacitus. histor. Lepidum recitat ex Herodoto (b) Stobæus (b) Stobæus de Archerimo quodam, qui apud Cydiam alicum nummos aliquor aureos deposuerat. Post aliquod tempus Archerimo depositum repetenti, Cydias præ auri cupidine acceptum negat. Res ad Judices delata: instat actor, negat reus: par utrique confidentia, testes nulli. Placuit iudicibus, quòd deessent aliæ probationes, jurejurando litem terminari. Dies examini dictus. Cydias Interea baculo ferulino scitè excavato nummos incluserat, simulans etiam adversam valetudinem. Die condicto adest, baculum, velut qui è recenti morbo vixdum satis convaluerat, manu gestans. Aris admovendus, Archerimo baculum tantisper tenendum porrigit, dum ipse jurisjurandi solennia perageret. Tradito baculo, tum demum summa cum animi vultusque constantia præstito juramento, fatetur se ab Archerimo aurum accepisse, sed restituisse fidenter asserit. Archerimus & offensus damno & hominis conjunctam cum summâ impudentia summam perfidiam indignatus, baculum à se projectum tam vehemènti ictu pavimento impegit, ut ferula confracta, effusi nummi & Cydiæ fraudem, & totius rei veritatem patefecerint. Id Cydiæ factum ἐν τέχνῃς πεπλασμένον λέγουσι appellat historiæ scriptor, ex arte concinnatum

conciannatam mendacium: qui & idem observat Cydia *καλὸν βίη καὶ ἀσποφω*, velut justam perfidia mercedem, *miserum vite exitum*. Extant id genus exempla in historiis & in vita quotidiana compluria, unde pauca quædam quæ nobis ex usu fient colligo. *Primum*, Homines vel improbos aliquâ saltem Juramenti religione & conscientiâ duci: adeo ut quibus justî & honesti vel nulla vel perexigua ratio est, ex quodam tamen naturæ sensu juramento se putent ad datam firmatamque fidem exolvendam obligari. *Secundum*, pravis affectibus nî fortiter resistatur, periculum esse ne scintilla illa quæ in nobis reliqua est luminis naturalis, ita ab illis aut penitus exstinguatur, aut saltem misere obruatur, ut de perjurio arte aliqua palliando magis, quàm sincerè evitando solliciti simus. *Tertium*, qui perjurii immunis esse cupit juramenti à se suscipiendi verba singula, eorûmque sensum & vim diligenter expendere debere: ut si non debeat servari, ne quidem suscipiatur; si fas sit suscipi, sine fraude & simulatione servetur. Impium est enim *rem sacram* præproperè vorare: & intempestivam, voto jam immisso, *ordini inquisitionem*. Et hæc de primo dubio. Cujus summa est; Juramenti verba ubi sunt ita ex se clara, ut deorum sensu inter bonæ fidei viros nullum possit esse dubium, obligari jurantem in eo sensu quem manifestè reddunt: nec fas esse ipsi, aut inter jurandum, aut postquam juraverit, ea verba, quæ sita in compendium suum interpretatione aliò detorquere.

Casus 46.

VIII. *Dubium secundum*, est, ubi de verborum sensu ambigitur. *Casus* autem sunt tres. *Primus* est, de *Juramentis spontaneis*: ut in illis promissionibus, quæ fiunt ex mero motu propriæ voluntatis, ex animi quadam liberalitate, & non ex debito aliquo justitiæ aut obsequii. Respondetur
com-

communiter & verè; istiusmodi Juramenta esse ex ipsius jurantis mente accipienda; quia unusquisque sui optimus interpret est. Exempli gratia; Siquis apud nos voto, juramento, aut promissione se obstringeret dare alicui prochorrophio aut pauperibus alicujus villæ quolibet mense decem solidos: siquidem nobis *Mensis* nomen ambiguum est, si pauperes illi primam pensionem sibi ex promissio deberi contenderent ad vicesimum octavum diem Januarii, & exinde deinceps reliquas vicesimo octavo quoque die, accipiendo *Mensem* pro quatuor septimanarum spacio, quæ est una ejus nominis significatio: ille contrà non deberi diceret ante ultimum diem Januarii, & sic deinceps, accipiendo *Mensem* pro duodecima ferè anni parte ut in Calendario in duodecim menses totus annus distribuitur, quæ est ejusdem vocis altera significatio: æquissimum est, ut vox ambigua ex ipsius potius quàm illorum mente accipiat. Quia illa pensio non est eis debita ex justitia, & ante factam promissionem; sed ex charitate & vi promissionis liberæ, non alicujus pactionis aut contractus. Et de hoc genere juramenti debent illa verba intelligi, quæ citantur in glossa Juris Canonici, (a) *Patet quod Deus non accipit sic juramentum, sicut ille cui juratur, sed potius sicut qui jurat intelligit.* Sed ut hæc responsio rectius intelligatur, duo sunt observanda. Alterum, quòd hoc in spontaneis juramentis & promissionibus potissimum obtinet, cum *ἡ ἐπαγγελία* diversa sit ratio, ut mox dicetur. Alterum, jurantem in præsentì casu obligari ad promissum servandum eo sensu, quem ipse verbis suis, quo tempore juravit, aut bona fide intendebar, aut voluit ab audientibus intelligi: non autem in eo sensu quemcunque ipsi postea libuerit illis verbis assignare. Deus enim qui aspicit cor, non luditur verbis:

(a) Gloss.
ad c. 22. qu.
5. c. 11.

(b) Gregor. verbis : (b) *Nec debet intentio verbis inservire, sed*
 26. Moral. *verba intentioni.*

7. & habetur 22. q. 5.

Casus 46

(c) *ἐπαγγελία*

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

ἔπαγγελία

IX. *Casus Secundus* est de Juramentis & Promissionibus (c) *ἐπαγγελία*, id est, eis quæ juranti ab alio deferuntur ; sive quæ alius quispiam aliquo aut jure suo aut juris prætextu à jurante exigit. Qualia sunt ea imprimis, quæ à Rectoribus pro autoritate sua subditis imperantur, aut legibus sunt constituta : ut apud nos juramenta *Supremæ Regii & Fidelitatis* ; & ea quæ ex statutis *Academiciæ* ab eis exiguntur qui ad gradus promoventur, aliæque similia. Item ea quæ ex justa

conventionione partium ab alterutro contrahentium postulantur : ut ea quæ in pactis, fœderibus, aliisque civilibus contractibus ad mutuam fidem confirmandum interveniunt. Pro responsione in hoc casu dico, Istiusmodi juramenta regulariter intelligi debere in eo sensu, quem probabiliter judicari potest fuisse ab eo cui juratur, intentum : ita ut jurans teneatur sub pœna perjurii implere quod promissit (si sit res licita & honesta secundum intentionem deferentis, (d) *Verba intelliguntur secundum mentem & intentionem ejus cui fit juramentum*, ait Jurisconsultus. Ratio est, quia cum ob finem hoc juramenti genus suscipitur, ut is cui juratur ex interposita fide habeat aliquam certitudinem, id quod sibi à jurante promissum est impletum iri : de promissione autem adimplenda nihilo certior esset, si verba ex mente jurantis, & non ex sua ipsius mente essent intelligenda. Alia enim ratio est Obligationis, ubi debitum fundatur in promissione : ubi verò promissio fundatur in debito, longe alia. Ipse Deus, qui nemini ex jure

(b) L. qui interrogatus ff. de inter. ex legit. Reñis-
 fime dici non
 secundum
 verbum jurantis, sed
 secundum
 expectationem
 ejus cui
 juratur

quam novit
 ille qui jurat, fidem jurationis impleri. Aug. Epist. 224. Expectationem
 eorum quibus juratur qui deceperit, non potest non esse perjurum. Idem
 Epist. 225.

debitor

debitor est, ex promissionibus tamen suis gratuitis, facit se nobis debitorem: & qui Voto, Juramento, vel promissione spontanea se obligat ad aliquem actum charitatis, contrahit ipso facto debitum. Sed quia hoc debitum non fundatur in jure ejus cui facta est promissio, sed promanat ex mero actu libero & gratuito ipsius promittentis: omnino æquum est, ut ipse sit mentis suæ interpret, cujus potissimum interest, quantum & quatenus & quo sensu intendebat se obligare. Ast ubi contra promissio ipsa fundatur in debito aliquo antecedente; debito scil. aut subjectionis & obsequii ex autoritate superioris, aut justitiæ & pacti ex conventionem partium, quia is cui fit promissio jus habet eam exigendi, & ipsius maxime interest ut promissi fides servetur: ratio postulat ut ex ipsius potius mente & interpretatione, quam ex promittentis sensu, de promissionis obligatione judicetur.

X. *Casus Tertius* est, ubi differens Juramentum *Casus 48.* sensus ambigui, id tantum postulat ut in ea verba juretur; permittit interim jurantis ipsius arbitrio, quocunque voluerit sensu juramenti verba intelligere. Dico, merito suspectum esse debere latentis alicujus doli mali, & proinde recusandum esse viro pio & prudenti oblatum sub tali conditione juramentum: quod mihi videtur triplici de causa improbandum. *Primò*, respectu ipsius Juramenti, in quo requiritur imprimis veritas: oratio autem indefiniri & ambigui sensus ante distinctionem factam non est propositio vera, imo ne propositio quidem; cum debeat propositio, ut ex ejus definitione vel pueris notum est, *verum vel falsum significare sine ambiguitate*. *Secundò*, respectu ejus cui jurandum est: finis enim juramenti proprius est, ut is cui juratur de re prius incertâ habeat aliquam certitudinem: ex verbis autem incerti sensus

sus quæ potest habere certitudo; Tertiò, respectu ipsius jurantis: qui si juramentum sub eâ conditione præstet, aut proximo scandalum, aut sibi laqueum parat. Istiusmodi enim collusio, ne cogitari quidem potest quò spectet aliò, nisi ut aut nostro exemplo alii ad idem juramentum suscipiendum (reluctante licet conscientia) inducantur; quod est proximo scandalum præbere: aut ut aliud aliquid postea à nobis virtute illius juramenti faciendum exigatur, quod aut illicitum sit aut incommodum; quod est nobismetipsis laqueum inducere. Caveat itaque vir prudens, ut sibi his artibus imponi patiatur: alteriùsve cujusquam aut gratiam aut metum tanti ducat, ut escam devoret, cui subesse hamum certò sciat. Sanè ut inter jurandum omnia rectè fiant, expedit ut de verborum sensu inter omnes partes quarum interest liquidò constet: id quod *liquidò jurare* veteribus dictum est:

Sic tamen & liquidò juratus dicere posses.

Et ex veteri formula juratura à deferente juramentum dici solitum est, *Qua de re peto liquidò jures.*

Casus 49.

XI. Sed de his satis. Pergo ad *Dubium tertium*, quod est de sensu Juramenti quoad latitudinem sive extensionem ejus: hoc est, an & quatenus sensus verborum ex scopo metiendus est. *Casus primus* est, ubi Juramenti alicujus causa fuit particularis, verba tamen sunt generalia. Exempli gratia; Juramento *Suprematus Regii* causam dedit *usurpatio Papalis*, qui supremam in spiritualibus jurisdictionem in hoc regno sibi vendicabat: verbis tamen Juramenti ita asseritur *suprematus regius*, ut non Papa solùm, sed & universim omnes alii quicunque excludantur à suprema potestate in hoc regno

regno exercenda. Respondeo, tale iuramentum obligare quoad verba ipsa in ultima sua latitudine. Ratio est, quia legis, licet ex particulari occasione lata; intentio tamen est generalis, omnia ejusdem generis vel rationis incommoda in futurum impedire. Et proinde etsi in præmio legis mentio sapè fiat particularis illius mali quod causam dedit legi ferendæ, verba tamen illa quibus lex ipsa continetur plerumque sunt magis generalia: id quod consultò & data opera factum est à Legum latoribus, ut cætera quæ sunt consimilis rationis simul complecterentur. Ut ergo de sensu Legis, non ex præmio, sed ex corpore statuti (ut loquuntur) responsa petunt Consulti juris: sic & Juramenti justâ interpretatione, non ex præmissa recognitione, aliâve ejus præfatione, sed ex ipso quasi Corpore Juramenti Judicium sumere oportet.

XII. *Casus Secundus* est, quatenus Juramentum sit cum aliqua conditione intelligendum. Respondeo breviter. *Primò*, si verba contineant conditionem expressam, non obligari jurantem, nisi præstita priùs conditione. Ut si Caius promittat Titio se cras daturum centum, si Titius fundum ipsi hodie dederit: fundo non dato, non tenetur Caius promissione. *Secundò*, si conditio nulla sit expressa, debere tamen intelligi omnes illas conditiones sive exceptiones, quæ solent de jure & usu communi subintelligi: nempe hoc vel illud faciam, *Si Deus permiserit, Salvo jure alterius, Rebus in eodem statu manentibus, Quoad potero & licebit, &c.* ut fuit in explicatione secundæ hypotheseos fusiùs antè dictum.

XIII. *Casus Tertius* est de Intentione Remota & Proxima. Videtur enim satisfacisse juramento, qui fecerit id quod intenderat intentione remotâ, & ut finem; etsi non faciat id quod verba ipsa sonant, quæ ferè continent intentionem proximam sonant.

lūm, sive mediorum. Exempli gratia, Si quis voto, juramento, vel promissione reciperet se pauperibus alicujus villæ daturum quolibet mense decem solidos, nihil autem daret toto Januario aut Februario, sed Marrio demum mense daret triginta solidos. Respondeo, jurantem, si intenderat obligare se tantum *ad substantiam rei*, non autem ad ejus rei circumstantiam sive modum, non simpliciter obligari *ad illum modum faciendi*, quem verba insinuare videntur. Unde si exemplo proposito totam trimestrem pensionem exhibuisset primo mense, sine dubio satisfacisset promissioni. Potest tamen fieri, ut per accidens & ex consequenti obligetur & ad ipsum modum rei: quia unusquisque obligatur (cæteris paribus, & si nihil aliud impediatur) eligere in dubiis id quod est tutius. Ut in exemplo jam allato certè tutius est pensionem eo modo quo promissa est solvere; id est singulis mensibus decem portius quàm tertio mense triginta. Tūm ob periculum repentinæ mortis & incertorum eventuum: tūm ad vitandum, qui vel ex neglecta circumstantia oriri possent, mentis scrupulos. Suaderem itaque homini pio, ut cujuslibet sui voti, juramenti, pacti, promissionisque fidem exolvere studeat, juxta verborum & intentionis suæ tenorem, quoad commodè fieri potest, etiam in levissimis circumstantiis: ne minutiora ista contempnendo, aut scrupulos sibi creet non necessarios, aut rebus gravioribus contempnendis paulatim & sensim assuescat. Cæterum illud unum utcumque admonitos omnes velim, ut summam & coronnidem totius hujus dissertationis de Juramenti sensu & interpretatione, magnopere ut caveant, ne sibi nimium hac in re indulgeant; neu benigna nimis & laxa interpretatione, dum cupiditatibus suis plus æquo favent, Juramenti religionem minuant, & se perjurii periculo exponant. Atque hæc de *Formali Causâ* dicta sufficiant.

XIV. De Finali Causâ paucula restant dicendâ. *Causa 32.*

Dubium Primum est, cum promittitur res ex se licita, sed aut malâ intentione, aut ob malum finem. Dicendum *primo*, simpliciter illicitum esse promittere aliquid quantumvis in se licitum, malo fine vel intentione. Ratio est, quia cum quivis unus defectus in quolibet actu humano sufficiat ad hoc, ut totus actus sit malus, (*Bonum enim ex causâ integrâ est, malum ex partiali:*) tunc præcipue defectus ex parte finis, ut qui in moralibus primas tenet partes; quod fere putant id Christi dictum pertinere, (a) *Si oculus tuus fuerit nequam, & totum corpus tenebrosum erit.* Dicendum *secundò*, si quis aliquid alteri jura- verit ob finem inhonestum, sine conditione tamen turpi ab alio præstanda; obligari ad faciendum promissum. Ut si quis fornicæ polliceretur se ei dono missurum rem aliquam preciosam, intendens apud se ipsam eo munere ad impudicos amores pellicere, nullâ tamen ei palam propositâ inhonestâ conditione, teneretur promissionem implere: quod si proponeret ei unâ conditionem inhonestam, non teneretur promisso. Ratio utriusque est, quia rem preciosam licitum est alteri dare: Sed dare sub conditione turpi, illicitum. Dicendum *tertiò*, Quod promissum est sub conditione malâ, præstitâ conditione debere adimpleri, si res saltem sit licita. Ut si quis alteri pro adulterio, aut falso testimonio, aut alio quolibet inhonesto vel turpi officio pecuniæ summam promiserit: teneretur, ubi alter conditionem pactam præstiterit, promissis stare & pactam pecuniam dissolvere. Sic Thamari nurui sui obligatum se (b) *Judas* rectè putavit, pactam scortationis mercedem hoedum promissum mittere. Ratio est, quia etsi pactum fuerit illicitum, tamen res pacta non est illicita: Ergo fieri non debuit, sed factum valet. Et ex antedictis satis claret Jura- mentum illicitum de re licita posse obligare.

(a) Matt. 6.
23.

(b) Gen. 38.
20, 23.

Casus 53.

XV. *Dubium Secundum* respicit jurantis intentionem. *Intentionem* dico, non eam quæ fertur objectivè in *Materiam Juramenti*, sive rem promissam; quâ quæritur, quid jurans intenderit promittere, & quo sensu, & ad quid se obligare: de hac enim intentione modò actum est, cum de Juramenti sensu & interpretatione disseruimus: sed *Intentionem* eam intelligo, quæ fertur objectivè in *ipsum actum jurandi*: quâ quæritur, an intenderit jurare, aut se obligare, vel non. De quâ multa disputant subtilius quam utilius Scholastici. Quæ ex usu sient ad vitæ institutionem pleraque in pauca contraham. *Casus* itaque *primus* est, cum quis ex consuetudine quadam jurandi, incogitans verba profundit juratoria — *ὃς ὅρκου ἐπ' ἀκροῖς αἰὲ τοῖς χεῖρας*. Dico *primo*, certum esse ejusmodi Jurationem esse grave peccatum. Non solum *originaliter*, & ratione causæ; quia profluit ex habitu quodam pravo: sed etiam *formaliter*, & ratione ipsius actus; in quantum actus ex naturâ suâ religiosus, temere fit, non in judicio, & sine debitâ reverentiâ. Dico *secundò*, Juramentum illud, si fuit jurandi actus ex animi præcipitantia prorsus in-deliberatus, non obligare: sed si adfuit aliqua animi deliberatio quantumvis exigua, aliquatenus obligare. Ratio utriusque membri assertionis est: quia ut actus aliquis humanus sit obligatorius, requiritur deliberatus animus, & pro mensura deliberationis, assurgit etiam obligationis mensura.

Casus 54.

XVI. *Casus Secundus*, cum quis honoris aut *urbanitatis gratiâ* (sic enim Casuistæ loquuntur) temerè jurat in re foras illi levi. Exempli gratia, si quis cum altero contendens, & honoris quasi prærogativam ei deferens, ut sæpè fit, juraret se non exiturum domo, non discubiturum ad mensam, non bibiturum; nisi ille alter præiverit, aut
prior

prior discubuerit, aut præbiberit. Imò cum se-
pissimè fiat, ut sic contendendum uterque idem
juret; si ejusmodi juramenta essent obligatoria,
neceffe esset e duobus alterum pejerare; quia
neceffe est alterutrum id facere, quod uterque
juravit se non facturum. Dico *primò* ut supra,
Juramentum istiusmodi esse temerarium, & pec-
cato non carere, quia caret judicio. *Secundò*,
esse tamen obligatorium ex sui natura, nisi forte
fuerit actus omnino indeliberatus. Sed *Tertiò*,
obligationem illam aut impediri posse aut tolli;
ita ut perjurus non sit, qui secus quàm juratum est
fecerit. Nimirum potest *impediri* obligatio, si
intelligatur cum tacitâ conditione sive excep-
tione, hoc sensu, Si tibi placuerit, vel si res meo
arbitrio permittatur, non ibo nisi tu præveris.
Potest etiam *tollì*: quia cum processerit ex re-
spectu quodam ad honorem alterius, potest ille
alter suo jure cedere, & tunc cessabit obligatio;
ut (Deo volente) cum de vinculi solutione agam
plenius ostendam.

XVII. *Casus Tertius*, cum quis dubius est jura-
verit, necne, an teneatur Juramento? Aliqui pu-
tant non obligari: ex illa regula Juris, *In dubiis
melior est conditio possidentis*. Sed quum valeat
illa regula in his tantum, quæ ad commutativam
justiciam pertinent; ut si Cui hæres dubitet an
bona defuncti quæ ad ipsum ex testamento de-
venerunt, benè parca fuerint necne: Alii, & for-
tasse rectius, putant obligari, nisi posse dubitatio-
nem deponere. Ratio, quia in dubiis eligendum
quod tutius: & est certè tutius obligatum se putare,
quàm non obligatum; quia ex illo errore exponit
se ad summum non nisi temporali incommodo, ex
hoc perjurii periculo.

XVIII. *Casus Quartus*: cum quis volens jura-
re, non tamen intendit se obligare, an nihilomi-

Casus 54.

Casus 56.

nus obligetur? Scholasticorum & Casuistarum pluri-
mi, præsertim qui ante Cajetanum fuerunt, ne-
gant obligari. Et quidem excusat se à perjurio
Cydippe Ovidiana istiusmodi defensione.

(a) Ovid in
ep. Cydip.

(a) *Quæ jurat mens est: nil conjuravimus illâ.*

At sanior est Cajetani sententia, & qui eum secu-
ti sunt Scholasticorum, deliberate jurantem, sive
intendat se obligare, sive non, obligare tamen.
Etenim & actus jurandi est ex se obligatorius,
& processit ab animo deliberato: ergo necessa-
riò sequetur obligatio, nisi aliunde impediatur.
Cum ergo obligatio ex jurejurando necessariò &
naturaliter profluat, non est in potestate homi-
nis eam Impedire, vel summovere: nemo enim
potest, positis rerum naturis, earum necessarios
effectus impedire. Annon deberet omnibus lu-
dibrium, qui cum manum & sigillum syngraphæ
obligatoriæ opponeret, profiteretur tamen se nul-
lam habere intentionem semet obligandi? Imò
illa intentionis suæ professione non obstante, an-
non factò ipso obligaretur tamen? Obligatur pa-
riter & qui jurat ipso jurandi actu, quicquid aut
intendit, aut se intendere profiteatur: quia inten-
dens causam, intendere præsumitur & ejus causæ
necessarium effectum.

Atque ita tandem difficilem hanc & diffusam
de Juramenti Vinculo, dissertationem auspice Dei
bonitate, comite patientiâ vestrâ, per quatuor
Cassarum genera deductam, ut potui, absolvi:
reliquam tractationis partem, quæ *de Vinculi So-*
lutione est, propediem (Deo annuente) unica
prælectione complexurus.

PRÆLECTIO SEPTIMA.

De Vinculi Juratorii Solutione; &
de Jurisjurandi usu & abusu.

Continens Casus quinque, & Conclu-
siones totidem.

S U M M A R I U M.

1. In promissorio Juramento quæ veritas requi-
ratur.
2. Solutio vinculi quid sit.
3. Juramentum an sit dispensabile?
4. Potestas Papæ dispensandi in juramentis exa-
minatur.
5. Juramentum an possit commutari?
6. Juramentum subditi prælati potest irritum red-
dere.
7. Juramenti materiâ cessante, cessat & obligatio.
8. Relaxari potest juramentum ab eo cui factum est.
9. Non est illicitum jurare.
10. Jurandi in se mone quotidiano Cacoethes.
11. Non est jurandum sine necessitate.
12. De juramento ab aliis exigendo, Cautiones.
13. Juramentum dubitante conscientia non suscipi-
endum.

S E C T. I.

V Inculi illius sive ligaminis, quod qui jurat ligat super animam suam, & de quo tam multa hætenus differuimus, *Solutio* hodiernum pensum est, & totius propositæ tractationis novissima pars. De qua solutione, antequam ad species descendatur, duo sunt in genere observanda. *Observandum primò*; vinculi solutionem peculiarem esse juramento promissorio, in assertorio locum non habere. Omni Juramento, sive Assertorio, sive promissorio debet inesse *Veritas*: sed cum hoc discrimine, quod ad juramentum Assertorium unica sufficiat veritas de præsentī, cum in promissorio duplex requiratur; una scilicet de præsentī, altera de futuro. *Veritas de præsentī* respicit ipsum *actum jurandi*: & consistit in hoc, ut jurans quando jurat, verum dicat; hoc est, ut mens sit congrua verbis, & ut habeat intentionem servandi id quod promittit. Qui actus jurandi in Promissorio, quoad veritatem & falsitatem omnino convenit cum actu jurandi in Assertorio. Materia enim illius veritatis in utroque actu, cum sit *de præsentī*, transit in quandam quasi necessitatem immutabilem; in quantum Juramentum quamprimum præstitum est, statim aut (b) verum fuit aut falsum: quam veritatem aut falsitatem, ubi actus ille semel transierit, tam impossibile esse mutari, quàm impossibile est id quod factum est infectum fieri posse. *Obligatio* ergo illa, qua tenetur jurans de præsentī verum dicere, cadit super ipsum *actum jurandi*, estque illi actui inseparabiliter conjuncta; & proinde *solvi non potest*, nec à Juramento separari: & juramenti Assertorii præter istam de præsentī nulla est ulterior Obligatio, quia materia ejus est factum aliquod præteritum aut

(b) Unde
Clea ubi
dixit, unum-
quemque eo
ipso tempore
quo jurat aut
iuravit aut
improbat.
apud St. b.
serm. 28.

aut præsens. Sed in promissorio juramento, cujus Materia est res de futuro præstanda, requiritur etiam *veritas* altera, de futuro scil. quæ respicit *Materiam Juramenti*: & consistit in hoc, ut jurans quod promissit efficiat esse verum; hoc est, ut adimpleat promissum. Dum igitur materia juramenti promissorii, nempe res de futuro præstanda, propter futurorum eventuum incertitudinem multiplici mutationi & varietati obnoxia sit: hinc fit, ut *Obligatio* quæ cadit super illam *Materiam*, & quâ tenetur jurans de futuro promissum adimplere, mutabilis sit & à juramento separabilis. Et hoc ipsum est, quod *vinculi solutionem* dicimus. Unde etiam sequitur id quod *secundo loco observandum* est; scil. solutionem vinculi in juramento promissorio non intelligi debere respectu *Obligationis* illius prioris, quæ nascitur *ex veritate de præsentī*, & est ei cum Juramento *Affertorio* communis; sed intelligi solum respectu obligationis posterioris, quæ nascitur *ex veritate de futuro*, & est ipsi propria & peculiaris. Hoc est, Omnis promissorie jurans, ipso facto & vi ipsius actus jurandi, simpliciter & insolubiliter *Obligatur de præsentī* bonâ fide & animo intendere id postea efficere quod promissit: sed postquam juratum est, multis de causis fieri potest ut *non obligetur de futuro* illud ad postea implendum quod antè promiserat & intenderat. Verbo sic, Perjurus est semper, qui (c) *non intendit* quod promittit: non est semper perjurus, qui (d) *non perficit* quod promissit.

II. Ut autem licitè & sine perjurio aliòve peccato non adimpleatur quod promissum est, ex horum altero contingere necesse est: vel quòd nulla ab initio fuerit obligatio, vel quòd ea postea (*solutò vinculo*) sublata sit. Si res promissa erat cum juraretur aut *impossibilis*, aut *illicita*, Juramentum

(c) *οὐ βούλομαι*
ὅτι ἔσται μὲν
ἡ πρὸς τὸ ἐλθόν.
 Cleanth. apud Stob.
 serm. 28.
 (d) Non omnī, qui aliter facturus est quam promittit, in dolo, jurat.
 22. qu. 2.
 cap. animadvertendum.

mentum eâ de re præstitum nullum inducebat obligationem, neque indiget solutione, sed pœnitentiâ: quandoquidem sic jurando etsi admissum sit grave peccatum, nullum tamen vinculum est contractum. Rei enim impossibilis, & rei item illicitæ, nullam esse obligationem ante ostendimus. *Solutio ergo vinculi* supponit antecedentem obligationem: eâque pœtea aliunde sic tolli significat aut saltem impediri, ut qui prius juramenti vinculo ita constrictus tenebatur, ut non liceret ei sub pœna perjurii aliter facere quàm promiserat, ad promissum suum adimplendum jam non ultra teneatur. Itaque quod nunc agitur hoc est, ut certam rationem investigemus, qua is qui se juramenti vinculo obligavit ad aliquid faciendum, possit esse securus in conscientia suâ se ab eo vinculo liberari, nec ad illud faciendum quod promisit ultra obligari. Cujus rei cum quinque omninò modi soleant assignari, singuli sunt à nobis suo ordine examinandi.

Casus 57.

III. *Primus Casus* est de Dispensabilitate Juramenti: An & quatenus Superioris dispensatio ejus obligationem tollere valeat? *Dispensatio* autem, ut ea vox communiter accipitur, exemptionem significat alicujus personæ à lege communi factam ex speciali indulgentiâ ab habente auctoritatem. Ut si quis legi alicui subditus, Principis beneficio ex speciali gratiâ ab illius legis obedientiâ eximatur: & ut fieri quotidie videmus in Academicis, ubi ex rationabili causa dispensationes solent concedi particularibus personis, ut liceat eis in aliquibus aliter quam statutum est facere. Fundatur autem *dispensationis jus* in *Emmentia* illa, qua postulat ut de rigore legis nonnunquam aliquid remittatur ut æquitati sit locus. Cur enim leges necesse esset verbis generalibus ferri, & ad id respicere quod communiter & plerumque bonum & utile est publico;

publico; quod tamen sæpius contingere potest esse *pro hic & nunc* inutile vel saltem minus bonum æquum utique visum est, ut ubi observatio ejus quod lege sancitum est videtur esse alicui privatz personæ valde onerosa vel incommoda, & ex ejus omissione publico non multum incommodari, Princeps vel alius legitimus superior potestatem haberet determinandi legem in eo casu non videri servandam: & hoc est quod dicimus in lege dispensare. Quam autem potestatem habent *Principes seculares* dispensandi in legibus suis, eandem sibi arrogant *Pontifices Romani* dispensandi in votis & juramentis. Quorum in hoc genere audaciam, dum subditos Regum à fidelitate sua absolvunt, Principum contractus & scœdera rescindunt, Votorum & Juramentorum vel artificiosa quæque vincula commutando, relaxando, dispensando, contraria jubendo, aliòve artificio pro libitu & utilitate dissolvunt, utinam eorum nonnulli, qui rectissime damnant, non pessime mutarentur. Sed enim ut alii *de facto* exerceant, solus interim Papa vendicat sibi quasi *de jure* debitam hanc dispensandi in juramentis potestatem. Conquesti sunt graviter hac de re, & in papalium dispensationum abusus acriter inveci, etiam ante Lutherum multi, ad quorum scripta remitto istarum rerum studiosos; atque aliquo argumentis contendo Juramenti vinculum esse simpliciter indispensabile, ita ut nec Papa nec alius quisquam ullam habeat omnino potestatem cum eo dispensandi. *Primò*, quia obligatio Juramenti est de Jure Divino Naturali: Jus autem naturale non subest foro humano; quum Deus solus sit author & dominus naturæ, nec hactenus poverit unquam ostendi, Deum ulli hominum generi aut ordini auctoritatem concessisse dispensandi (b) in his quæ sunt juris naturalis. *Secundò*, quia concessa

(b) Et tamen de Papa sic glossa, Dico quod contra jus naturale potest dispensare. ad 15. qu. 6. cap. auctoritatem.

hac

hac dispensandi potestate; everteretur funditus præcipuus juramenti finis, qui est assecuratio (ut ita dicam) rei promissæ: nullam enim posset habere certitudinem is cui juratur impletum iri quod promissum est, si cum jurante posset dispensari ne impleret. *Tertio* quia juramentum eodem ipso actu & in eodem instanti, quo jurandi inducit obligationem servandi promissionem, acquirit etiam simul ei cui juratur *jus* ad rem promissam: qui duo effectus Juramenti ita conjuncti sunt, ut posito altero vel sublato, alterum quoque necesse sit simul poni vel tolli. Si ergo supponeretur dispensatione tolli obligationem jurantis, sequeretur eadem tolli quoque *jus* ejus cui juratur. Et inde etiam ulterius sequeretur, dispensationem illam aut *inanem* esse aut *iniquam*: inanem & supervacaneam, si volente eo cui juratur fieret; si invito, iniquam & injustam. Illo enim volente, remitti potest obligatio (ut mox ostendam) etiam sine dispensatione: nolenti autem *jus* suum adimere, injuria est. *Quarto*, quia in Juramento promissorio non tantum proximo fit obligatio, quatenus est *promissorium*; sed & Deo, quatenus est *Juramentum*. Ergo dato sed non concessio, prælatum habere potestatem tollendi obligationem, quâ homo obligatur homini respectu promissionis: præsumptio tamen esset non ferenda, si terra & cinis assumeret sibi potestatem tollendi auctoritate suâ obligationem, qua homo obligatur Deo ut testi & vindici. *Quinto* denique quia dispensatio humana est res *fori externi*: obligatio verò juramenti est intus in conscientiâ, quæ uni Deo subest ut judici, & in quam homo non habet imperium. Quisquis ergo vendicat sibi *jus* dispensandi in Juramento, assumit sibi potestatem divinam erigendo sibi tribunal in foro interno, & exercendo dominium in hominum conscientias.

Et

Et est ipsa dispensatio invalida, & de jure nulla: sicut sententia prolata à Judice in foro non suo, quia prolata est à non Judice, est ad omnem juris effectum invalida.

IV. Torquent hic se mirum in modum Dispensationum Patroni, ut primi argumenti (quod sibi met unum obijcere solent) vim declinare videntur. Sudant nimirum hoc saxum versando, (tuendam enim sibi vident utcumque Papæ hac ex parte auctoritatem, ne culinæ suæ malè sit,) nec tamen proficiunt hilum: dum quo se solidè tueantur non habent, nec inter ipsos adhuc unquam convenire potuit, quo jure Papa hanc sibi arroget dispensandi potestatem. Quod vel unum malæ defensionis conscientiam arguit. Quemadmodum enim in bello suscipiendo, sic & in exercenda potestate, causa quæ parum constanter assignatur, facile præsumitur esse parum justa. Sunt imprimis qui potestatem hanc dispensandi in Juramentis & Votis, ab illa absolutâ & Oecumenicâ Papæ auctoritate arcessunt, quâ mundi dominus est, & totius Orbis Imperator. Quia enim omnis jurans aut vovens est Papæ subditus: propterea inquirunt, in omni voto aut Juramento subintelligi debere illam conditionem, (a) *si Domino Papa placuerit*. Unde sequitur, quamprimum Papa significaverit (id quod dispensando facit) sibi non placere ut ratum sit quod juratum est, obligationem protinus cessare. Quæ sententia si obtineret, posset Papa pro libitu suo juramenta quævis rescindere, sive subesset justa aliqua causa, sive non. Rejectâ itaque hac crassiore sententiâ, alii, inque his moderni aliquot Jesuitæ, negant Pontificem dispensare posse in Juramentis, aut regum contractus dissolvere, neque id ab eo fieri, propriè loquendo; tollendo scil. obligationem, aut (stante obligatione) ab ea eximendo privatam aliquam personam:

Opin. 1.

(a) Richard
in 4. di-
stinct. 38.
art. 9. v.
Sayr. 6.
clav. Reg.
11. num. 3.

Opin. 2.

(b) Bona-
vent. Palu-
danus An-
toninus, &c.
apud S. yr.
ubi supra
num. 9.

personam: sed dicunt eum dispensare *improprè* tantum; (b) declarando scil. Juramentum in eo casu non obligare, propter aliquod bonum quod impediretur, aut malum quod sequeretur, si Juramentum illud servaretur. Sed contrà, præterquam quod res ipsa clamat, Papam hac in re potestatem exercere plusquam declaratoriam, aut (quod tantundem est) sub declaratoriæ potestatis obtentu posse eum de Fœderibus, Votis, Juramentis & Contractibus Regum & aliorum quorumcunque pro suo arbitrio statuere: quum sit ipse in hoc casu supremus ac solitarius Judex, cujus sententiæ omninò stari oporteat sine aliqua appellatione. Vel *primò*, apertè *causa justa* est, cur non debeat res Juramento promissa præstari, ut si sit impossibilis, turpis, inhonesta, vel quovis modo illicita: & tunc potest jurans propriâ auctoritate, imò verò tenetur retractare quod juravit, non expectatâ Papæ vel alterius cujusquam dispensatione: ubi enim nulla est obligatio, conscientia libera est, nec dispensatione opus est. Vel *secundò*, Aut *nulla* apparet *justa causa* cur non servetur fides juramento data: & tunc omninò servanda est: & peccat quisquis dispensationem aut petit aut concedit; quia manet obligatio, quæ humanâ auctoritate tolli nec potest nec debet. Vel denique *dubia res* est, nec satis constat propter aliquas difficultates ex utraque parte utrum jurans teneatur adimplere quod promissit: & tunc quidem utile erit viros Divini Juris peritos, prudentes & pios consulere, & ex ipsorum sententiâ quid factò est usus statuere. Quâ in re, cum peritiâ magis quàm potestate constet, cur potiores sint Papæ quàm alterius cujusquam partes non intelligo; nisi certum esset Papam ceteros pietate & prudentia anteire: quod non est credibile, certe non est necessarium. Alii *Tertiò*, declaratoriâ

claratoria hæc dispensatione non contenti, ut quæ Pontificiam potestatem nimium imminuat, responsionem excogitarunt miræ subtilitatis: nempe prælati (c) dispensatione re verâ tolli Juramenti obligationem, quæ est Juris Divini Naturalis; non tamen propterea dicendum, prælatum dispensare in Jure Divino & Naturali. Quia inquit, Lex illa Naturæ Divina est, ut juramentum quandiu vis ejus & obligatio manet servetur: & cum hac lege Prælati non dispensat, sed per dispensationem suam tollit illam juramenti vim, quâ jurantem ante dispensationem verè obligavit. Sed hæc subtilitas si ad vivum refecetur, aut mera nugatio est & nihil dicit, aut implicat contradictionem: & eam etiam refellit *Jesuita* (d) *Achorius*: qui tamen & ipso eo nomine (e) *Sayro monacho* vapulat. Sic isti Cadmei fratres, dum se mutuis ictibus conficiunt, nec certam defensionis suæ rationem asserre valent, causam quam tuendam susceperunt defendi non posse reipsa confitentur. Concludo itaque nec Papæ, nec Principi, nec Synodo, nec Senatui, nec ulli Prælato vel Ecclesiastico vel seculari jus esse in foederibus, contractibus aut Juramentis dispensandi; aut quenquam à vinculo quo ante factam dispensationem obstrictus tenebatur absolvendi.

V. Isti de dispensatione quæstioni primæ, proxima est ei affinis de *Juramenti Commutatione* quæstio, sive *Casus Secundus*. Est autem *Commutatio* (ut ipsum nomen indicat) nihil aliud quam translatio obligationis ab unâ materia ad aliam; quæ sive major, sive minor, sive æquivalens, videtur esse aliquo respectu commodior. Differt autem *Commutatio* à *Dispensatione* quodammodo sicut *Species* à suo *Genere*, vel *Pars* à suo *Toto*. Si enim sufficeret ad solvendum vinculum tam una quam altera: solveretur & vinculum ex *Toto* per *Dispensationem*.

(c) V. Sayr. num. 10, &c.

(d) Part. 2. Instit. lib. 6. cap. 1. dub. 4.

(e) Sayr. 6. cla. Reg. 11. num. 12.

Casus 58.

Dispensationem, per Commutationem verò *ex parte* solum. Summa doctrinæ Casui. arum de Commutatione fere hæc est. *Primo*, posse privatum quemvis sua auctoritate sine superioris dispensatione commutare votum aut Juramentum in id quod est *evidenter melius*. Quod confirmant exemplo ipsius Dei, qui promissa sua temporalia non semper implet ad literam, sed sæpè ea commutat in melius: & adducunt in hanc sententiam dictum Gregorii. Propositum aut promissum non infringi, qui in melius id commutat. *Secundo*, non posse commutari promissum in id quod est *evidenter pejus*, aut de quo dubium est an sit melius, sine auctoritate superioris, qui habet legitimam potestatem in ea parte judicandi & determinandi. *Tertiò*, Commutatione omnino tolli obligationem præexistentem à materiâ priori: & induci de novo obligationem in materiâ diversâ. Sed tota ista doctrina falso nititur fundamento, *dispensabilitate* scil. Juramenti; quæ cum nulla sit, ut modò probavimus, ruat necesse est hæc ei superstructa *Commutatio*. Dico ergo breviter; non posse remitti vel solvi juramenti vinculum, aut ex toto per Dispensationem, aut ex parte per Commutationem sine consensu omnium partium. Præcipuè autem requiritur consensus ejus cui juratur; quia ei jus acquiritur quod sine ipsius consensu non debet ei surripi. Exemplum autem à Deo sumptum non est simile: quia *promissiones Dei*, ut sunt omnes gratulæ ita temporales sunt etiam conditionales, & intelligendæ cum exceptione crucis, & beneplaciti sui utilitatis nostræ. Nec vero est *Voti & Juramenti*, respectu commutationis ratio per omnia similis. *Votum* enim cum soli Deo nuncupetur, poterit fortasse voventi aliqua licentia concedi permutandi id ipsum in aliud quod sit *evidenter melius* & Deo gratus; cum nulla fiat
istâ

istâ permutatione injuria alicui tertiæ personæ; ut in *Juramento*, quod homini factum est, fieret illi homini (a) *injuria*, si absque ejus consensu & præter ipsius voluntatem in aliud commutaretur. Ut si Caius juratus solvere Titio decem libras, daret ei equum decem librarum pretio æstimatum; non censendus esset satisfacisse Juramento. Iniquum enim, ut quis cogatur rem sibi debitam commutare invitus. Neutro ergo istorum modorum solvi potest juramenti vinculum, aut obligatio tolli.

(a) Nemo potest mutare consilium in alterum injuriam. l. 75. de divers. reg. Jur.

VI. Sed posse videtur reliquis qui supersunt tribus modis: *Irritatione* scil. Superioris, *Cessatione* Materix, & *Relaxatione* Partis. *Casus* ergo *Tertius* est de solutione vinculi per Irritationem à Superiore factam. Significat autem *Irritatio* (sic enim, barbarè licet, cum Casuistis loquendum est,) actum legitimi superioris, quo autoritate sua irritum facit sive annullat juramentum à subdito sine ipsius consensu præstitum. Rescindere enim posse legitimum superiorem vota & juramenta eorum qui sub ipsorum sunt potestate, & non sui juris, fusè docet (c) hoc ipso capite *Moses*: uti nos ubi de Causa efficiente egimus (d) antè ostendimus. Ratio est, quia is qui alienæ potestati subest, non est sui juris, non habet potestatem se obligandi in iis rebus in quibus subest, nisi ex voluntate superioris cui subest, & proinde non debet aliquo actu suo inducere sibi obligationem sine illius consensu, vel expresse, vel rationabiliter præsumpto. *Jura* enim *Prelatorum* in subditos, ex lege Dei immorâ & æternâ, perpetua sunt. *Officia* insuper *Subditorum* erga prælatos, obsequiique jus & subjectionis, ex eadem perpetuâ lege, perpetua sunt & indispensabiliter obligatoria. Quæ obligatio antecedens (ex tertia nostra hypothese) impedit effectum Juramenti subsequenter, ne pos-

Casus 59.

(c) Num. 30.
(d) Praelect. 4. num. 5.

fit obligare: semper enim obligatio prior præjudicat posteriori; & irritum facit omnem actum induktivum novæ obligationis sibi contrariæ. Dicendum ergo in hoc casu, primò, non debere subditum in iis rebus in quibus alteri subest, jurare se facturum quiddam, absque præsumpto saltem superioris sui consensu. Secundò, si juraverit & res sit licita, obligari ad faciendum quamdiu non videtur id esse contra voluntatem, dignitatem, aut utilitatem superioris. Tertiò, superiorem, si expressio consensu suo, sive antecedente sive subsequente, promissionem subditi semel confirmaverit, (c) non posse eandem postea irritam facere, aut obligationem ejus tollere. Quartò, si superior quamprimum rem rescierit, statim dissensum suum palàm & peremptorie subdito significaverit, prohibueritque id in quod juratum est fieri: cessare continuò obligationem illam Juramenti transitoriam; & subditum vi obligationis officii, quæ permanens est & perpetua, teneri contrà quàm juraverat facere. Unde si quis alienæ potestati subditus, puta domini aut patris aut principis vel sponte suâ, vel vi & metu adductus, aliquod fortè Juramentum præstaret, in quo dominum, patrem aut Principem si adesset non fuisse consensurum crederet: jurando peccavit contra officium debitum, & omnino tenetur illud juramentum ut officio suo contrarium, non servare. Stet ergo solvi vinculum Juramenti ex irritatione legitimi superioris.

(c) Quod semel placuit, amplius displicere non potest. 21. reg. jur. in 6.

Casus 6o.

VII. Casus quartus est de solutione vinculi per cessationem materiæ, aut mutationem aliquam notabilem factam circa causam Juramenti principalem. Tunc enim cessasse materiam censendum est, cum rerum status inter tempus jurandi & tempus adimplendi ita immutatus est, ut si quo tempore jurabatur prævideri potuisset is qui postea

stea insecutus est rerum status, non omnino juratum fuisset. Respondetur breviter, cessante Juramenti, Voti aut promissionis materiâ, cessare simul ejusdem & obligationem: quemadmodum in naturalibus & artificialibus, deficiente materia, deficere necesse est & actionem agentis. Nec enim potest ignis urere, si desit materia combustibilis: nec faber, ni adsint ligna, scamnum facere. Si quis ergo miles juret obsequium belli Imperatori: finito demum bello, cum ipse defuerit esse imperator, non ultra tenetur ex juramento obsequium ei præstare. Et si pater aliquis juraret, se testamentum in quo filium instituisset hæredem, nunquam mutaturum: comperto tamen postea filium hæredem institutum patri venenum miscuisse, pater non ultra tenetur juramento, sed eo non obstante poterit mutato testamento alium hæredem instituere. Idem dicendum est, cum quis juravit statuta alicujus Collegii sive communis sibi prælecta observare: si postea contigerit ea statuta revocari vel abrogari, jurans absolvitur à vinculo illius Juramenti. Ratio est, quia radice obligationis sublatâ, tollitur unâ pullulans inde obligatio: fuit autem *Materia* illa quæ causam dedit jurationi, radix ejus obligationis quæ ex illa juratione insecuta est. Juramentum enim (a) sequitur naturam & conditionem actus cui adjungitur, id est, *Materiæ* circa quam versatur, sicut accessorium sequitur naturam sui principalis (b): & quæ accessorium locum obtinent, inquitur jurisconsulti, extinguuntur, cum principales res peremptæ fuerint.

(a) 42. Reg. Jur. in Sexto.

(b) l. 2. ff. de pecul. legat.

VIII. *Casus ultimus* est, de solutione vinculi *Casus 61.* per *Relaxationem Partis*, ejus scil. cui juratum est: ut si Caius Titio aliquid promiserit, an remittente Titio obligationem, Caius promissi religione exsolutus sit? Ubi imprimis observandum hunc lo-

quendi modum *Remittere Juramentum*, & alium ei consimilem, *Juramenti gratiam facere*, apud bonos auctores non uno semper sensu accipi. Sumuntur enim interdum cum relatione ad *Juramentum præstandum*, & sic is dicitur alteri remittere juramentum, vel juramenti gratiam facere, qui cum alter ille paratus est jurare, contentus voluntate non postulat ab eo iuramentum, sed injurato credit, vel aliâ quacunque de causa jusjurandum ab eo, à quo exigendi jus habet, non exigit. Plerunque tamen sumuntur cum relatione ad *Juramentum prælitum*: & sic is dicitur alteri remittere vel gratiam facere, qui ei id quod promissum est condonat, nec rem virtute juramenti debitam, cum exigendi jus habear, exigit. Sic de

(a) Sueton.
in Tiber.
cap. 35.

(b) l. 38. ff.
ad municip.
pal.

Tiberio Suetonius. (a) *Equiti Romano jusjurandi gratiam fecit ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se antea nunquam repudiatum juraverat. Et Imp. Antonius & Verus rescripserunt* (b) *gratiam se accere jusjurandi ei qui juraverat se ordini non interfuturum, & postea Duumvir creatus est. Et hæc est ista remissio sive gratia Juramenti, quam Relaxationem vocant Casuista. De qua dico primum, Relaxationem istam in Juramentis, foederibus, Pactis, aliisque Contractibus humanis locum habere, non item in votis. Ratio discriminis est, quia Vota Deo fiunt ut parati: ab homine autem ea sola relaxari fas est, quæ homini facta sunt. Dico secundò, si juretur in gratiam alterius, id est per respectum ad honorem, obsequium, utilitatem, aliudve ejus bonum vel commodum: juramentum non obligare, nisi is in cujus gratiam juratur, id gratum ratumque haberit. Sicut juris nostratis interpretatione, non obligat Caium ad solvendum Titio centum Chirographum, etsi Cui manu subscriptum, sigilloque firmatum; nisi id Caius Titio Tradiderit, Titiusque aut*

aut alius ejus nomine & vice sic traditum acceperit. Dico *tertiò*, Juramentum sic praestitum, si is cui juratur ratum habuerit & velit servari, non posse (c) ab alia quacunque tertia persona relaxari. Ratio est, quia nemo potest jus alteri acquisitum, nisi ipse consenserit, adimere. Unde sequitur quod ante diximus, per dispensationem tertiae personae non tolli obligationem juramenti, absque consensu partium. Dico *quartò*, si is cui juratum est remiserit jusjurandum & nolit servari; jurantem obligatione protinus solvi nec in conscientia teneri id facere quod se ante facturum juraverat. Ergo Casus Titio jurans solvere centum, si postea Titius ei debitum remiserit, non ultra tenetur juramento. Ratio est quia potest quilibet suo jure cedere; & rem sibi debitam condonare. Debito autem soluto, (d) cessare ipso facto obligationem necesse est; cum terminus obligationis sit debiti solutio, ut ex obligationis definitione patuit, sicut apud nos, ex ipsa formulâ syngraphae obligatoriae constat, solutâ pecuniâ obligationem solvi. Si dicas debitum hic non solvi, quia promissum non impletur: Respondeo, ad omnem juris effectum perinde esse sive realiter impleatur, sive ab eo cujus interest pro impleto habeatur. Ratio est, quia *acceptatio* ejus cujus interest, est interpretativè *acceptio rei*: atque ita, cessante quasi materia, cessat obligatio, eadem ferè ratione qua in proximo antecedente casu dictum est. Et hoc ipsum est quod (e) *Acceptilationem* Juris-Consulti vocant per quam (civilem licet solutionem, & non veram) non minus tamen obligationem tolli docent, quàm per veram solutionem. Si iterum dicas, ut relaxatione tolli possit obligatio homini facta, videri tamen obligationem Deo factam non ita: sicut antè responsum est casu Juramenti metu extorti. Respondeo, ex rela-

(c) Non debet alii nocere, quod inter alios actum est. l. 10 ff de Jurejur.

(d) Tollitur omnis obligatio solutione cum quod debetur. l. 1. inquit quibus modis toll. oblig.

(e) Est acceptilatio imago solutio, ibid. v. tit. de Acceptil. ff. 46. s. & l. 1. In tit. 3. 30.

xato eo quo jam dictum est modo vinculo nullam fieri Deo injuriam, sicut fit in violatione Juramenti coacti: quia promissio facta præcisè in favorem alterius, in Deum dirigitur solum ut testem promissionis homini factæ, & vindicem violatæ ejus fidei quæ alteri astringitur: quam fidem cum non violarit, sed promissioni satisfecerit, omni prorsus obligatione solutus est, & apud Deum & apud hominem. Dico *quintò*, solutionem vinculi quæ fit per relaxationem partis, eousque extendi, quo parti relaxanti placuerit; ut si Caius Titio juraverit solvere centum. Titius autem ei postea quinquaginta remiserit; solvitur obligatio

(g) In parte
debiti acceptilatio fieri
potest. l. 1. i.
Inst. 2. 30.

(g) *ex parte tantum non ex toto.* Tollitur scil. vinculum quoad quinquaginta remissos, manet quoad quinquaginta non remissos. Rursum, si Caius Titio juraverit solvere centum infra viginti dies, Titius autem videns Caium non posse constituto die sine aliquo suo incommodo pecuniam solvere, concedat ei adhuc viginti dies alios: Relaxatio hæc quæ fit per dilationem sive prorogationem temporis, eatenus solvit Juramenti vinculum, ut non teneatur pecunias solvere prout initio juraverat intra dies viginti; tenetur tamen, idque ex primi juramenti vinculo intra dies quadraginta easdem solvere. Dico *sextò*, Relaxationem partis valere ad vinculum juramenti solvendum, quantum ipsius interest: non tamen valere in præjudicium tertiæ personæ. Ratio est, quia potest quilibet per actum suum de jure proprio quantum vult remittere: Sed non potest quisquam de alieno jure quicquam demere, ipso vel inconsulto vel invito. Debet itaque unusquisque sic cedere jure suo, ut salvum sit interim alteri cuique jus suum. Sic Abraham de bonis jure belli acquisitis post reportatam de quatuor Regibus victoriam, Gen. 14. (b) jure suo cessit, cum suam prædæ partem

(b) Gen. 14.
22. --- 24.

rem Regi Sodomorum universam condonavit; reservatâ tamen tribus Ducibus belli sociis quæ eis obtigisset justa portione. Unde Caius juratus solvere Titio & Julio centum, si Titius ei suam partem debiti condonet, solutus est Juramenti vinculo quoad illam partem quæ Titio debebatur; manet tamen obligatio quoad partem Julio debitam. Ex eodem fundamento fit, ut *relaxatio partium* ex consensu nihil efficiat in *contractu Spontaneorum*. Quia ibi non utilitas tantum hominis spectatur, sed & Institutum Dei: cui magna fieret injuria, si contractus ille etsi ex communi contrahentium consensu violaretur. Quia virtus illa & efficacia quam habet hæc de qua nunc agitur relaxatio ad tollendam obligationem, supponit actum illum qui obligationem induxerat, non spectavisse ad aliud aliquid, præter bonum & commodum partis relaxantis tantum. Si alterius cujusquam intersit ex aliquo suo jure Obligationem non solvi, Obligatio non solvitur.

IX. Eorum igitur quæ de *vinculi Juramentarii solutione* hætenus dicta sunt, breviter hæc summa est. Nec *dispensatione* alicujus superioris nec ulla *commutatione* solvi posse Juramenti vinculum, quin ut jurans adhuc in conscientia suâ obligatus maneat, adimplere id quod promissit. Sed posse tamen id vinculum aut *rescindi* & irritum reddi auctoritate superioris legitimam potestatem habentis, aut deficiente materia cessare, aut ab eo cui promissio facta est *relaxari*, ita ut obligandi vim penitus amittat. Absoluta jam tandem (Deo auspice) pro modulo tenuitatis meæ, quâ potui brevitate, perspicuitate, fide, promissâ cum hoc publicæ professionis munus auspicerer tractatione: Coronidis loco, monita quædam pauca, velut *Corollaria*, quæ nobis ad vitæ conscientiaque institutionem ex usu esse poterunt, de *Juramentorum*

usu & abusu, attexenda duxi. Idque non per modum paræneseos, ut solent Oratores sacri in conscionibus ad populum, sed memores nos in Scho'â docere, non Ecclesiâ, per theses quasdam sive Conclusiones Practicas breviter propositas & dilucidè explicatas.

X. *Conclusio Prima*, & est contra Anabaptistas & Socinianos. *Juramenti usus est licitus*. Probatur primò, ex usu veteris Testamenti. Jurabant pii (a) Patriarchæ: Jure-jurando terminari controversias instituit in lege (b) Moyses: conditiones in jurando observandas præscripserunt (c) Prophetæ. Neque potest reddi justa aliqua ratio, cur piis sub veteri Testamento jurare licuerit, fidelibus sub novo non item liceat; cum non pertinuisse jusjurandum ad legem Ceremoniarum per Christum abrogandam, & ex ejus *sine* patet, cujus est perpetuus usus; & ex *formâ*, quæ nihil videtur habere cum typo commune. *Secundò*, ab exemplis (d) Dei (e) Angelorum, (f) Apostolorum; quorum illi ἀνδραπονορθῶς, hi historicè & κατὰ πρόν in sacra scripturâ sæpè jurantes inducuntur. *Tertiò*, à consuetudine omnium populorum: qui ductu luminis naturæ ad fidem firmandam in civilis societatis commoditatem jurandi religionem adhibendam censuerunt: quo nullum potest esse Legis naturalis indicium certius. *Quartò*, à *sine* Juramenti; quæ est confirmatio fidei in rebus dubiis, ubi aliæ probationes deficiunt. Qui finis cum sit necessarius ad tollendas & terminandas lites: media ad illum finem necessaria, necesse est ut sint saltem licita. *Quintò*, à naturâ Juramenti, nihil in se continens quod sit intrinsecè malum. Neque enim malum est *Actus Religiosus*; neque malum est *Rei dubiæ confirmatio*; neque malum est *Divini Testimonii advocatio*: ex quibus quasi membris integratur

(a) Gen. 14.
22. & 26. 31.
& 31. 53.
(b) Exod.
22. 11.
(c) Jer. 4. 2.

(d) Gen. 22.
16.
Psal. 140. 3.
Heb. 6, & 7.
(e) Dan.
12. 7.
Apoc. 10. 5.
(f) Rom. 1.
9. & 9. 1.

integratur juramenti essentialis definitio.

XI. Conclusio secunda. *Juramenti usus in sermone quotidiano non est licitus.* Probatur primò, à natura juramenti. Quia actus omnis religiosus, cum sit pars cultus Dei, debet præstari cum debitâ reverentiâ, & cum aliquâ animi cum præparatione tum attentione: quæ omnia abesse necesse est, cum temere adhibentur & sine judicio, vel incautis & incogitantibus excidunt verba juratoria. Secundò, à fine Juramenti, quæ est rei dubiæ confirmatio. Quum in sermone quotidiano de rebus ferè levibus colloquia ferantur, quæ aut non sunt dubia, aut non tanti ut egeant religiosa confirmatione. Aut si tanti essent, non multò confirmator esset fides apud eos quicum agitur, ex (c) ejus hominis juramento, qui temerè & (d) multùm jurat: cujus ferè ea est apud plurimos existimatio, ut ei vel injurato credatur, si putetur vera dixisse; vel jurato non credatur, si putetur falsa. Tertiò, à causâ unde promanant ejusmodi juramenta. Quæ vel est vitiosus habitus, ex longo usu & pessimâ consuetudine contractus, & ejusmodi habitus cordis prophani, & tantum non at fructus & indicium est: vel effrænâ aliqua animi perturbatio, velut impotentis iræ, aut intemperantis lætitiæ; quibus dum calent animi, facile dispunt in contumeliam Dei. Quò mihi videntur quasi peculiariter respicere verba illa Jacobi c. 5. vers. 12. *Ante omnia, inquit, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, &c.* Hortatus nempe erat fideles ad ferendum patienter injurias versibus aliquot immediate præcedentibus: & versu sequente docet quibus se rebus exercere deceat hominem Christianum, sive doleat, sive læretur. Locus sanè dignus, in quo explicando docti viri sese exerceant, & cujus scopus & vis ex verborum serie, aliquantò quàm ab Interpretibus

(c) ὁ αὐτὸς
δ' ἐγὼ ὅρκους
ποιῶ, αὐτὸς
ὅρκους αὐτὸς.
Æschyl. apud Stob.
ser. 27.
(d) σὺ ποτὶ
Philos.

pretibus factum est, accuratius investigetur. Poterit fortassis obiter in hanc rem aliquid compendii afferri ex ista qualicunque verborum (ut mihi sonare videntur) paraphrasi. “ Ponite vobis ante
 “ oculos veterum prophetarum & piorum exempla. Si quid mali patimini, eorum sequimini
 “ patientiam. Si illud assequi non potestis, *περὶ*
 “ *πρὸς τὸν δὲ* at illud saltem, quod nisi negligentissimi esse velitis facillimè caveri potest, ante
 “ omnia cavere, ne aut doloris nimium impati-
 “ entes, aut è contra nimium effusi in lætitiā,
 “ temerè jurando aliquid faciatis Christiano no-
 “ mine indignum, & in Dei Majestatem contume-
 “ liosum. Quin continere vosmet sive commo-
 “ tiores sive hilares intra debitos modestiæ fines,
 “ nec cælum terræ miscete, nec omnia clamori-
 “ bus & jurationibus implere, sed tranquillo ani-
 “ mo si quid affirmandum sit, nudè & simpliciter
 “ affirmate ; si quid negandum, nudè & simplici-
 “ ter negate. At si vos porro stimulet acrior ex
 “ utravis parte animi impetus, non ferentis se intra
 “ pectoris angustias concludi, sed aliqua exire ge-
 “ stientis : vestræ erit prudentiæ, animi illum ar-
 “ dorem in honorem Dei convertere. Quā tan-
 “ dem arte quæritis ; dicam. *Angitur animi quis*
 “ *vestrum* ? non ex impatientia prorumpat statim
 “ in juramenta & blasphemias, quod ira æstuantibus proclive est : sed oret potius & iprecetur
 “ Deum, ut quoad illa mala auferantur, det sibi
 “ patientiam. E contra, *Animo quis est leto & hi-*
 “ *lari* ? ne sic quidem in juramenta, qui Bacchan-
 “ tium mos est, ora solvat : sed hymnos potius
 “ & Psalmos in laudem Dei moduletur, qui tam
 “ lætos ipsi dies concessit. Si quis Apostoli ver-
 “ ba simplicius intelligi malit ; utatur suo judicio.
 “ Exposui tantum quod mihi videtur non improba-
 “ bile : nemini legem dico. Sed ut redeam ad in-
 “ stitutum

κακοπαθεῖ
 περὶ ;

ἠὲ δὲ περὶ περὶ ;

stitutum cursum, si tamen digressus sum: illud interim certum est Jacobi verba jurandi illud cacoethes, quod apud omnes & summæ & abjectissimæ fortis homines passim jamdiu inveteravit, omnino damnare. Multas implerem paginas, si quæ in priorum Patrum & veterum ex omni gente Doctorum Hebræorum, Græcorum, Latinorum, iudæ & hominum etiam Ethnicorum scriptis adversus hanc impiam consuetudinem occurrunt, in unum congererem. Accipite è plurimis unum & alterum. Ex Hebræis sapientissimum virum Siracidem (c) — Ne assuesce os tuum ad jurandum. (c) Sirac. 23.

— Sicut servus continuò verberatus non caret dolore, sic qui Dei nomen crebro in os suum assumit, non erit purus à peccato. Et vir πολλοσχηῖ implebitur iniquitate. E Græcis Eusebium Philosophum Gentilem, (f) Multi, inquit, hortantur homines; τὸ εὐόρησεν εἶναι, id est, ut verum jurent: ego autem existimo καὶ τὸ ἀρχλὼ μὴ εὐπετέως ὁμνύναι, ut ne quidem omnino facile jurent: E Latinis Augustinum; (g) Jurationem cave quantum potes. Melius quippe nec verum jurare — non quia peccatum est verum jurare, sed quia gravissimum est falsum jurare: quo citius cadit, qui jurare consuevit. Et alibi (h) falsa juratio exitiosa: etiam vera periculosa. Sed quid opus est aliunde testimoniis, quum prohibita sit quotidiana hæc & non necessaria juratio, ita ut vix aliud quidquam in sacris literis disertius: & ab ipso Christo, μὴ ὅλως, Ego autem dico vobis, Ne jurate omnino; & ab eius Apostolo B. Jacobo loco jam citato περὶ πάντων δὲ, Ante omnia ne jurate?

XII. Conclusio tertia. Nisi ex causâ justâ, gravi & necessariâ non est jurandum. Est Juramentum ex eo rerum genere, quæ nec per se sunt male quales sunt actus furti, homicidii, sacrilegii, perjurii, & omnium vitiorum; nec per se expectandæ,

(f) Aoud Strobæ fermi. 37.

(g) Lib. i. de ferm. dm. in mont.

(h) In Psal.

(1.) Non in bonis, id est per se expetendis, sed in necessariis jurationem habendam.

Aug. 1. de serm. 30.

(m) Sirac. 38. 1.

(n) Mat. 5. 37.

(o) In totum jurare, nisi ubi necesse est, gravi viro parum convenit. Quintil. 9. instit. 2. in Enchirid.

tendæ, quales sunt actus charitatis, justitiæ, obedientiæ & omnium virtutum: sed quæ eò tantùm (1) bonæ sunt quia necessariae, ex hypothesi scil. finis, nec expetendæ nisi in ordine ad illum finem; qualia sunt omnia illa quæ ordinata sunt ad subveniendum alicui defectui, ut Medicina. Ut enim pharmacum non propter se repertum est sed propter sanitatem, nec ullus esset ejus usus, nisi essent humana corpora morbis obnoxia, (m) *Honora medicum propter necessitatem*) sic Juramentum institutum est ad fidem inter homines firmandam; nec ullus esset ejus usus, si non esset gens humana ignorantiae & perfidiæ heu nimis obnoxia: quò forrasse spectant illa Christi verba (n) ἐν τῷ πο-
νῆς ὄντι. Ergo sicut vitandus est medicinae usus, ubi ad vitæ conservationem & valetudinem tuendam non videtur esse quodammodo necessaria: sic & Juramentum vitandum, ubi conservandæ humanæ societatis (o) *necessitas*, veritatis manifestatio, & fidei confirmatio, non videntur ipsius usum aliquo modo efflagitare. Salutare monitum est illud Epicteti (ut illius Stoicei omnia) ὅραον πα-
ραστῆσαι εἰ μὴ δ' οὐ τ' εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μὴ, ἐν τῷ ἐνόντων. *jusjurandum evita, si possibile est, omnino: si non, saltem quantum potes.* Sancta res est Juramentum: sed quò sanctior, eò periculosior, si indebitè adhibeatur. Sicut pharmacum, quò majoris est efficaciae & virtutis, eò magis corpori nocet, si temerè & imperitè sumatur. *Juramenti assertorii* in Rep. necessarius usus est: in publicis præsertim judiciis, ad veritatem eruendam circa facta particularia: quò pertinent juramenta testium, calumniæ, purgationis, &c. Extra judicium & in rebus privaris usus ejus rarior est: potest tamen quandoque esse necessarius: ubi scil. multum interest, ut ei quod assertoriè dicitur fides habeatur, & asserenti nisi juret non credetur.

tur. *Juramenti Promissorii* in judiciis usus nullus: at extra judicium plurimus, cum publicus tam privatus. *Publicus* imprimis ad continendum subditos in fidelitate sua erga Principes; ad firmandum fœdera & contractus Regum & Rerumpublicarum: ad servandum Leges & Statuta, & consequenter honorem, ordinem, & pacem Collegiorum & Societatum; ad publica munera fideliter administranda; atque id genus alia. Ad privatos etiam contractus confirmandos, ut de præstatione rei inter emptorem & venditorem; de solvendo debito; de deposito reddendo; de mutuo, commo, fidei commisso, &c. Juramentum à Veteribus frequentissimè adhibitum est. Sed in negotiis privatis plerisque aliæ iniri possunt rationes, minore cum conscientiæ scrupulo, & fortassis efficaciores ad cavendam improborum hominum perfidiam, quàm sunt Juramenta: ut per pignora, fide jussores, chirographa, testes & alia quæ inducant obligationem in foro externo. Et ubi ista commodè adhiberi possunt, omnino satius esset à juramenti abstinere: ne aut frequenter & levi de causâ jurando, res sacerrima ex nimis familiari usu abeat in contemptum: aut dum multa juramus, labamur quandoque in perjurium. Rectè Augustinus, *Nemo novit nisi qui expertus est, quàm sit difficile consuetudinem jurandi extinguere, & non temerè facere, quod aliquando facere necessitas cogit.*

XIII. Conclusio Quarta. *Grave peccatum est Juramentum ab alio indebitè exigere.* Exigit autem indebitè, *Primò* qui cogit aliquem Juramentum præstare, quod non est aut legibus scriptis sancitum, aut moribus (id est usu) receptum, & longi temporis Præscriptione sine intermissione vel contradictione stabilitum. *Secundò*, qui exigit ab alio juramentum quod apertè repugnat, vel ex eo sensu quem verba præ se ferunt secundum communem

nem usum loquendi, videtur repugnare alicui juramento ab eo prius legitimè & licitè præstito. *Tertiò*, qui jurare cogit in rem illicitam, quæ scilicet est contra officium Deo, aut superioribus debitum, contra leges Regni, contra bonos mores, aut aliàs inhonesta & quæ servari non debeat. *Quartò*, qui Juramentum defert ambigui sensus, ut quoquo modo captiosum: quò conscientiæ, vitæ, libertati, aut fortunis proximi sui laqueum injiciat. *Quintò*, qui sine necessitate aut metu cogit, aut auctoritate impellit, aut consilio, exemplo, dolo malo, aliòve artificio aut ratione inducit alium ad jurandum, quem scit juraturum contra conscientiæ suæ judicium. Utinam meminerint omnes qui in magna potestate, conscientiæ, famæ, nomini suo quàm scèdum & indelebilem characterem inusserit *Feroboamus filius Nebat*, quòd populum Israeliticum pellexerit ad peccandum: & quantopere gravem Dei iram in se provocent, qui potestate suâ quam Deus unicuique dedit ad constructionem & non ad ruinam, abutantur in perniciem aliorum.

XIV. Conclusio Quinta. *Juramentum oblatum reluctante vel dubitante conscientia non est suscipiendum.* Probatur *Primò*, quia (a) quod non est ex fide peccatum est, *Secundò*, quia jurandum est (b) in judicio: quod certè is non facit, qui contra conscientiæ suæ judicium facit. *Tertiò*, quia id necesse est fieri alicujus temporalis commodi intuitu aut ad evitandum aliquod damnum, aut ad consequendum aliquod lucrum, aut ad conciliandum alicujus hominis gratiam, aut quid simile. Quàm autem indignum est homine Christiano, Deum mundo, cælum cœno, animam corpori gaudium æternum lucro temporali, spem vitæ futuræ præsentiori, internam pacem externæ posthabere! *Quartò*, quia sic jurans perjurii (gravissimi peccati) periculo se evidenter exponit. Qui enim spe me-

(a) Rom.

14. 13.

(b) Jer. 4. 2.

rūve alicujus temporalis commodi vel incommodi induci potest ut juraret quod non debuit, hunc vix credibile est non posse pari spe merūve induci ne adimpleat quod juravit. Perjurium autem vel ipsis etiam Ethnicis inter gravissima illa crimina est habitum, quæ credebantur Deorum immortalium iram non in reos tantum, sed & in posteros ipsorum, imò & in universas gentes accersere. Quo magis nobis metuendum est, qui Deum illum verum & unum colimus, qui solenniter edixit se non habiturum infontem, quisquis nomen ipsius in vanum assumeret : ne dum quacunq; oculos obverimus tam uberem & luxuriantem undique Juramentorum & perjuriarum segetem, albescentemque jamdiu ad messem conspiciamus; Deus justissimus judex, ad tam perfidam & profanam gentem penitus exscindendam, peracutam judiciorum falcem celerrimè immittat. Iratum sensimus jamdiu clementissimum Patrem, & læsam infinites vitamque (si fas dicere) peccatis nostris infinitam Dei patientiam in furorem versam. Non facile est dicere, ob quæ potissimum peccata, ubi omnia sunt summa. Sed profectò qui seriò cogitaverit, ex quo nos Deus proprio flagello percutere cœpit, de his gravissimis jurandi pejerandique peccatis quàm non doluimus, imò potiùs quàm immensum increverit, hinc infrænata & impunita jurandi & blasphemandi licentia, illinc pejerandi sub Religionis obtentu fœda hypocrisis: vix fieri potest quin ut ei in mentem subinde veniat illud Jeremiæ Prophetæ, *A Juramenti terra luget.*

Quæ cum ita sint, viri, patres & fratres, exorandi sumus qui adsumus omnes, & quotquot uspiam sunt hominum, qui paci cùm publicæ Regni & Ecclesiæ, tùm privatæ cordis & conscientiæ suæ benè cupiunt : ut contemptum nominis divini &

fidei

fidei violatæ crimen ipsi imprimis sedulo caveamus, jûramenta non necessaria omnino fugiamus, ab aliis indebitè delata constanter recusemus, à nobis debite ritèque præstita fideliter expleamus; deinde ut peccandi licentiam & in aliis quoque quantum in nobis est strenuè cõerceamus; Deum denique Opt. Max. assiduè precemur, ut flagello ejus edocti admonitique & sub potenti ejus manu humiliati, ad ipsius misericordiam confugiamus, justiciam agnoscamus, gratiam imploremus, in peccatorum nostrorum remissionem, vitæ emendationem, & animarum salutem, per & propter merita Domini nostri Jesu Christi, Cui cum Patre & Spiritu Tri-uni Omnipotenti Deo sit regnum, potentia & gloria in Secula Seculorum. Amen.

FINIS.

1-
s,
à
;
uc
m
lo
nu
s,
c-
a-
c-
&
o.